

Дневникъ

(стенографски)

на .

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Втора извънредна сесия.

18 заседание, срѣда, 9 августъ, 1916 година.

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 40 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателятъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Г. секретарьтъ ще провѣри по списъка г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види кои отсъствуватъ.

Секретарь П. Панайотовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Иванъ Багаровъ, Милко Бечевъ, Григоръ Бояджиевъ, Недѣлко Бракаловъ, Иванъ Гешовъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Станчо Доневи, Константинъ Досевъ, Христо Занковъ, Дончо Златковъ, Младенъ Златковъ, Сотиръ Календеровъ, Никола Калчевъ, Захарий Кръстевъ, Григоръ Маджунковъ, Георги Милевъ, Колю Недѣлковъ, Василь п. Николовъ, Стоянъ Омарчевски, Стефанъ Паприковъ, Паскаль Паскалевъ, Александъръ Пенчевъ, Венедиктъ Поповъ, Георги Поповъ, д-ръ Еню Разпоповъ, Коста Ранковъ, Христо Славейковъ, д-ръ Никола Стойчевъ, д-ръ Паскаль Табурновъ, Теодоръ Теодоровъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ, Константинъ Торлаковъ и Никола Шишковъ).

Прѣдседателятъ: Отъ 245 народни прѣдставители отсъствуватъ 34; има налице 211. Значи, има достатъчно число, за да се взематъ законни рѣшения.

Постѣпили сж слѣднитѣ заявления за отпуски:

Заявление отъ плѣвенския народенъ прѣдставитель г. Григоръ Бояджиевъ; иска да му се разрѣши, по домашни причини, 4-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Заявление отъ русенския народенъ прѣдставитель г. Станчо Доневи; иска, по важни домашни причини, 5-дневенъ отпускъ, начиная отъ днесъ. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Заявление отъ пловдивския народенъ прѣдставитель г. Стайко Нѣмски; иска, поради болестъ въ сѣмейството му, да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 10 того. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Телеграма отъ видинския народенъ прѣдставитель г. Милко Бечевъ, съ вчерашна дата; иска да му се разрѣши 4-дневенъ отпускъ, като продължение на досегашния му отпускъ, който е билъ 7-дневенъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката (Мнозинство) Прието

Заявление отъ бургазкия народенъ прѣдставитель г. Маринъ Ковачевъ, въ което казва, че, по болестъ, не могълъ да присѣдствува на засѣданията на Камарата на 1

и 2 того; иска да му се сметатъ тия два дни като прѣкарани въ отпускъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Заявление отъ плѣвенския народенъ прѣдставитель г. Андрей Ляпчевъ, въ което казва, че на 7 и 8 того отсъствувалъ; иска да му се сметатъ тѣзи два дена като прѣкарани въ отпускъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Телеграма отъ кюстендилския народенъ прѣдставитель г. Захарий Кръстевъ; иска да му се разрѣши, по домашни причини, отпускъ за днесъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е: трето четене на законопроекта за извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 350.000.000 л. за посрѣщане разходите по войната, започната на 1 октомврий 1915 г.

Г. секретарьтъ ще прочете на трето четене законопроекта.

Секретарь П. Панайотовъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 350.000.000 л. за посрѣщане разходите по войната, започната на 1 октомврий 1915 г.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 350.000.000 л. за нуждитѣ на армията, означени въ закона за извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., въ чл. 1, буква а до и.

Чл. 2. Разходите по този кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията, съдържащи се въ закона за извънредния свръхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., измѣненъ и допълненъ съ законитѣ, утвърдени съ указы № 11 отъ 21 мартъ 1913 г. и № 19 отъ 16 априлъ 1916 г.

Чл. 3. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 24.000.000 л. за подпомагане нуждающитѣ се войнишки сѣмейства прѣзъ врѣме на войната.

Разходите по този кредитъ, както и по кредита отъ 30.000.000 л., отпуснатъ за сѣщата цѣль съ законъ, утвърденъ съ указъ № 58 отъ 31 декемврий 1915 г., да се произвеждатъ съгласно закона за подпомагане нуждающитѣ се войнишки сѣмейства и наредбата, издадена възъ

основа чл. 15 от същия закон, като от същите кредити се изплащат: веществените разходи, заплатите, надниците и други разходи за службата на Централния комитет по бюджета, одобрен от Министерския съвет.

Чл. 4. Разрешава се на министра на железниците, пощите и телеграфите (Главна дирекция на железниците и пристанищата) извънреден свръхсметен кредит на сума 16.000.000 л., за доставка на следните железнопътни материали:

а) локомотиви, вагони и резервни части	12.000.000 л.
б) релси, спрълки, траверси и други материали за поддържането	3.200.000 „
в) железобетонни постройки, резервари и други	800.000 „

Чл. 5. Разрешава се на същия министър (Главна дирекция за постръките на железниците и пристанищата) извънреден свръхсметен кредит на сума 10.000.000 л. за извършване на работите по постръване на железнопътната линия Шумен—Карнобат (без ония по тунелите, големите мостове и зданията): за доставяне на инженерски инструменти, съжива, строителни материали и други, заплати и безотчетни пътни и дневни пари на врвмения технически персонал по надзора и ръководене на работите, наемане на работници и други.

Заплатите и безотчетните пътни и дневни пари на персонала по тоя кредит да се разходват по щат, изработен от Главната дирекция за постръване железници и пристанища въ съгласие с Министерството на финансите и одобрен от Министерския съвет. Размърите на заплатите и безотчетните пари ще се вписват въ щата, според пръвденит такива за съответните длъжности въ бюджета на дирекцията за 1915 г.

Чл. 6. Разходи по разрешените въ чл. чл. 4 и 5 от тоя закон кредити да се разходват до изчерпването и да се произвеждат и оправдават съгласно съ закона за отчетността по бюджета, закона за обществените пръвприятия и буква и на чл. 8 от закона за допълнение на закона за извънреден свръхсметен кредит от 50.000.000 л. за военни нужди, от 3 май 1916 г.

Чл. 7. Разходите, разрешени съ тоя закон, да се покриват съ произведението на съковични бонове, лихвата по които ще се опрвдвля от Министерския съвет.

Пръвседателът: Който приемят на трето четене прочетения законопроект за извънреден свръхсметен кредит от 350.000.000 л. за постръване разходите по войната, започната на 1 октомври 1915 г., моля, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приетъ.

Пристъпваме към втория пункт от дневния ред — продължение разискванията по второто четене на законопроекта за стопански грижи и обществена пръвдвдливост.

Пръвди всичко, ще се вотира чл. 1 от законопроекта. Който приемят чл. 1 твй, както се прочете от г. докладчика, моля, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Приетъ.

Слвда чл. 2.

Докладчикъ М. Зелковъ: (Чете)

„Чл. 2. Службата на комитета за стопански грижи и обществена пръвдвдливост се заключава въ насоката, уредбата и надзора по продоволството, търговията, по трблението и производството, за да се отстрани спекулата съ пръвмети от всъкидневно употребление; да осигури редовното и своєврвменно продоволствие на населението; да снабдява войската съ необходимите пръвмети от ежедневно употребление, както и да пръвдвдзва стопанските сили и опрвдства и народното производство и богатство на България от криза, разстройство и бвдствия.“

Пръвседателът: Има думата г. Христо Кабакчиевъ.

Х. Кабакчиевъ: (Отъ прибуната) Г. г. народни пръвдставители! Пръвди да пристъпя към бвлжжитъ, които има да направя, азъ отъ името на нашата група заявявамъ, че гласуването на чл. 1 не стана по парламентарния редъ.

Пръвседателът: Не, не! Моля Ви се, не дйтъ упркв пръвседателството за работи, които сж ясни. Снощи нвмаше кой да говори и, като не се явиха да говорятъ, првкратихме дебатитъ, стигнахме до гласуването, което се отжожки за днесъ, и сега гласуваме.

М. Такевъ: Но вска група има право да се изкаже слвдъ приключване на дебатитъ.

Пръвседателът: Моля, г. Такевъ, когато нвма записанъ никой другъ и се пристъпва къмъ гласуване, нвма групи. Нвмаше никой записанъ, какво да правимъ?

М. Такевъ: Ние не желаемъ да ставатъ скандали въ Камарата, но вие ги првдизвиквате. Текстътъ на правилника е изричен: слвдъ приключване на дебатитъ вска група има право да се изкаже.

Пръвседателът: То е тогава, когато има записани, но не и когато нвма кой да говори. Новъ парламентаренъ порядъкъ нвма да създаваме!

М. Такевъ: Пръвди гласуването ние искахме думата. Но пръвди да я поискаме, вие казвате: „Ще се гласува. Който приемятъ . . .“

Х. Кабакчиевъ: Г. г. народни пръвдставители! Законътъ, който ни се првдлага, е вече трети по редъ, пръвдначенъ да ограничи скжпотията.

Първиятъ законъ, създаденъ веднага слвдъ започването на общоевропейската война, бвше този за нормиране на цвнитъ. Тоя законъ въ кратко врвме се оказа неефикасенъ. Цвлята, която се првслвдваше съ него не биде постигната. Нормирането на цвнитъ, само по себе си, не е достатъчно, за да првмахне и дори ограничи скжпотията. И наистина, правото за нормиране на цвнитъ се даде на общинитъ и на финансовитъ агенти, прикомандировани къмъ твхъ. Вска община имаше право да опрвдвля цвнитъ на продуктитъ за себе си. И каквв бвше резултатътъ отъ това? Едни общини опрвдвляха цвнитъ на стокитъ по-високо, други опрвдвляха цвнитъ по-ниско, а трети никакъ не опрвдвляха цвнитъ. Вслвствие на това, стокитъ въ ония общини, въ които имаше нормиране на цвнитъ, се скриваха и отиваха въ общинитъ, кждто нвма никакво нормиране на цвни, или отъ ония общини, въ които цвнитъ сж по-низки, отиваха въ общини, кждто тв сж нормирани по-високо. Резултатътъ отъ нормирането на цвнитъ бвше тоя, че необходимитъ за живота пръвмети изчезаха отъ пазара, и вмсто да се првмахне скжпотията, къмъ нея се прибави и липсата на продукти.

Не се помогна и съ другата мърка, къмъ която правителството прибвгна, а именно да опрвдвля цвнитъ на стокитъ, за цвлята страна, затуй, защото въ онзи моментъ износътъ не бвше забраненъ или, ако той се забрани, направи се това само за известни артикули, забраняваше се врвременно, за да се отмвнява забраната слвдъ туй. Една стока, цвната на която е нормирана втрв въ страната, но която не може да се изнася навнъ, естествено е, че производителътъ, търговецътъ, капиталистътъ, който има стоката въ ржцетъ си, ще првдпочете да я изнаесе, да я продаде на по-висока цвна на външния пазаръ, отколкото я продава на нормираната цвна втрв. Заедно съ нормирането на цвнитъ отъ една централна държавна власт, трбваше да стане и абсолютната забрана на износа за онзи артикули, цвнитъ на които се нормиратъ. Това, обаче, не стана. Стана, г-да, нвщо друго: забраняваше се износътъ на известенъ артикулъ известно врвме, но послв веднага се позволяваше износътъ на същия артикулъ за нвколко врвме. И излвзе, че пръв тия периоди на забрана, стокитъ се акапарираха, натрупваха въ ржцетъ на едритъ търговци, които, веднага, слвдъ като се разрвши износътъ, ги изнасяха на много по-високи цвни, и по този начинъ реализираха голвми печалби. Чрвзъ такова едно произволно забраняване на износа и отмвняване на забраната се фаворизираха търговцитъ, устройваха се гешифти, обаче не се постигна цвлята: да се осигури продажбата на продуктитъ въ страната на нормиранитъ цвни. Цвлиятъ законъ за нормиране на цвнитъ се осуетяваше съ това безразборно, неправилно и произволно забраняване и отмвняване забраната на износа, и тази мърка, която трбваше да служи като срвдство за ограничение на скжпотията, се првврна въ едно срвдство именно за нейното увеличение и, нвщо повече, за прибавяне къмъ скжпотията и липсата.

Отъ друга страна, когато държавата прибвгна до нормиране на цвнитъ, тя се натъкна на заинтересоваността на голвмитъ търговци и на капиталиститъ. Достатъчно е да ви спомвна, безъ да го описвамъ подробно, случая съ захарьта. Когато държавата поиска да нормира цвната на захарьта въ цвлята страна и дори една комисия при

Министерството на вътрешните работи опрѣдѣли цѣната й около 1 л. килограма, вие си спомняте, какъ фабрикантите и тѣхните приближени, акционери, хора влиятелни и близки до влиятелните лица, се събраха въ София и за нѣколко часа измѣниха първоначалното рѣшение на комисията. И г. министеръ-прѣседателятъ бѣше принуденъ да заяви отъ тукъ, че въ тази работа наистина има много хора подслани и затова именно се увеличава цѣната на захарта. Слѣдователно, и тогава, когато държавата се домогваше да нормира цѣните за цѣлата страна, тя отстъпваше прѣдъ интереситѣ на голѣмитѣ търговци и на фабрикантитѣ, и по този начинъ се опрѣдѣляха несравнено много по-високо отъ предишнитѣ и осигуряващи грамадни печалби за фабрикантитѣ и за капиталиститѣ.

Ясно бѣше, г-да, че нормирането на цѣнитѣ само то себе не може да постигне голѣмата цѣль и трѣбваше да се прибѣгне до едно друго срдѣство. Именно за създаването на това срдѣство биде издаденъ и вториятъ законъ, законътъ за обществената прѣдвидливостъ отъ 4 мартъ 1915 г. Ясно бѣше, че, освѣнъ нормиране на цѣнитѣ, трѣбва да се прибѣгне и до изземване на суровитѣ материали и хранителнитѣ запаси, на необходимитѣ за живота прѣдмети отъ производителя. защото иначе, само при нормиране на цѣнитѣ, стокитѣ изчезватъ отъ пазара и къмъ склѣпотията се прибавя още и липсата. Задачата на тоя законъ бѣше да въведе и да организира изземването на суровитѣ продукти отъ производителя. И затова, г. г. народни прѣдставители, когато се дебатираше този, сега дѣйствующиятъ, законъ, ние обърнахме внимание на тази негова смѣствена страна и казахме, че опитътъ на до-тогавашния законъ за нормиране на цѣнитѣ ни налага да прибѣгнемъ къмъ една нова, коренна мѣрка, а именно, къмъ конфискуването на необходимитѣ за живота прѣдмети. И отъ тукъ ние защитихме именно това искане за конфискуване. Обаче въ закона, тая мѣрка никакъ не биде предвидена напълно; тя биде допусната само като една факултативна мѣрка, като въ сѣщото врѣме се даде още въ сегадѣйствующия законъ извѣстна свобода на търговцитѣ, на капиталиститѣ и на капиталистическитѣ синдикати, да заобикалятъ именно тази мѣрка на конфискуване на продуктитѣ. Сегадѣйствующиятъ законъ, г. г. народни прѣдставители, въ чл. 5 постановява, че може да се откупватъ принудително продуктитѣ, само ако производителитѣ ги криятъ отъ пазара, слѣдъ като бѣде нормирана цѣната имъ, и ако комитетътъ за обществена прѣдвидливостъ намѣри това за нужно. Обаче сѣщиятъ законъ дава право на мелничаритѣ да откупватъ жита, да ги мелатъ на брашно, което да даватъ по нормиранитѣ цѣни на държавата. И по този начинъ, още въ самия законъ се нарушаваше общността на тази мѣрка; не само тя се даваше като факултативно право на комитета, но се оставяха врати свободни за търговцитѣ сами да закупватъ и да натрупватъ въ рѣцетѣ си хранителнитѣ запаси. По този начинъ, г. г. народни прѣдставители, мѣрката, която ние прѣдлагахме и която се налагаше отъ необходимостта, не биде възприета, не биде прокарана напълно и послѣдователно въ закона. Но това, което е още по-лошо, то е, че на практика, при приложението на закона, тази мѣрка биде почти съвършено изоставена и напусната отъ комитета. Комитетътъ използва най-широко факултативното право, не въ смисълъ да го разшири и по този начинъ да тури рѣка на всички необходими хранителни запаси, да ги осигури за прѣхраната на населението, а въ смисълъ да развърже рѣцѣтъ на частната търговия, на свободната конкуренция и отъ тукъ на спекулацията.

Още съ своитѣ първи разпоредби комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ дойде да влѣзе въ противорѣчие съ своитѣ основни задачи. Така, на 7 май 1915 г., съ едно съобщение, печатано въ „Държавенъ вестникъ“, той, наистина, въ една малко мъглява и неясна форма, но, въ всѣки случай, обяви всички хранителни запаси въ страната за находящи се подъ разпореждането на комитета. Обаче на 26 май с. г., съ друго съобщение въ „Държавенъ вестникъ“, комитетътъ дава право на търговцитѣ да откупватъ и тѣ жита, и по този начинъ мѣрката, къмъ която той прибѣгна въ първия моментъ, самъ съ едно второ съобщение, съ едно второ разпореждане дойде да я осуети. Отъ друга страна, той издаде разпоредби за деклариране на сѣществующитѣ запаси, за да се констатира, какво има въ страната, какво трѣбва да се запази вътрѣ и какво може да се изнесе. Обаче декларирането не стана по единъ ефикасенъ начинъ, и затова комитетътъ не можа да се добере до сериозни и положителни данни

относително количеството на сѣществующитѣ запаси вътрѣ въ страната. Защото, г. г. народни прѣдставители, декларирането на зърненитѣ храни и на другитѣ необходими прѣдмети, като солта, петрола и т. н., съ цѣль да се констатира тѣхното количество, тогава може да даде резултати, когато бѣде придружено отъ конфискуването на тѣзи прѣдмети. Когато вие обявите, че отъ извѣстна дата нѣколко продукти, 10—15, се обявяватъ за конфискувани, изваждате ги отъ разпореждането на частния производител и притежателъ, и въ единъ краткъ срокъ, напр., отъ 5 дена, изискате, щото всѣки да декларира това, което има у него, вие ще постигнете единъ положителенъ резултатъ, да се констатира, какво количество запаси има въ страната. Така направиха и въ Германия, г-да. Но когато вие, първо, не опрѣдѣляте да стане декларирането къмъ опрѣдѣлена дата и, второ, като оставяте единъ широкъ, неопрѣдѣленъ срокъ за деклариране, оставяте въ туй врѣме хранитѣ и продуктитѣ свободно да прѣминаватъ отъ едни рѣцѣ въ други или да бѣждатъ въ размѣна, въ движение, дори и да бѣждатъ укривани, тогава естествено е, че това, което вие ще имате като декларации, то нѣма да бѣде точно количеството на сѣществующитѣ продукти въ страната: едни количества могатъ да се повторятъ нѣколко пѣти, а повечето количества ще се скриятъ и ще изчезнатъ. И ако възъ основа на такива едни свѣдѣния, добити по тая нерационална система на деклариране, ако върху тѣзи свѣдѣния вие изградите цѣлата организация за прѣхраната на народа, вие може да се натъкнете на голѣми и опасни изненади, защото вие нѣма да познавате фактическото положение на нѣщата. И дѣйствително, г. г. народни прѣдставители, отъ разпореждането, което комитетътъ даде тази, 1916, година за деклариране на хранитѣ се вижда, че той самъ признава, какво досега — както изрично се казва въ послѣдното му съобщение — чрезъ декларациитѣ не е могла да се постигне цѣльта, която се е гонила. Но и сега, тъй както е прѣдвидена тази мѣрка, пакъ нѣма да даде нужнитѣ резултати, и, въроятно, ще стане това, че реквизиционитѣ комисии ще събератъ хранитѣ прѣди да се свърши тази анкета на централния комитетъ.

Г-да! Комитета за обществена прѣдвидливостъ, ние тукъ въ извѣстно отношение ще трѣбва да го вземемъ въ защита отъ домоганията на военнитѣ власти. Обаче, прѣди да прѣмине къмъ този пунктъ, трѣбва да видимъ комитетътъ самъ по себе си какво е извършилъ, защото, ако вие искате да създадете нѣщо ново и нѣщо по-добро, по-рационално отъ сѣществующето, прѣди всичко трѣбва да се видятъ недостатѣцитѣ, дефектитѣ на сѣществующата организация за прѣхраната на народа.

За комитета за обществена прѣдвидливостъ сѣ изясня тукъ много факти, говорено е твърдъ много. Естествено е, че нѣма нужда да се повтаря всичко туй тукъ. Но азъ ще ви спомена, че още въ началото, прѣди военнитѣ власти да бѣха се намѣсили — защото тѣхната намѣса датира отъ слѣдъ мобилизацията, дори едва отъ началото на тази година — комитетътъ за обществена прѣдвидливостъ достигна до печални резултати. Още миналата година, презъ май и юний, веднага слѣдъ като той почна да дѣйствува, ние бѣхме принудени не само въ София, но и въ цѣлата страна да ядемъ развалени брашна, дори съдържщи отровни вещества, да ядемъ хлѣбъ нечистъ, не само нездравословенъ, а прѣмо вредителенъ.

Т. Петровъ: Отровенъ.

М. Такевъ: Единъ пресуванъ фуражъ!

Х. Кабакчиевъ: И още тогава редъ докторски, лѣкарски анкети установиха, че наистина хлѣбътъ е вредителенъ и че той носи въ себе си болести за населението. Така, д-ръ Фарашевъ въ Варна, въ една своя брошура, издадена презъ м. май 1915 г., констатира, че брашното на тамкашната мелница „Сила“, което се разнасяше и въ цѣла България и което ние тукъ ядохме, мисля, единъ два мѣсеца, е отровно, съдържа отровни вещества. Никой не го опроверга. Напротивъ, тукъ, въ София, една анализа, мисля, прѣдизвикана отъ сѣдебнитѣ инстанции, по случай единъ процесъ, е потвърдила заключението на д-ръ Фарашева. Малко по-късно Лѣкарскиятъ съюзъ въ Пловдивъ излѣзе съ единъ позивъ, съ който заяви, че брашното и хлѣбътъ, които се даватъ на пловдивскитѣ граждани, сѣ развалени, нечисти, съдържатъ отровни вещества и че сѣ причина на маса заболѣвания — на единъ смъртенъ случай, който тѣ констатира въ позива си, и

на 70—80 заболявания, въ момента, когато позивът е излъчен. И най-послъ, Върховният медицински съветъ въ София биде също така принуденъ да се занимае съ този въпросъ и съ едно заключение, печатано въ пресата тогава, дойде да констатира, какво брашната, които съ се продавали тогава, съ „стари или смлени отъ запарено жито, отъ нечисто жито; въ брашната се срѣщатъ примѣси не само отъ всички родове зърнени храни, но и отъ разни плѣвели; вредното влияние на такъвъ хлѣбъ не е нужно да се доказва.“ И по-нататкъ изброява болеститѣ, които причинява такъвъ единъ хлѣбъ. Върховното медицинско учрѣждение на страната дойде, слѣдователно, да констатира, че хлѣбътъ, който ни поднася централниятъ комитетъ за обществена прѣдвидливостъ е вреденъ за народното здраве. Една по-категорична, по-съкрушителна присъда за този комитетъ не можеше и не може да сѣществува.

Но това, г-да, не бѣше всичко. По-нататкъ комитетътъ продължаваше и по отношение и на другитѣ продукти да ни дава сѣщитѣ печални резултати. Безъ да ви изброявамъ многото случаи на нередовности, на злоупотреби, въ които комитетътъ е обвиняванъ — вършени не непрѣмънно лично отъ неговитѣ членове, но злоупотреби, на нередовности, които ставатъ при неговото управление, при системата, която той прокара — азъ ще ви спомена единъ най-последенъ случай, който характеризира положението и който доказва, че и днесъ не само по отношение на хлѣба, но и по отношение на други продукти ние се намираме абсолютно въ сѣщото положение.

Д. Кротневъ: Въ по-лошо.

Х. Кабакчиевъ: И въ по-лошо, вѣрно; въ много по-лошо. — Напоследѣкъ въ Пловдивъ страдатъ отъ липса на солъ, търсятъ солъ подъ дърво и подъ камъкъ, прѣдлагатъ за солъ всякаква цѣна, но солъ нѣма. Обръщатъ се къмъ мѣстния комитетъ — нѣма солъ, къмъ централния комитетъ — нѣма солъ. Обаче въ туй врѣме се открива, че въ депозититѣ на мѣстния комитетъ въ Пловдивъ сѣ се намѣрили повече отъ 100 хиляди килограма солъ! Защо е била тази солъ скрита, защо не се е дала на населението? Ясенъ отговоръ на този въпросъ и до днесъ нѣма. Прави се тѣмъ нѣкакво разслѣждане, нѣкаква анкета. Ние ще чакаме да видимъ, какви ще бѣдатъ резултатитѣ отъ тази анкета. Ако нѣмаме, г-да, никакъвъ другъ случай, ако всички обвинения противъ комитета бѣха неоснователни и ако само този случай единственъ сѣществуваше, той бѣше достатъченъ, за да покаже, че комитетътъ или не е въ състоянието самъ да направи, или нѣма желание да направи нѣщо.

Отъ друга страна, г. г. народни прѣдставители, вие знаете, че се създадоха общински магазини на нѣкои мѣста за продаване по нормирани цѣни продукти на населението. Историята на тѣза магазини е много поучителна, но нѣма защо да я разправямъ, защото вие я знаете. Много умѣли се искаше, за да се разбеле, че за едно население, каквото е столичното, отъ 150 хиляди души, трѣбваше да се отворятъ въ всѣки участѣкъ по нѣколко магазини, участѣкитѣ да се раздѣлятъ на нѣколко части и всѣка една частъ отъ този участѣкъ да получава продукти отъ единъ магазинъ, и по този начинъ да се избѣгнатъ онѣзи многобройни нещастни случаи на задущване, на припадане, нѣколко смѣотни случаи въ София, за да се избѣгне онова измѣчване и тормозене на населението, което систематически продължава и до днесъ. Азъ мисля, че ако тази работа се оставише на простия и здравъ разумъ на единъ селски кметъ, той щѣше да го направи. Но защото то е прѣдоставено на цѣла една организация, начело съ единъ централенъ комитетъ, затова тѣ не го направиха.

Министъръ Х. Г. Поповъ: И отъ васъ влизатъ.

Х. Кабакчиевъ: Да, влиза и нашиятъ другаръ Георги Димитровъ, но никоя отъ неговитѣ мѣрки и неговитѣ желания вашитѣ политически прѣатели не сѣ прели. И още въ началото, когато той направи едно предложение да се отворятъ общински магазини въ всички квартали, 15, 20, колкото сѣ нужни, вие упорствуваште и само когато бѣше задущено едно момче и умрѣ въ халитѣ, тогава чакъ се сѣлихте да отворите общински магазини и то ги уредихте тѣй, че при всѣки магазинъ ставатъ нещастия.

Г. Димитровъ: Затуй азъ напуснахъ този комитетъ още прѣзъ мѣсець декемврий, г. министре.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Защо излъзохте?

Х. Кабакчиевъ: Защото вашитѣ политически прѣатели не възприеха нашитѣ искания, и обѣриаха комитета отъ срдѣство за прѣхрана на населението въ срдѣство за уреждане на лични смѣтки.

Министъръ-председателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ всѣки случай, това е дезертиране.

Х. Кабакчиевъ: Не е дезертиране. Днесъ, г. г. народни прѣдставители, комитетътъ вече си е спечелилъ едно прозвище твърдѣ неласкаво — не комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, а комитетъ за обществена грабливостъ.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Х. Кабакчиевъ: И менѣ ми се струва, г. г. народни прѣдставители, че това убѣждение у народа не може да се изтрѣгне иначе, освѣнъ чрѣзъ една коренна и дълбока реформа. Когато ние обвиняваме комитета, г. г. народни прѣдставители, ние не обвиняваме личноститѣ, които сѣ въ този комитетъ, макаръ че знаемъ какво тамъ не сѣ всичкитѣ ангели; прѣди всичко ние обвиняваме системата, ние казваме, че при тая система комитетътъ тѣй, както е организиранъ съ този законъ, допуштайки частната търговия, частния капиталистически монополъ, спекуляцията, не е въ състояние и нѣма да направи нищо.

Министъръ-председателъ д-ръ В. Радославовъ: Тогава, по-хубаво да не гласуваме. Единъ човѣкъ да храни всички. Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ д-ръ И. Момчилотъ).

Х. Кабакчиевъ: И най-послъ, г. г. народни прѣдставители, слѣдъ нѣколкокомѣсечна дѣйностъ комитетътъ постепенно самъ абдикира отъ своето прѣдзначение. Понеже реколтата за 1915 г. била добра, каза се, че сѣществуваше на комитетата е излишно. Той самъ намали числото на своитѣ членове. И по едно врѣме сѣвършено прѣстана да дѣйствува, въпрѣки че сѣществуваше законътъ, че комитетътъ е конституиранъ по силата на този законъ и че, слѣдователно, този комитетъ не може да се десезира отъ своитѣ задължения дотогава, докогато сѣществуваше законътъ. Обаче такива скрупули въ комитета и въ правителството, очевидно, не сѣществуваха. Комитетътъ самъ намали своя съставъ и започна да дѣйствува съ единъ съставъ само отъ деветъ души. Това показва доколко задълженията, които бѣха възложени върху комитета отъ закона, се изпълняваха отъ този комитетъ. Съ мобилизацията изглежда, че правителството е извикало комитета отново на работа и той въ първитѣ четири мѣсеца — септемврий, октомврий, ноемврий и декемврий — наистина е доставилъ голѣми количества зърнени храни, брашна, месо и други продукти за армията. Това показва, г. г. народни прѣдставители, че когато интересътъ на правителството е непрѣмънно да се доставятъ продукти, комитетътъ е ималъ възможностъ да направи това. Но работата е тамъ, че не всѣкога на комитетата се е възлагала такава задача. Когато бѣше въпросъ да се доставятъ на армията грамадни количества храна, тогава комитетътъ извърши своята работа. Но когато е въпросъ да се даде на самото население, на жителитѣ, останали въ страната, хлѣбъ, храна и други необходими прѣдмети, комитетътъ нехае. Това доказва, че когато това се желѣе отгортъ, комитетътъ е въ състояние да направи нѣщо. Въ сѣщото врѣме, г. г. народни прѣдставители, ние виждаме, че става слѣдното. Ако комитетътъ успѣ въ своитѣ усилия прѣзъ този периодъ, между другото, трѣбба да обясня, това се дължеше на туй, че той намѣри складирали на гаритѣ, готови голѣми количества храни на търговцитѣ, тури рѣжа на тѣзи запаси за нуждитѣ на армията и докато тѣзи запаси сѣществуваха, докато то не бѣха изчерпани, наистина той можеше да доставя на армията. Обаче щомъ като тѣ започнаха да липсватъ и когато комитетътъ трѣбваше да се обърне къмъ самитѣ производители, да отиде да търси жито, храна и необходимитѣ прѣдмети въ селата и градовѣтѣ, той започна постепенно да се оказва въ безсиліе да направи туй. И тогава военнитѣ власти се възползуваха отъ този случай, за да взематъ лека-полека въ рѣцѣтѣ си цѣлата црѣхрана, не само на армията, но така сѣщо и на населението. И най-послъ работата дойде дотамъ, че докато отъ началото на мобилизацията военнитѣ власти, тѣловото управление, интенданството бѣха, които даваха наряди на комитета за

необходимите количества продукти, от които се нуждае армията и комитетът доставяше тези продукти, от януарий и февруарий насам става тъкмо обратното — комитетът трябва да се обръща към военните органи и власти, да дава, тъй да се каже, своите наряди тъмъ и каквото тѣ благоволят да му дадат, съ това именно той и разполага. Стана едно пълно измѣстване: ролята и задачите на комитета бидоха опразнени и въпреки закона, който даваше единствено нему право да се разпорежда съ принудителното откупване на запасите и съ прѣхраната на населението и армията, той се прѣвърна въ единъ придакъ къмъ военните органи и нищо самостоятелно отъ този моментъ, отъ м. януарий насамъ комитетътъ не може да извърши.

Но тукъ не е самъ комитетътъ, който носи отговорностъ за това абдикиране отъ своето прѣдназначение. Ние четемъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ отъ 3 февруарий и отъ 17 априлъ двѣ съобщения на военното интендантство, отъ които се потвърждава, че това е прѣди всичко Министерскиятъ съвѣтъ, който още прѣзъ м. февруарий е съставилъ една комисия отъ прѣдставители на комитета заедно съ началника на тилового управление, на Главната реквизиционна комисия и други военни началници, които заедно започватъ да дѣйствуватъ вмѣсто комитета и рѣшаватъ, взематъ редъ мѣрки, съ които опразватъ функциите на комитета и ги възлагатъ изключително върху военното интендантство, реквизиционната комисия и тилового управление. Слѣдователно, отговорността за това, че военните власти сѣ взели въ рѣцѣтъ си всичко и че днесъ отъ тяхното благоволение зависи ние въ София да ядемъ хлѣбъ или боклукъ, както е случаятъ днесъ, не е само на комитета и не е толкова на комитета, колкото на самото правителство, на Министерския съвѣтъ, който именно тури начало, като позволи да се суспендиратъ правата на комитета и да се прѣхвърлятъ върху органитъ на военната организация, Г. г. народни прѣдставители! Какво се създаде? Създаде се едно положение не само ненормално, но азъ ще го нарека прѣмо абсурдно затуй, защото днесъ ние прѣживяваме такъвъ моментъ, когато въ продължение на десетъ дена въ вѣстниците четемъ слѣдното. Най-напрѣдъ Софийската община обвинява за лошия хлѣбъ тилового управление, три дена слѣдъ това тилового управление излиза официално и обвинява за лошия хлѣбъ реквизиционните комисии, а вчера реквизиционните комисии излъзоха официално и обвиниха военното интендантство. Трѣбва да чакаме утрѣ да излъзе военното интендантство да видимъ кого ще обвини; не остава вече кого да обвини, трѣбва отново да обвини общината.

Ю. Юрдановъ: Ще обвини тези, които ядатъ лошия хлѣбъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ всѣки случай, въ Габрово ядете хубавъ хлѣбъ прѣзъ всичкото врѣме.

Г. Димитровъ: Защото нѣма тилово управление.

Х. Кабакчиевъ: Това показва, че всички сѣ виновни и всички сѣ отговорни, и това прѣхвърляне на отговорността отъ една властъ на другата, отъ единъ органъ на другъ е едно самообвинение, едно самоизобличение на управляващите, прѣди всичко на военната организация, която се е домогнала до правото, да произвола, ще кажа азъ, да поднася на българския народъ разваленъ хлѣбъ.

Г. Димитровъ: Да трови населението.

Х. Кабакчиевъ: Г-да! Създава се това положение, че едновременно съ централния комитетъ дѣйствуватъ реквизицията, военното интендантство и тилового управление. Докато мобилизацията не бѣше станала, докато тая военна организация не бѣше турена на кракъ, дѣйствуваше само комитетътъ, една власт; ясно бѣше какво може тя да направи, докато могатъ да отидатъ нейните усилия, какви резултати дава. Обаче отъ мобилизацията насамъ се създадоха нови органи, нови учрѣждения, които отъ м. януарий т. г. поеа постепенно всичко въ рѣцѣтъ си. Г. г. народни прѣдставители! Реквизицията, по силата на закона, е създадена за да изземва, да откупува принудително и не срѣщу налични пари въ брой, а срѣщу реквизиционни разписки, хранитѣ и другитѣ необходими за живота прѣдмети. Когато тази организация се тури въ дѣйствие вънъ и независимо отъ мѣстните комитети, когато тези реквизиционни

комисии се намиратъ подъ прѣмното ръководство на една централа, Главната реквизиционна комисия, изпълняватъ нейните заповѣди — тѣ сѣ нейнъ органъ, а централата, Главната реквизиционна комисия изпълнява нарядитѣ на военното интендантство — вие разбирате, че тукъ съществува цяла една иерархична военна организация, при която принудително купуване става отъ военните власти съвършено независимо и самостоятелно отъ комитета. Това положение, естествено, доведе до онзи хаосъ, който все повече и повече се усилваше и въ който ние днесъ се намираме напълно. Едновременно съ реквизиционните комисии съ същата задача сѣ натоварени и мѣстните комитети, едновременно съ централния комитетъ за обществена прѣдвидливостъ съ същата задача е натоварена и Главната реквизиционна комисия. Но понеже това сѣ двѣ власти самостоятелни, които боравятъ въ една и съща областъ, въ края на крайщата трѣбваше да надвие и да наддѣлѣ тази, която е по-мощна, по-силна. Такава се оказа военната. Но това многовластие, г. г. народни прѣдставители, това взаимно парализиране, взаимно осуетяване на всѣкакви усилия, продължава да съществува и до днесъ, и за съжаление, както ще констатирамъ по-нататъкъ, то не се прѣмхва съ новия законъ. До какво положение доведе това двувластие, ние виждаме най-ясно отъ примѣра съ София. Тукъ е извѣстно, г. г. народни прѣдставители, и азъ току-що го споменахъ, че военните и граждански власти, особено въ София, взаимно се обвиняватъ за лошия хлѣбъ. Азъ имамъ въ рѣцѣтъ си единъ докладъ на столичния кметъ до общинския съвѣтъ. Този докладъ, който е прѣдначначенъ да бѣде напечатанъ и раздаденъ на населението, цензурата не го допусна и той не може да види бѣлъ свѣтъ.

Г. Димитровъ: Защото има нѣколко думи противъ тилового управление.

Х. Кабакчиевъ: Обаче въ този докладъ се рисува най-ясно истинското положение и отношенията между гражданската и военна власти. Кѣто се разправя тукъ за това, че по едно рѣшение на Министерския съвѣтъ, трѣбвало прѣхраната на софийското население да се поеме отъ тилового управление, и че тилового управление е започнало да дава жито, което да се мѣли на брашно и да служи за хлѣбъ на София, въ този докладъ се казва, че тилового управление, което се е задължило да дава дневно по 60.000 кгр. зърнени храни, е давало въ продължение на два мѣсеца дневно, срѣдно, само по 36.000 кгр. зърнени храни. Вслѣдствие на това положение, брашното и, слѣдователно, хлѣбътъ въ София прѣзъ този периодъ постоянно е билъ въ недостигъ. Това е отъ мѣсецъ априлъ до мѣсецъ юний т. г. Но това, което е още по-характерно, то е, че този недостигъ е произлизалъ по единъ много особенъ начинъ. Кметътъ въ своя рапортъ казва, че тилового управление систематически е прѣдлагало на Софийската община вагони съ жито, които винаги сѣ съдържали много по-малко количество отъ онова, което е било декларирано или обявено на общината, и че всѣкидневно тая разлика се е констатирала отъ кантарджитѣ, които кметътъ е пращалъ на гарата да мѣрятъ житото, което Столичната община приема. Въ доклада се казва слѣдното: (Чете) „Още въ първия день почнаха да ни се прѣдаватъ вагони, декларирани 15.000 кгр., а въ същностъ безъ 1.000, 2.000, 2.500 кгр., различно; имало е даже случаи, когато вагонъ деклариранъ 15.000 кгр. е излизалъ 11.200 кгр. Това е постоянна болестъ“, казва се въ доклада. И въ същото врѣме тилового управление е искало отъ общината документи, че получава 15.000 кгр. жито. (Чете) „Затова азъ заявихъ, че ние не можемъ да отговаряме прѣдъ общината, като имъ дадемъ документи, че сме получили пълненъ вагонъ, когато отъ него липсва 1/3“. Г. г. народни прѣдставители! Житото се получава отъ тилового управление, подъ негова отговорностъ, то се получава за онѣзи количества, които фигуриратъ въ декларациитѣ и, естествено е, че за липситѣ единствено отговорно е тилового управление. И ако то се домогва да прѣхвърли тая отговорностъ върху общината, това показва, че не иска да улови ония голѣми плъхове, които въ движението на житото отъ една гара до друга сѣ го изяли съ по нѣколко хиляди килограма, вѣроятно затуй, защото тези плъхове се намиратъ въ самото тилово управление.

Г. г. народни прѣдставители! Когато тази система за прѣхраната на столицата биде осуетена по такъвъ начинъ прѣмо отъ тилового управление, то прибѣгна до едно друго срѣдство — да храни столицата съ войничко брашно,

обаче не такова, каквото се дава на войниците, и което съдържа 50% царевича, но прибави към това брашно още 50% царевича и по този начин въ същност брашното, от което се прави въ столицата хлѣбъ, отъ онзи моментъ, отъ който тилоовото управление почна да дава брашно, съдържа 75% царевича, и останалото уж е жито, а въ същност трици, паспалъ, жъклица и всевъзможни други боклуци.

Ю. Юрдановъ: Като се има прѣдъ видъ, че началникътъ на това тилово управление бѣше избранъ отъ софийскитѣ граждани за общински съвѣтникъ.

Г. Димитровъ: Отъ партията на г. Радославова.

Х. Кабакчиевъ: Въ този докладъ на г. кмета се казва: (Чете) „Лошото е тамъ, че войнишкиятъ типъ брашно примѣсено съ царевично непрѣчистено, злѣ се отразява върху здравето, и единъ денъ, когато ни се дадоха различни видове брашно, взехъ нѣколко плика отъ различнитѣ видове брашна на тилоовото управление и ги дадохъ на градския химикъ да ги анализира. За съжаление, той се произнесе, че това брашно е вѣрно. Имаме актъ за това и се донесе дѣто трѣбва“. Въ химическата лаборатория на Столичната община се констатира, че брашното и хлѣбътъ сѣ просто отровни за здравето на населението, обаче, върѣйки туй, тилоовото управление продължава да поднася този боклукъ на столичното население. И когато срѣщу тази система, за която нѣмамъ достатъчно силни думи да я охарактеризирамъ, и която продължава, се протестира прѣдъ началника на тилоовото управление, той заявява безцеремонно: „Яжте царевича, защото и безъ нея ще останете“. Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, работата отиде дотамъ, че общината поиска сама да поеме въ рѣцѣтъ си прѣхраната на населението въ София, собствено доставянето хлѣбъ на столичното население, и се обърна за това къмъ г. министъра на вътрѣшнитѣ работи. Отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи се получи — както се казва въ рапорта на кмета — въ отговоръ на това наше рѣшение слѣдното писмо: „Централниятъ комитетъ за обществената прѣвидливостъ съобщава, че прѣхраната на населението не е въ рѣцѣтъ на комитета, а въ тия на главното тилово управление“. Слѣдователно, констатира се официално, че наистина тилоово управление се е домогнало да потѣче правата на единъ институтъ, създаденъ по силата на закона, и че Министерството на вътрѣшнитѣ работи се примирява съ този фактъ, и чисто и просто го съобщава за знание на общината, да знае тя, че централниятъ комитетъ, както и мѣстниятъ, не може нищо да направи, защото хранителнитѣ запаси вече не сѣ въ рѣцѣтъ на гражданската властъ, а въ рѣцѣтъ на военната.

Г-да! Трѣбва да кажа тукъ, че когато азъ защищавамъ Софийската община отъ домогванията на военната властъ, не искамъ да кажа какво въ самата Софийска община не е имало известни интереси, които сѣ се промѣквали, не е имало злоупотѣблениа. Напротивъ, установено е, напр., че мелницата, мисля, на Сотирова, която мелѣше житото за известно врѣме, давано отъ тилоовото управление, се е ухитрила да вади систематически около 15—20% отъ това жито чисто луксозното брашно, което продава по задкулисенъ начинъ на богатитѣ въ София или на нѣкои доставчици. На единъ доставчикъ е продала 10.000 кгр. луксозно брашно, а остатъкътъ — боклукътъ, трицитъ и лошиятъ черенъ хлѣбъ остава и се хвърля на населението. Слѣдователно, общината сама, давайки житото на мелницитѣ, не е била въ състояние да острани частния интересъ на капиталиститѣ, . . .

Г. Василевъ: Не е искала.

Х. Кабакчиевъ: . . . и осигури прѣхраната на населението.

Г. Василевъ: И единъ грѣкъ трови цѣла София съ съдѣйствието на българскитѣ власти.

Х. Кабакчиевъ: Че, г. г. народни прѣдставители, комитетътъ и цѣлата гражданска организация за прѣхраната на населението е изгубила всѣка самостоятелностъ, това се признава между другото и въ единъ докладъ на г. Костова до г. министър-прѣдседателя, който онзи денъ бѣше напечаталъ официозътъ, въ който докладъ се казва, че даденото количество на населението и направеното отъ комитета е сравнително много малко съ искането и, главно, съ-

всѣмъ недоброкачествено, защото се дава такова, каквото безразборно се реквизира.

Ако, г-да, се попитаме, кои сѣ причинитѣ за това вече пълно фияско на организацията за прѣхраната, ние трѣбва да кажемъ веднага, че това е оставянето на частната търговия и на частния монополъ да се ширятъ неограничено въ страната. Нѣкои прегендираха, че ние днесъ живѣемъ въ режима на свободната търговия и че ако се възвѣрнемъ къмъ търговията неограничена отъ никакъвъ законъ, то ние ще бъдемъ въ състояние да дадемъ евтинъ хлѣбъ и евтини продукти на населението. Въ същностъ, днесъ свободна търговия не съществува, не съществува и свободна конкуренция. Но това, което съществува, то е частната търговия и частниятъ капиталистически монополъ и, съ вашата система, като не възприехте принципа за конфискацията на необходимитѣ за живота прѣдмети, вие оставихте да се шири частниятъ капиталистически монополъ. Отъ друга страна, вие искате да нормирате цѣнитѣ, но създавате едно положение, при което никакво нормиране на цѣнитѣ не е възможно. Какво става днесъ? Ако, напр., комитетътъ нормира цѣната на сиренето 2 л., веднага се явяватъ търговци-капиталисти, които даватъ за същото сирене 2.40 или 3 л. и, естествено е, че това сирене веднага слѣдъ като е нормирано, изчезва отъ пазара и се натрупва въ рѣцѣтъ на тия търговци. Като го иззематъ отъ пазара, като създадатъ липса отъ сирене, тогава комитетътъ се намира въ чудо и, най-послѣ, вижда се принуденъ да заяви, че нѣма нормирана цѣна на сиренето или кашкавала, и оставя ги свободно да излѣзатъ на пазара. Тогава търговцитѣ, които сѣ ги закупили, ги изкарватъ и ги даватъ на населението по 4 и 5 лева.

В. Коларовъ: По 8 лева.

Х. Кабакчиевъ: И по 8 л. Г-да! Ако това е възможно, то е затуй, защото вие не опнехте изобщо възможността на частния капиталистъ и на капиталистическия монополъ да откупуватъ продуктитѣ отъ населението и, отъ друга страна, вие допустнахте такова нѣщо: въ същото врѣме, когато комитетътъ нормира цѣната на единъ продуктъ, да речемъ 2 л., реквизиционната комисия реквизира същия предметъ по 2.40 л., или пъкъ Военното министерство, трѣжната комисия, военното интендантство прѣдлагатъ официално чрезъ обявления или чрезъ цѣла плеада търговци-спекуланти за същия продуктъ по 3 и 4 л. за килограмъ. И, естествено е, че продуктитѣ ще отидатъ въ рѣцѣтъ на този, който дава по-голяма цѣна и нормирането на цѣната не довежда до никакъвъ резултатъ, напротивъ, нормирането се прѣвърща въ едно срдство на спекулантитѣ да иззематъ отъ малкитѣ дребни търговци стоката въ рѣцѣтъ си, да я натрупатъ въ своитѣ складове и послѣ да я продаватъ на произволни цѣни на населението, или пъкъ, по споразумѣние, да я продаватъ на високи цѣни на държавата въ лицето на Военното министерство.

Отъ друга страна, допуска се да се шири въ страната известното австро-германско дружество за покупка и за износъ, което поради това, че въ централнитѣ държави цѣнитѣ на необходимитѣ прѣдмети сѣ много високи, има интересъ и е въ състояние да дава тукъ високи цѣни. Ако, напр., комитетътъ нормира цѣната на единъ продуктъ на 3 л., това дружество ще даде за същия продуктъ 4 и 5 л. и по този начинъ ще го закупи и ще го изнесе. Ако вие, г-да, едновременно съ нормирането на цѣнитѣ, допускате, щото Военното министерство да закупува същитѣ продукти на по-високи цѣни, и допускате, щото едно външно дружество да закупува прѣдметитѣ на по-високи цѣни и да ги изнася, очевидно е, че вие не правите нищо и съ нормирането на цѣнитѣ вие услугавате изключително на спекулантитѣ, на едритѣ капиталисти, на тѣзи, които могатъ да натрупатъ стоката въ рѣцѣтъ си. Тогава, естествено е, че ние ще дойдемъ до такова положение, че известни продукти ще започнатъ прѣмно да липсватъ, ще започне да се чувствува отъ тѣхъ недостигътъ вътрѣ въ страната. Азъ нѣма да говоря повече за житото, за брашното, но ще спомена единъ по-прѣсенъ случай — за тютюна. Днесъ тютюнъ липсва въ България и създадената организация не може да направи нищо, за да запази и да даде необходимия тютюнъ на българското население. Въ България се произвежда годишно достатъчно тютюнъ. Миналата година, напр., е добито около 15 милиона килограма тютюнъ, а вътрѣ въ страната се консумира около 3 милиона килограма; слѣдователно тютюнъ има достатъчно произведенъ, за да стигне за населението. Но сега тютюнъ нѣма. И какво прави правителството? Единствената мѣрка, до

която то се добира въ последния моментъ, тя е — какво мислите, г-да? — да увеличи цѣната на тютюна повече и по този начинъ да удовлетвори фабрикантите, да удовлетвори едни капитали, капиталистите отъ синдиката, отъ тютюневия трѣстъ и само по този начинъ да задържи тютюна; дали ще го задържи или не, това е вторъ въпросъ. Трѣстътъ на съединенитъ тютюневи фабрики излезе съ едно официално комюнике, въ което открито се признава, че тъй като въ странство тютюнътъ е много по-скъпъ, то търговцитъ иматъ интересъ да го изнасятъ въ странство, а не да го прѣработватъ тукъ. И зарадъ туй тѣ се оплакватъ, че прѣтрѣпѣли нѣкакви загуби, като оставятъ и това количество, което имаднѣе въ България за потребление. Това е загубата на прѣдполагамата печалба, която тѣ биха имали, ако изнесѣха сѣция тютюнъ въ странство. Но господата си знаятъ работата; тѣ вече могатъ да бждатъ спокойни, защото онѣзи 6—7 милиона килограма тютюнъ, които бѣха натрупани въ складоветъ за износъ и които, по силата на известна прибавена забѣлка къмъ закона за бюджета, трѣбваше да бждатъ обложени съ износно мито, тукъ отъ страна на правителството бидоха освободени и изнесени въ странство. И по този начинъ, ако има нѣкой виновникъ за това, че днесъ има липса отъ тютюнъ, това е, прѣди всичко, правителството, което, за да фаворизира известна група капиталисти, даде имъ единъ голѣмъ бакшишъ и по този начинъ лиши населението отъ необходимия тютюнъ.

В. Коларовъ: Съвършено вѣрно.

Х. Кабакчиевъ: Отъ друга страна, г-да, трѣбва да се констатира, че, освѣнъ съ нормирането на цѣнитъ, сѣщата игра става и съ износа. И досега, и до този моментъ не сѣществувалъ единъ абсолютно забраненъ износъ за никой артикулъ въ страната, и било открито, по нѣкакви си политически причини, висши държавни съображения, които не ни се съобщаватъ тукъ, било съ контрабанда се изнасятъ всички необходими за живота прѣдмети въ по-малко или по-голѣмо количество. Отъ тукъ, отъ министерската маса, самъ министърътъ на финансите г. Тончевъ, изреди 10-на такива артикули, изнесени съ милиони и милиони килограма. Отъ друга страна, въ Народното събрание се изнесоха многобройни факти и се визиратъ мнозина отъ високопоставенитъ господа, било тукъ по депутатскитъ банки, отъ болшинството, било други, които изнасятъ за Турция и за другадъ жито, изнасятъ и други необходими прѣдмети. Ако, г-да, вие говорите за прѣхрана на населението, а въ сѣщото врѣме по единъ или по другъ начинъ допускате износъ на това, което е необходимо за прѣхраната, вие вършите собствено една игра, и нищо повече. Никаква сериозна работа, никаква сериозна мисль, никакво сериозно желание не може да се каже, че има, за осигуряване прѣхраната на народа, когато се изнася необходимото навънъ. Азъ ще ви посоча само на два случая: свинската масъ и вълната. Фактътъ, че тѣзи продукти се изнасятъ, се установи. Но какво означава това? Съ изнасянето на масъта се върши не само злоупотрѣбление, въ смисль, че нѣкои капиталисти трупатъ голѣми, колосални печалби и че тѣ вѣроятни, несъмнѣно, дѣлятъ тѣзи печалби съ хора близки до властта. Но ние имаме и другъ единъ фактъ: подъ формата да се достави 1.300.000 кгр. масъ на българската войска, изнасятъ се въ странство 3—4 милиона килограма свинско и др. месо. А месото е абсолютно необходимо, прѣди всичко, за армията, а сѣщо така и за населението. Въ това врѣме, когато вие храните българския войникъ съ бобъ, и когато той е принуденъ да гони боба въ чорбата, вие изнасяте свинската масъ въ странство съ милиони килограма. И това, което е още по-характерно, то е, че вие на българската армия още не сте доставили масъ, а допускате да се изнася съ стотини хиляди килограма. На българския войникъ сте пратили нѣколко десетки хиляди килограма масъ, и то масъ, въ която 1/3 е солъ, а другата трета е камъни. Ако, г-да, изнасяте вълната, която е необходима, за да облѣчете населението, вие създавате условия за една несивала, нечута скѣпотия на облѣклото, която ще настѣпи въ скоро врѣме. И сега сѣществуватъ, но тя ще стане още по-голѣма, защото ние може да си доставимъ такива продукти само отъ централнитъ сили, тъй като съ другитъ държави нѣмаме обмѣна. Обаче централнитъ сили не могатъ да си доставятъ за своята текстилна индустрия памукъ, който тѣ имаха изключително отъ Америка, вслѣдствие на това, въ самитъ тѣхъ се чувствува една голѣма липса отъ тъкани прѣдмети и,

слѣдователно, ние ще бждемъ принудени да задоволимъ всичката нужда за нашето облѣкло отъ вълната. И ако тая вълна я имаме малко-много тукъ, вътрѣ въ страната, първата грижа на правителството би трѣбвало да бжде, ако то иска да облѣче българския войникъ, да облѣче българския гражданинъ, българската майка и българското дѣте, да запази вълната тукъ, защото зимата идва, а ще има нечувана скѣпотия отъ тѣзи прѣдмети и хората и съ чара нѣма да ги намиратъ. А, между това, вълната се изнася. Е, г-да, въ всичко това нѣма никакъвъ разумъ, а има само едно: просто на просто едно ограбване на населението отъ частнитъ капиталисти, отъ капиталистическия монополъ съ участието на установената власть подъ отговорността на правителството.

И тогава, ако вие продължавате тая система на износа, естествено е, че какъвто и законъ да създадете, дори да бжде добъръ, съ него нѣма да създадете нищо, нѣма да постигнете нищо. Собствено, вие не прѣслѣдвате цѣль да създадете нищо, за да осигурите прѣхраната на населението, щомъ като въ сѣщото врѣме вие подривате основата на всѣка организация за прѣхраната.

Т. Петровъ: Тѣ залъгватъ, че правятъ нищо.

Х. Кабакчиевъ: Отъ друга страна, въ новоокупираниѣ земи, напр., износътъ е прѣдоставенъ съвършено свободно въ рѣцѣтѣ на военното командване на централнитъ сили. Вие сте били принудени да дадете на централнитъ сили правото да изчерпватъ суровитъ земеделски продукти, както вътрѣ отъ България, така и отъ новоокупираниѣ земи. Естествено е, че Германия и Австрия, чрѣзъ своя съюзъ съ България иматъ нужда не само отъ щика на българския войникъ, и дори не толкова отъ него, колкото отъ суровитъ земеделски продукти, отъ суровитъ материяли, и тѣ се домогватъ съ всички усилия да взематъ и масъ, и вълна, и месо, и масло, и яйца, а въ окупираниѣ земи да взематъ цѣлия живъ добитѣкъ и всичко, което може да се яде и което може да се носи отъ човѣка. По този начинъ тѣ обѣдняватъ страната, изчерпватъ нейнитъ ресурси, нейнитъ жизнени източници. Ако вие допускате тая система, ако вие поставяте нашата страна въ това положение на икономическа зависимостъ отъ централнитъ сили, вие жертвувате най-жизненитъ интереси на нацията, вие подкосвате източницитъ за нейния животъ, вие я осждаате на мизерия, вие я осждаате на гладъ.

Тукъ ни се отговаря, че висшитъ държавни съображения били, които диктували допускането на този износъ. Но какви по-висши държавни съображения може да се иматъ отъ това, да се запази животътъ, здравето и бждашето на нацията? Висшитъ държавни съображения въ тая областъ сѣ сѣщитъ, съ които вие пращате войската да се бие, въоръжениятъ народъ да се жертвува, а въ това врѣме, намѣсто храна, вие му пращате, както тукъ се доказа, боклукъ и камъни.

Единъ необходимъ факторъ, за да може да осигурите прѣхраната на населението, когато се създава една организация за тази цѣль, то е, безсѣмнѣно публичниятъ контролъ, който трѣбва да сѣществуватъ надъ тази организация, надъ нейнитъ дѣйствия. И въ туй отношение вашата съюзница Германия би могла да ви послужи за примѣръ. Макаръ тамъ да сѣществувалъ цензура, обаче допустната е почти пълна свобода за критиката досежно спекулацията и разпорежданията около прѣхраната на населението. Обаче у насъ цензурата, ако има нѣщо, което да пази най-ревниво то е именно да се не изнася нито единъ фактъ на злоупотрѣбление, на гешефтъ, на кражба; нито единъ фактъ, който показва каква е системата на прѣхраната; нито единъ фактъ отъ ония многобройни имена, които сѣ причината за сѣществующата мизерия. И когато ние сме се опитвали да хвърлимъ известна свѣтлина, печатили сме докладитъ, меморандумитъ на работническитъ синдикати къмъ Бургаската община, на синдикатитъ въ Пловдивъ къмъ общината, изнасяли сме редъ други факти, въ които се рисува спекулацията, посочватъ се лицата, отговорноститъ, цензурата безцеремонно унищожава цѣли колонии, цѣли броеве отъ вѣстника, за да се не чуе нищо. Въ това царство на прѣхраната трѣбва всичко да бжде тъмно и, естествено е, че отъ това тъмно царство на кражбитъ и злоупотрѣблениѣта не може да изтѣзе въ България пшеничениѣтъ хлѣбъ, а излиза онзи, черниятъ хлѣбъ, който вие ни давате систематически. Азъ имамъ тукъ нѣколко броя отъ нашия вѣстникъ, „Работнически вѣстникъ“, въ който виждате зачеркнати цѣли страници затуй, че сѣ посочени имена на спекуланти, злоупотрѣблениѣта и грабежи. Отъ

друга страна, като изключихте публичния контрол и по този начин оставихте развързани ръцете на крадците, злоупотребителите и гешефтарите, поставихте ги подъ закрилата, контролата на цензурата, на държавната власт, направихте ги неотговорни фактори, незасъгаеми от публичната критика. Въ същото време какво направихте, за да накажете онѣзи, които сж подпаднали подъ отговорност, подъ слѣдствие, подъ съдъ? Самичкъ г. военниятъ министъръ дойде тукъ отъ масата да признае, че отъ 50 и нѣколко дѣла, които сж гледани отъ Софийския военнополови съдъ отъ такъвъ характеръ срѣшу злоупотребители отъ военното интендантство, реквизиционнитъ комисии и изобщо отъ областта на прѣхраната на населението и армията, само 5 души сж осѣдени, всички останали сж оправдани. Въ пловдивския съдъ отъ 80 и нѣколко дѣла сжщо така само нѣколко души сж осѣдени.

Т. Лукановъ: А за спекулантите не е прѣдвидено и наказание.

Х. Кабакчиевъ: Войникитъ дѣла нѣма да ви посочатъ такъвъ процентъ на осѣдени. Тамъ рѣдко сж щастливцитъ, единъ на хиляда нѣма да намѣрите, който да избѣгне строгата неумолима рѣка на военното правосѣдие. Войникътъ, който се жертвува, българскиятъ войникъ, на когото вие тукъ постоянно плетете вѣнци, този, който, споредъ самитъ вась, е надаренъ само съ добродѣтели, той не се молюва съ такова великодушие на правосѣдието, за него има куршумъ, строгостъ, жестокостъ, а за ония които стоятъ задъ гърба му и които ограбватъ него и неговитъ близки, майка му, жена му и дѣцата му, къмъ тѣхъ вие сте великодушни, не ги улавяте, поставяте ги подъ закрилата на цензурата, и когато ги уловите на 100 единъ ще осѣдите и то условно.

Ю. Юрдановъ: И то ялнѣшъ го осѣждатъ.

К. Сидеровъ: И той ще е билъ будала. (Смѣхъ въ крайната лѣвица)

Х. Кабакчиевъ: Г-да! Когато се строи една организация за прѣхраната, трѣбва прѣди всичко да се изхожда отъ това, което е необходимо за нацията. Ако се обърнемъ къмъ даннитъ за зърненитъ храни въ България, ние ще констатираме, че всѣкога, дори и когато има неурожай, когато има лоша реколта, извѣстно количество зърнени храни отъ България се изнася, че и въ най-лошитъ години жито отъ България се е изнасяло и отношението на изнесеното жито къмъ това, което се произвежда, е обикновено 30%. Това между другото показва, че причината за липсата на жито прѣзъ тази година и прѣзъ миналата година, за липсата на добъръ пшениченъ хлѣбъ не е, че нѣма жито въ страната, защото такова е имало винаги, дори когато свободно се е изнасяло, а причината е другадъ и, прѣди всичко, въ частния капиталистически монополъ, въ спекулацията. Но азъ искамъ тукъ да ви посоча по-специално на единъ другъ фактъ. Отъ статистическитъ изслѣждания отъ Дирекцията на статистиката се вижда, че срѣдното годишно производство на зърнени храни въ България за времето отъ 1897 г. до 1911 г. е 2.231.000 тона, отъ които пшеница 1.142.000 тона. Отъ това количество зърнени храни се изнася срѣдно 589 хиляди тона, а въ страната остава за консомация на населението, за сѣме и за добитъкъ 1.641.000 тона, отъ които жито 742.000 тона. Този срѣденъ годишенъ остатъкъ за периода отъ 14 години, който азъ ви посочихъ, който винаги е оставалъ въ страната, е онзи минимумъ, който вие трѣбва да запазите въ всѣки случай вътрѣ въ страната, за да бжде осигурено населението съ своята прѣхрана. Но този минимумъ отъ 1.641.000 тона тази година, г-да, едва ли е постигнатъ. Ако той е постигнатъ, въ нѣкой случай той не е надминатъ, защото тази година, по общо признание, реколтата е съ 25 — 30%, дори съ 40 — 50%, по лоша отъ срѣдната, нормалната реколта, а лошитъ години ни показватъ, споредъ статистиката, едно производство по-долно отъ 1.651.000 тона, което означава, г. г. народни прѣдставители, че първата рѣшителна мѣрка, къмъ която трѣбва да се прибѣгне, то е да се забрани абсолютно износа на всички зърнени храни и на всички необходими за живота храни. Защото, щомъ има липса на зърнени храни, другитъ продукти дори ако бѣдатъ въ малко по-големо количество, тѣ се явяватъ да замѣстятъ и допълнятъ липсата, празнотата отъ зърненитъ храни. Тази мѣрка трѣбва непременно да се вземе като основа, защото безъ нея,

естествено е, че всичко, което вие бихте построили относително разпрѣдѣлението на съществуващитъ продукти, ще бжде недостатъчно, за да даде необходимата храна на населението.

Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, слѣдъ като имаме прѣдъ видъ досегашния отчитъ отъ приложението на закона, ние можемъ да се обърнемъ къмъ главнитъ постановления на новия законъ и веднага да схванемъ тѣхнитъ недостатѣти, тѣхнитъ неплътности. Прѣди всичко законопроектътъ, г. г. народни прѣдставители, който ни се прѣдлага отъ правителството, не прѣдвижда кои прѣдмети отъ първа необходимостъ влизатъ въ грижитъ и разпорежданията на комитета. Докато сега съществуващиятъ законъ изброява редъ прѣдмети, новиятъ законъ дори не прави и това, той оставя на комитета да изброи тия прѣдмети. Това е единъ недостатъкъ същественъ на закона, който го лишава отъ здрава основа. Народното събрание трѣбва да каже като най-компетентно, кои продукти трѣбва да се запазятъ вътрѣ въ страната и кои продукти трѣбва да се разпрѣдѣлятъ между населението като необходими.

Отъ друга страна, вие въ новия законъ дори не нормирате цѣнитъ на продуктитъ, не въ смисълъ да опрѣдѣлите колко ще се продава житото, колко ще се продава сиренето и т. н. — това може да не става въ закона — но да посочите онзи масщабъ, онзи критерий, съ който ще бѣдатъ нормирани цѣнитъ, за да се изключи всѣка игра при нормиране цѣнитъ. Нали ще прѣмахнемъ скѣпотията? Ами тогава първиятъ въпросъ е въпросътъ за цѣнитъ! Въ съществуващия законъ е посочено, че цѣнитъ ще бѣдатъ опрѣдѣляни възъ основа на срѣднитъ цѣни отъ послѣднитъ мѣсеци на 1914 г. Ние се обявихме противъ тази формулировка на закона, защото тогава житото бѣше по-скѣпо, но въ всѣки случай въ съществуващия законъ се посочва една норма, единъ критерий, а въ новия законъ нищо подобно не се посочва, и по този начинъ вие оставяте възможностъ на комитета и търговцитъ да опрѣдѣлятъ много по-високи цѣни отъ съществуващитъ.

Най-послѣ въ новия законъ, г-да, вие не формулирате и една основна мѣрка, която трѣбва да легне въ основата на всички мѣроприятия за ограничение на скѣпотията. Въ съществуващия законъ е дадено факултативно право на комитета да закупува продукти. Очевидно практиката показва, че трѣбва да се отиде по-надалече и да се прѣмине отъ факултативното къмъ принудителното, общото откупване или къмъ конфискацията на необходимитъ за живота прѣдмети. Тази мѣрка вие не само че не я прокарвате, но въобще принудителното откупване го допускате въ закона само като една съвършено третостепенна мѣрка, прѣдвидена въ една буква въ края на единъ членъ отъ закона. И то въ каква форма? Когато ще искате да откупите принудително отъ едного стоката, вие ще му съобщите прѣдварително писмено, че искате...

Г. Кирковъ: Да скрие стоката.

Х. Кабакчиевъ: ... да я купите, т. е. ще му кажете да си скрие стоката и послѣ ще отидете да търсите вътрѣ.

Отъ друга страна, г. г. народни прѣдставители, въ новия законъ се оставя да съществува старото днешно многовластие между многото органи, грижещи се ужъ сѣ за прѣхраната на населението и армията. Вие не се докосвате до реквизиционнитъ комисии; вие ги оставяте да съществуватъ; вие оставяте военното интендантство; вие оставяте тилоовото управление. А какво е тилоовото управление, г-да? Самъ г. военниятъ министъръ заяви въ комисията, че тилоовото управление при армията има право да взема отъ кѣдѣто може и както може продукти, когато тѣ сж необходими за армията, безъ да се подчинява на никакви закони, за него никакви закони не сж задължителни, защото билъ задължителенъ единъ върховенъ законъ, да услужи на армията, да нахрани армията въ всѣки моментъ, както може. И какво излиза? Излиза, че докато вие ужъ създавате тукъ организации съ закони, подчинявате ги ужъ на извѣстни наредби, на извѣстни задължения, на извѣстна санкция, въ същото време, не само на фронта, но и тукъ въ страната, вие допускате тилоовото управление, единъ безотговоренъ и безконтроленъ органъ, който чрѣзъ устата на военния министъръ ни заявява; азъ всѣкога мога да вземамъ всичко, на всѣкакви цѣни и прѣдъ никого нѣма да отговарямъ и не съмъ длъженъ да отговарямъ. И когато военниятъ министъръ ви казва това тукъ, не е чудно какъ може генералъ Тантисловъ да отговори на гр. Русе, който му казва, че не може да яде вече неговата царевица. „Яжте царевица, че и нея нѣма да ви дамъ“

Т. Лукановъ: По военному.

Х. Кабакчиевъ: Г-да! Това положение се обрисова най-ясно въ парламентарната комисия, когато още въ началото на нейниятъ заседание намъ се съобщи, че отъ главнокомандующия е постъпило едно писмо под № 12.788 отъ 22 юлий т. г. до г. министъръ-прѣдседателя, съ което главнокомандующиятъ заявява ясно и недвусмислено, че на съществуващите организации за прѣхраната на армията, т. е. на военното интенданство, на реквизицията и на тило-вото управление не може и не трѣбва да се пипа.

Г. Кирковъ: Светая Светихъ.

Х. Кабакчиевъ: Той заявява, че му е странно какъ Парламентътъ е пристѣпилъ да разисква единъ законъ за прѣхраната прѣди да вземе просвѣтното мнѣние на военните власти...

Г. Кирковъ: Които много разбиратъ.

Х. Кабакчиевъ: ... и бърза, безъ да му е искано, да даде този съветъ на г. министъръ-прѣдседателя, респективно на Парламента, разбира се, чисто по войнишки. И г. военниятъ министъръ разтълкува мисълта на главнокомандующия като каза, че работата не е много опасна, тя се свежда къмъ туй, че ние военниятъ нѣма да дадемъ да се пипа нито на реквизицията, нито на интенданството, нито на тило-вото управление. Ние протестираме отъ тукъ, г-да, съ всичката си енергия противъ тази намѣса на главнокомандующия въ дѣлата на Парламента. Той нѣма право, военната властъ нѣма право да се мѣси въ дѣлата на Парламента, нѣма право да ѝ диктува. Обаче ние виждаме какъ желанията и домогванията на военниятъ се промъкнаха и наложиха въ самия законъ. Когато въ парламентарната комисия отъ известна страна, напр., отъ насъ се прѣдложи да се прѣмахне реквизицията, да се създаде една единствена централна организация начело съ комитета, изхождащъ отъ Парламента, отговоренъ прѣдъ Парламента, тогазъ г. военниятъ министъръ заяви, че на реквизиционниятъ комисия е опасно да се пипа защото, казва той, ние нѣмаме още нищо новосъздадено; ако прѣмахнемъ съществуващото, не се знае до какво положение ще изпадне. И комисията какво направи? Тя вмѣсто да даде на централния комитетъ, който е изборно учрѣждение отъ Народното събрание, други изборни органи, каквито сѫ общинитъ, и по този начинъ да постави цѣлата организация подъ контрола на масата, на народа, да внесе въ нея единство, централизация, съгласие, хармония, допусна, щото комитетътъ да има нѣколко органи, отъ една страна, специални комитети, въ които се вмѣкватъ чиновници, директори на банки, попове и учители, отъ друга страна му оставя общинитъ. Обаче, какво ще му вършатъ общинитъ, когато законътъ постановява, че персоналетъ на общинитъ се тура въ услуга на комитета? Тия ужъ прѣми органи ще иззематъ силитъ и срдствата на общината, но нищо нѣма да направятъ, а само ще лишатъ общината отъ възможността сама, съ свои усилия да направи нѣщо за прѣхраната на населението,...

Г. Кирковъ: Както сега.

Х. Кабакчиевъ: ... когато тя е оная стопанска и обществена единица, която е прѣдзначена за стопанскитъ, социалнитъ грижи на населението, и тя е, прѣди всичко, прѣдзначена, посочена въ случая да служи за прѣхраната на населението.

Г. Кирковъ: Примѣрътъ е София. Намѣсто да имаме хубавъ хлѣбъ, сега четемъ полемиката между главното тилово управление и Главната реквизиционна комисия.

Х. Кабакчиевъ: Отъ друга страна на комитета се даватъ реквизиционнитъ комисии като спомагателни органи. Но какви спомагателни органи ще бждатъ тѣ? Въ закона се казва: „Когато има нужда и съгласието на военния министъръ“. (Смѣхъ въ крайната лѣвица) Това послѣдното биде вмъкнато по изричното настояване на г. военния министъръ. Слѣдователно, ако г. военниятъ министъръ благоволи да пише на господата отъ комитета: „Азъ не съмъ съгласенъ да се прѣвърнатъ реквизиционнитъ комисии въ спомагателни органи на комитета“, тѣ нѣма да бждатъ такива. Отъ друга страна, ако дори ви оставятъ реквизиционнитъ комисии като спомагателни органи, какво ще бжде? Същото старо положение. Тѣ се намиратъ въ вла-

стѣта на Главната реквизиционна комисия, ще получаватъ наряди отъ главното интенданство, ще ги изпълняватъ, и тия органи ще се бъркатъ въ същата областъ, ще вършатъ същата работа, която вие искате да вършите, и тогава вие ще имате...

В. Коларовъ: Конкуренция.

Х. Кабакчиевъ: ... или хаосъ, какъто имате сега, и освѣнъ хаоса ще имате още и това, че фактически въ ржцѣтъ на комитета нѣма да остане нищо, а всичко ще отиде въ ржцѣтъ на реквизицията, т. е. въ тая реквизиция, която, по общо признание, поднася на населението боклукъ, вмѣсто пшеница и брашно.

Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, въ закона се допуска съществуването на частния капиталистически монополъ въ една форма, както той не биде допуснатъ дори въ съществуващия законъ. И въ това отношение новиятъ законъ е една стѣпка назадъ въ сравнение съ стария. Вие знаете отъ пресата и отъ разискванията тукъ, че нѣкои отъ господата отъ опозицията, особено много настояваха за създаването на единъ институтъ за износъ и тѣ виднаги казваха, че въ този институтъ е всичкото. Обаче какво се оказва въ края на крайщата? Работата, г-да, стои така, че наистина въ България известна частъ отъ капиталитъ е имобилизирана, вслѣдствие на това, че търговията е спрѣна, че търговцитъ не могатъ да закупуватъ и изнасятъ и, отъ друга страна, защото има едно австро-германско дружество, което единствено притежава правото да внася стоки въ Германия и, слѣдователно, то единствено може да откупува голѣми количества вжтрѣ въ страната; то монополизира вжтрѣшния пазаръ по силата на обстоятелствата, че има изключителното право да внася въ Германия и по този начинъ то елиминира въ известна степенъ отъ вжтрѣшната търговия едрия търговски капиталъ, ощетява интереситъ на голѣмитъ търговци, ангросисти, на банкитъ, мелничаритъ и др., които по-рано сѫ боравили въ тази областъ и които особено сега искатъ да използватъ това благоприятно врѣме за себе си. И тогава прѣдставителитъ на този капиталъ се явяватъ тукъ и ни казватъ: „Вие трѣбва да създадете единъ институтъ, който да се грижи за износа“. Най-важното днесъ, за да се осигури прѣхраната на населението въ България, било да се урегулира износа, т. е. да се изнесе това, което е необходимо на българския народъ. Институтътъ, тъй както той се иска, е отрицание на народната прѣхрана. То значи да се започне отъ опашката, да се отвори вратата на страната да се изнесе това, което е необходимо. Чрѣзъ този институтъ господата, които пледираха тукъ за учрѣждането му, г. Ляпчевъ, г. Буровъ, се явяватъ прѣдставители именно на едрия капиталъ, търговски, мелничарски и други. И тѣ искатъ чрѣзъ института да осигурятъ високитъ цѣни на житата, изнасяни въ чужбина — защото наистина житото, царевичата и други продукти се продаватъ въ странство на високи цѣни — да се отстрани монополътъ на австро-германското дружество и, вмѣсто него, вжтрѣ въ страната да се явяватъ голѣмитъ ангросисти, да се явяватъ капиталистическитъ синдикати, които да акапариратъ, да натрупватъ въ ржцѣтъ си житото, брашното, жититъ, вълнатата и когато държавата, чрѣзъ института, имъ издѣйствува висока цѣна, да ги изнесатъ на висока цѣна. Всички прижи, слѣдователно, на тѣзи господа се свеждатъ къмъ това, да осигурятъ печалби на този капиталъ и въ същото врѣме, естествено, да лишатъ страната отъ редъ необходимите продукти за прѣхраната на населението.

И трѣбва да констатирамъ съ съжаление, че домогванията на тѣзи господа можаха да намѣрятъ вмѣсто въ самия законопроектъ. Въ самия законопроектъ, въ чл. 8, буква е, втора, трета и послѣдна алинея, допуска се образуването на сдружения, прѣдприятия и група отъ прѣдприятия, които придобиватъ продукти, които продукти подлежатъ на прѣработване, и ги даватъ на комитета. Слѣдователно, допуска се образуване на групи, сдружения и прѣдприятия, които да откупуватъ жито — защото житото е също така единъ продуктъ, който се прѣработва — и да го даватъ на мелничаритъ, а мелничаритъ, като го прѣработятъ, да го дадатъ на комитета. И по този начинъ, слѣдователно, се оставятъ свободни голѣмитъ търговци да закупуватъ сами или да образуватъ синдикати за закупуване на необходимитъ продукти, слѣдъ като реализиратъ една хубава печалба, да дадатъ тѣзи продукти на мелничаритъ, мелничаритъ да ги смелятъ, да реализиратъ и тѣ, отъ своя страна, хубавата си печалба, и най-послѣ да дойде брашното въ ржцѣтъ на комитета, разбира се, по много високи цѣни.

Азъ зная, че тукъ ще ми се възрази, какво комитетътъ ще нормира цѣнитѣ и, слѣдователно, ако се даде на търговскитѣ синдикати да закупватъ жита, и на мелничаритѣ да мелятъ брашно, тѣ ще вършатъ това по опрѣдѣлена цѣна. Но, г-да, когато вие дадете всичко въ рѣцѣте на тѣзи търговци, когато тѣ натрупатъ въ рѣцѣтъ си стоката, когато вие нѣма да имате въ вашитѣ собствени рѣцѣ, тѣ ще ви диктуватъ цѣната, и вие ще бъдете принудени да увеличите цѣната, и ще я увеличите, за да имате жито и брашно.

Т. Лукановъ: Както бѣше досега.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Свършватъ ли, г. Кабакчиевъ? Още 10 минути имате.

Х. Кабакчиевъ: Още нѣколко думи.

Отъ друга страна, послѣдната алинея на чл. 8 изрично допуска образуването и на търговски синдикати, само че, за да не плаши, думата „синдикати“ се замѣни съ думата „организации“, по прѣдложение на г. Букова. Единствената реформа въ туй отношение, която комисията направи, е тази именно, че думата „синдикати“ се замѣни съ думата „организация“, и думата „синдикиране“ — съ думата „организиране“. Обаче самитѣ синдикати се допускаха. Настина, въ тази послѣдна алинея се казва, че търговскитѣ синдикати се допускатъ, образуватъ се за закупуване на стоки отъ външния пазаръ и продаването имъ по нормирани цѣни вътрѣ въ страната. Но, г-да, ако вие допускате на синдикатитѣ да закупватъ продукти отъ вънъ и да ви ги носятъ тукъ, вътрѣ въ България, ако тѣ, напр., ви закупятъ 50 хиляди килограма солъ и ви я донесатъ тукъ, и вие имате нужда отъ солъ, защото сиренето ще се вмирише и добиткътъ ще умре безъ солъ, вие ще имъ платите това, което тѣ ви поискатъ. Щомъ вие не сте създали организация сами да вземете солта отъ тамъ, където я даватъ, вие вече не сте господари на цѣнитѣ.

Ю. Юрдановъ: Сега даватъ за солъ премии.

Х. Кабакчиевъ: И азъ си обяснявамъ, защо вие не искате въ закона да се нормиратъ цѣнитѣ, защо не поставите нормата вътрѣ въ самия законъ. Защото вие искате да оставите едно широко поле, да оставите пълненъ произволъ въ това отношение. И ще диктуватъ, ще бждатъ мѣродавни интереситѣ на едритѣ капиталисти, на частния капиталистически монополъ, който ще има продуктитѣ въ рѣцѣтъ си.

Отъ друга страна, г-да, въ тази наредба има толкова по-полѣтна опасностъ, като се знае, че още днесъ житаритѣ въ България сж вече картелирани, тѣй както сж картелирани голѣмитѣ търговци и фабрикантитѣ на тютюна, . . .

Т. Петровъ: Текстилната индустрия.

Х. Кабакчиевъ: . . . текстилната индустрия и редъ други голѣми капиталистически прѣдприятия. И трѣбва да признаемъ, че господата, които защитаваха съ толкова жаръ тази редакция на закона, тѣ се явяватъ собствено послѣдователни на една мисль и на едно желание — на мисльта и на желанието на капиталистическата класа въ България да си запази и прѣзъ тѣзи тежки минути на изпитание правото на частенъ монополъ вътрѣ въ страната. Капиталистическата класа не иска общественъ монополъ, тя не иска монополъ, за който ние тукъ се боримъ, който ние желаемъ. Тя не иска суровитѣ продукти, необходимитѣ прѣдмети да ги даде въ рѣцѣтъ на обществото, да ги даде въ рѣцѣтъ на народа, да бждатъ тѣ разпрѣдѣлени правилно и нормално, за да има за всички, да бжде прѣмахната скжпотията, да бжде прѣмахната мизерията.

Г-да! Когато ние прѣдлагаме конфискация на продуктитѣ, ние не прѣдлагаме конфискация на всички продукти, както нѣкои ни подмѣтатъ, за да окарятъ нашето искане. Ние знаемъ, че докато съществува частната капиталистическа собственостъ и докато съществуватъ основнитѣ на днешното общество, една пълна, всеобща, изчерпающа конфискация не може да има, защото такава трѣбва да започне отъ частната собственостъ. Такава конфискация ще стане, г-да, не съ законъ, тя ще стане по другъ пѣтъ — по историческия пѣтъ на революцията. Това, което ние искаме, то е: конфискация на редъ необходими прѣдмети, които желаемъ да се изброятъ въ самия законъ — ние ги изброяваме въ нашия законопроектъ.

Това добръ да се знае. И слѣдователно, ако ние искаме необходимитѣ за живота прѣдмети да се конфискуватъ, да се поставятъ въ разпореждане на обществото, то е, защото винаги частната търговия и частниятъ капиталистически монополъ, особено когато границитѣ на страната сж затворени, особено когато съществуватъ условия на война, тѣ довеждатъ до спекулация, тѣ довеждатъ до една безгранична скжпотия.

И слѣдователно, двѣ сж тезитѣ, които има да се борятъ въ този законопроектъ. Отъ едната страна е тезата за частния капиталистически монополъ, която прѣдставятъ тѣй много упорито господата, които сж и създали закона, г. Ляпчевъ, г. Буковъ и др. — защото тѣ сж авторитѣ на този законъ, той е само усвоенъ отъ правителството, което не значи, че правителството не носи отговорностъ за него. Отъ другата страна е тезата за общественъ монополъ, монополъ поставенъ подъ разпореждане на обществото. Съ други думи казано, вие, г-да, имате да избирате тукъ между частния интересъ на капиталиста и общия интересъ на нацията. А отъ закона е ясно, кое е избрано: избранъ и прѣдпочетенъ е частниятъ интересъ на капиталиститѣ, осигурени сж домогванията на частния капиталистически монополъ.

Скжпотията, която е създадена прѣзъ врѣме на войната, е една извънредна скжпотия. Ние искаме да прѣмахнемъ именно тая извънредна скжпотия. Защото въ капиталистическото общество съществува една непрѣкъсната тенденция за увеличение скжпотията и тази тенденция нѣма да бжде прѣмахната, докато не се прѣмахне монополътъ на собствеността, т. е. частната собственостъ, докато не изчезне капиталистическото общество. Но прѣзъ врѣме на войната, поради разстройство въ размѣната и търговията, се увеличава и засилва частниятъ капиталистически монополъ, и извънредната скжпотия е източникъ на извънредната капиталистическа печалба. Ние искаме тази свърхпечалба на капиталиститѣ, печалба въ повече отъ нормата, да бжде отнета; да бжде отнета, за да бжде даденъ хлѣбъ на народа, да му бжде дадено облѣкло, да се прѣмахне мизерията отчасти, да се тампериратъ неговитѣ болки, да се направи поне отчасти сносно положението на нацията. Но вие не прѣмахвате извънредната скжпотия, защото не посѣгате върху свърхпечалбата. Частниятъ капиталистически монополъ е източникътъ на свърхпечалбата, а вие запазвате частния капиталистически монополъ, защото искате да запазите тази свърхпечалба на капиталиста. И въ вѣзнитѣ на историята днесъ, когато отъ една страна имаме гладътъ и страданията на нацията, а отъ друга страна имаме печалбата и свърхпечалбата на капиталиста, вие хвърляте вашето оръжие въ бюдното на капиталистическата класа и осжждате нацията на мизерия, на гладъ!

Г-да! Въ миналата сесия на Народното събрание ние внесохме едно законодателно прѣдложение за организиране прѣхраната на нацията презъ време на война и бждствие. Сжщото прѣдложение ние депозираме и този пѣтъ и настояваме то да бжде прието. Накратко казано, въ малкото минути, които ми оставатъ, азъ ще ви посоча само накратко нѣколко отъ основитѣ, които лежатъ въ този законъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Само че врѣмето мина, г. Кабакчиевъ.

Обаждатъ се отъ крайната лѣвица: Още 10 минути има.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Не.

Х. Кабакчиевъ: Азъ само 5 минути ще употребя.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ Ви прѣдупрѣдихъ.

Х. Кабакчиевъ: Прѣди всичко, г-да, ние искаме, што Народното събрание да разрѣши въпроса за износа, за неговата забрана, и да опрѣдѣли момента, отъ който страната се обявява въ положение на обществено бждствие. На второ мѣсто, ние искаме конфискация за обществена полза на житото, ржжъта, царевичата, брашната отъ тѣхъ, ечемика, овеса, просото, както и запаситѣ отъ ония хранителни и необходими прѣдмети, като петрольтъ, солъта, захарьта, каменнитѣ въглища и др., които вече комитетътъ ще опрѣдѣля по-нататѣкъ споредъ нуждитѣ. Отъ друга страна, ние искаме, што въ момента на конфискуването да се извърши и деклариране на съществуващитѣ запаси. Защото, както

вече ви споменах във началото, ако вие не извадите продуктите от движението и развѣна, никаква система на декларация, на деклариране не може да установи съществуващите запаси. И когато това деклариране приведе във външност съществуващите запаси, като се вземе прѣлъ видът онзи остатък, за който азъ ви говорихъ тукъ съ цифри, а който трѣбва да се запази вътрѣ страната, тогава централниятъ комитетъ ще опрѣдѣли онзи необходимъ минимумъ, който е нуженъ за всѣки български гражданинъ, за неговото сѣмейство, за стопанството, за неговия добитѣкъ, за сѣме и т. н. — значи за изхранването и за стопанството — въ продължение на една година, и този необходимъ минимумъ ще бѣде оставенъ напълно на частния производителъ, а всичко друго ще бѣде експроприирано за обществена полза. Въ магазинѣ на общината, ако тя има такива, или въ частни магазини, които тя ще наеме, комитетътъ ще се разпорежда съ разпрѣдѣлянето на количествата въ повече между общинитѣ, между околитѣ и окръжитѣ, и сѣщеврѣменно той ще даде нужнитѣ количества запаси на армията или на болницитѣ и другитѣ учрѣждения, които биха имали нужда отъ тѣхъ. А общината, тази стопанска единица, въ сѣдѣствие съ работническитѣ организации, съ организациитѣ на гражданитѣ на самата мѣстност, трѣбва да поеме разпрѣдѣлянето на продуктите между нуждаещото се население и разпрѣдѣлянето, отъ друга страна, на всички продукти, които ще бѣдатъ абсолютно изземи. Въ сѣщото врѣме, г-да, ние прѣдлагаеме, щото конфискуването и експроприирането на запаситѣ да става срѣщу налични пари, и то като се заплащатъ прѣди всичко запаситѣ на дребнитѣ и на срѣднитѣ производители. Не тѣй, г-да, както днесъ вие, съ реквизиционни разписки, го ните житото и то отива да се крие въ ямитѣ, подъ купитѣ сѣно. Разбира се, вие нѣма да го намѣрите, защото не сте платили още реквизицията отъ миналата война. На дребнитѣ селяни, на дребнитѣ производители трѣбва да се плати веднага — по една, разбира се, разумна цѣна — за да могатъ тѣ да си набавятъ другитѣ необходими прѣдмети отъ пазара, а на голѣмитѣ собственици, на тѣзи, които иматъ натрупани въ хамбаритѣ си грамадни количества запаси и които сѣ ги натрупали не за да живѣятъ отъ тѣхъ, но за да спечелятъ, да спекулиратъ, на тѣхъ ще се плати тогава и лютотокова, когато и докожкото срѣдствата на държавата позволяватъ.

Ние искаме, по-нататѣкъ, щото въ самия законъ цѣнитѣ да бѣдатъ нормирани върху слѣдната база: върху базата на срѣднитѣ цѣни, които сѣ имали продуктите въ послѣднитѣ 5 години до обявяването на европейската война, споредъ данни, взети отъ Дирекцията на статистиката. По този начинъ, г-да, може да се постигне една база, която ще изключи възможността за всѣкакви игри и домогвания на всѣкакви частни капиталистически интереси. Не поставите ли вие тази основа, оставите ли да си играятъ съ цѣнитѣ, нищо по-нататѣкъ не може да се улови. Цѣнитѣ ще хвърчатъ една прѣзъ друга. И това, което е най-печалното и сѣщеврѣменно най-сѣмъшното, то е, че още отъ тази ограда, както въ миналата сесия, тѣй и въ тази сесия, ние виждаме вече да става наддаване на цѣнитѣ: земледѣлцитѣ искатъ вече 36 л. за 100 кгр. жито, утрѣ може да поискатъ 40, търговцитѣ ще поискатъ 50, и вие нѣма да се спрете и на 60 л. По този начинъ, г-да, ако Народното събрание не тури юзда на тѣзи домогвания, на тѣзи интереси, като, разбира се, удовлетвори дребния земледѣлецъ и му осигури прѣхраната, ако не тури юзда, прѣди всичко, на едрия земледѣлецъ, на закупвача и търговеца, интереситѣ на когото вие прѣдставлявате защитниците тукъ, като искате висока цѣна, нѣма нищо да се постигне. Вие оставяте сѣщата тази разюздана система на спекулация и, по този начинъ, вие оставяте скѣпотията да се шири.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Стига вече, г. Кабакчиевъ.

Х. Кабакчиевъ: Свършвамъ. — Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, ние искаме щото на онзи, който нѣма нищо въ рѣшѣтъ си, който нѣма дори да купи и евтиния хлѣбъ, който вие бихте му дали, на наемния работникъ, който нѣма работа, да осигурите неговата издрѣжка, да му създадете прѣдприятия, въ които той сѣ своя трудъ да се прѣпитава, или, ако не можете да му създадете прѣдприятия за да живѣе чрѣзъ труда си, да му дадете прѣхрана въ видъ на една помощ, държавна помощ. Отъ друга страна, ние искаме, щото работническата надница, която днесъ е спаднала до неимовѣрностъ, въ сравнение съ поскупването на

живота, тази работническа надница да бѣде повишена, да бѣде опрѣдѣленъ нейниятъ минимумъ, да бѣде опраниченъ и работниятъ день. Защото г-да, има една 100-хилядна работническа маса въ България, която се бори денемъ и нощемъ за своето съществуване, защото нѣма най-необходимитѣ срѣдства да живѣе, и на тази маса, която чрѣзъ труда си създава всички блага, вие сте длѣжни, създавайки единъ законъ за скѣпотията, да ѣ осигурите прѣхраната, да ѣ осигурите живота.

Г-да! Азъ свършвамъ, като заявявамъ отъ страна на нашата парламентарна група, че единствениятъ законъ, за който ние бихме вдигнали рѣката си съ дълбоко убождане, че този законъ е сериозно насоченъ къмъ ограничаване на скѣпотията и единствено е въ състояние да донесе облекчение на народнитѣ маси, то ще бѣде законътъ, който почива върху принципитѣ на конфискацията за обществена полза. Всѣкакво друго законоположение, особено като този законъ, който вие ни прѣдлагате и който осигурява, санкционира домогванията и интереситѣ на частния капиталистически монополъ, такъвъ законъ не е създаденъ, за да ограничи скѣпотията; той оставя сѣщото това положение, той е прахъ, който се хвърля въ очитѣ на народнитѣ маси. И ние протестираме срѣщу тази игра съ скѣбата на народа въ туй врѣме, когато той ви иска хлѣбъ! (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица. Възражение отъ дѣсницата)

Г. Кирковъ: (Къмъ министритѣ) Миналата година говорихте друго, а сега внасяте новъ законопроектъ. Догодина ще дойдете да внесете другъ. Та докато се свърши войната, отъ васъ нищо нѣма да излѣзе.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Найдентъ Комановъ.

Н. Комановъ: (Отъ трибуната) Г-да! Обществената нужда, която прѣдизвика промѣната на закона за обществената прѣдвидливостъ, е така явна, че при първото четене на този законопроектъ народното прѣдставителство се съгласи да отиде той направо въ комисията, безъ да влизае въ дебати по него. Прѣдполагаше се, че при второто четене ще се развиятъ дебати, каквито трѣбваше да станатъ при първото четене. Но тази нужда тѣй надрѣла и призната отъ всички като-че-ли постепенно, постепенно и сега измѣства едни общирни дебати при второто четене. При все това, трѣбва да направимъ нѣколко бѣлѣжки изобщо по законопроекта, както и върху нѣкои негови членове въ частностъ. Азъ нѣма да се спирамъ върху грѣшитѣ, които досегашниятъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ е вършилъ, грѣшки допустити отъ закона или отъ самия комитетъ, защото тѣ сѣ толкова много и така явни, така очебийни и даже тѣй потресающи, щото прѣдизвикаха справедливото възмущение на всички и нуждата отъ промѣна на закона. На всички е извѣстно, че миналата година по едно врѣме, прѣди започването на войната, самиятъ комитетъ за прѣдвидливостъ бѣше докаралъ работата до тамъ, че той самъ капитулира, оттегли се доброволно, или по право, бѣше отърванъ отъ всеобщитѣ упрѣки отъ Министерския съветъ, като бѣше прѣкратено функционирането му. По-послѣ комитетъ бѣ възстановенъ, за да капитулира отново, да фалира, както се каза и по-рано, отново и самъ да признае себѣ си за негоденъ да урежда тежката онази материя, съ която се бѣше натѣбилъ. При наличността на стария законъ, даже, споредъ моето разбиране, на и споредъ разбиранята на много други хора, би могло да се направи нѣщо, стига да имаше добра воля и добро желание и, най-важното, да имаше прѣдвидливостъ такава, каквата законътъ пишеше, у самитѣ хора, у членоветѣ на комитетъ, които трѣбваше да прилагатъ закона. Но трѣбва да го признаемъ, именно това качество като-че-ли липсваше у една частъ отъ хората, които трѣбваше да прилагатъ закона. Г-да! Ако вземемъ да разгледаме деятелността на комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, ще се натѣкнемъ на потрѣсающи факти. Азъ оставямъ да приказвамъ за тѣхъ, защото въ обществото толкова много се приказва и защото тукъ отъ трибуната, при разглеждането на рѣлъ други въпроси тѣ бѣха изнасяни, изнасяни, изброувани, така че всички сме сити да ги слушаме и като-че-ли неохотно се слушатъ даже отъ страна на опозицията, която има дългъ да критикува правителството въ неговитѣ разпореждания, и особено комитетъ въ дѣятелността му и въ задачитѣ, които законътъ му е поставилъ да рѣшава. Прѣди всичко на комитетъ липсваше една организационна система, която да го доведе до

едно изпълнение на работата му, до едно съзнание на дълга, който той приема съ поемането на тази длъжност. Никога комитетът за обществената предвидливост, нито централният, нито местните комитети не са се опитвали да проучат нуждите на населението, наличността на стоките, на продуктите, с които разполагат, и да пристипят към едно правилно разпределяне на тези продукти между населението, между нуждаещите се. Като вземете от централния комитет тукъ, въ София, и слезете до градските и селски комитети, ще видите все едно и също — един хаос от начало до край. Липсва желание, или, както казахъ, предвидливост, липсват онзи елементарни разбирания, необходими да поставят, да приготвят работата на комитетата към нуждите на страната. Но, колкото щемъ, г-да, да приказваме за миналото, миналото е минало, ние трябва да го покримъ съ булото на забвението, и ако ще има единъ денъ анкета, която г-да министърътъ любезнохъ тъй щедро, чакъше паролата да проучва търговията на комитетата и на много други хора тукъ, отъ Парламента, нека тази комисия седне да проучи и ако тя наистина извади още една част отъ това, което е извършено до сега, ще бъдемъ всички доволни, че наистина е сторено нѣщо по отношение разкриването на много отъ търговските съфлки, вършени и отъ комитетата и отъ ют-дѣлни хора, депутати.

Но да оставимъ това на страна. Азъ мисля, че намъ е дълго да се свремъ повече върху реформите, които трябва да се въведатъ сега и които законътъ трябва да предвиди, и да видимъ като какво трябва да съдържа законътъ, за да можемъ да разчитаме за напредъ на една по-добра уредба, на едно по-редовно продоволствие и на народъ и на армия. Ако нашиятъ комитетъ за обществената предвидливост е ималъ до сега твърдъ много грѣшки, тъй ли се обясняватъ съ това, че работата, съ която той се заема, е нова. Но грѣшката се състои до нѣгдъ — трябва да го помислимъ — въ несполучливия подборъ на хората, и отъ друга страна, въ постановленията на закона, който предвижда образуването на местни комитети, въ които влизатъ само общински кметове и нѣколко други длъжностни лица, като директори на банки и т. н. Местните комитети не по-малко отъ централния комитетъ са попадали въ грѣшки, когато са раздавали стоки за разпредѣляне между населението, като съвършено малко са държали сметка къмъ какво трябва да се даде. Никога местните комитети — поне доколкото азъ зная за Пловдивско — не са си послужвали съ списъка за населените места въ районитѣ, които иматъ да продоволствуватъ, та така да направятъ едно правилно разпредѣляне. Напротивъ, ще видите, че тяхната работа е била въ голѣма степенъ съвършено безалаберна, една работа съвсемъ случайна, вървѣли са слѣпешката, за каквото ще да излѣзе отъ всичката тая работа. И не ще съмнивамъ, че когато тъй се върши, ще задънятъ въ нѣкой чинка, понеже, отъ който за да излѣзатъ ще трябва да ги изгонятъ съ сони хората живущи въ тази улица. Тѣй е била работата на комитетата.

И. Веселиновъ: И ти ще държишъ едната сопа. Срамъ! Народенъ представител!

Н. Комановъ: Сега, г-да, азъ намирамъ, че въ чл. 1, по който синоци бюрото счете, че дебатитѣ са прекратени...

Отъ дѣсницата: Ние го гласувахме.

П. Вангеловъ: Стига бе, то мина, то се гласува вече. Вий сте поне отъ хората, които искатъ да работятъ тукъ.

Н. Комановъ: То мина, но азъ искамъ да кажа нѣколко думи по него. Менъ бѣше отнета възможността по-рано да се изкажа, и сега мисля, че макаръ и да разискваме по чл. 2, ще трябва да се напомнимъ.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Комановъ, минахме чл. 1. Говорете по чл. 2, да не развалимъ достлукъ.

Н. Комановъ: Мисля, че нѣма да го развалимъ. Никога досега не сме го развалили, нѣма да го развалимъ и сега. По чл. 1...

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ама по чл. 1 нѣма да говорите.

Н. Комановъ: Само двѣ думи ще кажа, г. председателю! Като се говори до кога ще трае дѣйствието на този комитетъ, каза се, че ще трае до прекратяването на войната,

до като траятъ стопанските, икономическите послѣдствия отъ нея. Азъ мисля, че такова едно постановление въ текста на този членъ е много разтегливо и трѣба да се изтъква. Ще трябва да се укаже малко по-конкретно, по-ясно, до кога трѣбва да съществува комитетътъ. Защото, г-да, има се опасностъ, че слѣдъ прекратяването на войната, икономическите послѣдствия ще продължаватъ, може би, много дълго, а пъкъ нашиятъ комитетъ за обществената предвидливостъ, споредъ функциитѣ, които сега законътъ му възлага, ще има да върши износъ и вносъ въ страната. Въ какво отношение ще остане той да върши тая работа слѣдъ прекратяването на войната? Азъ намирамъ, че по отношение на вноса той едва ли би направилъ нѣщо слѣдъ нея. Слѣдъ като бъдатъ разтворени границитѣ на вноса, ще се добие възможностъ за свободно внасяне, и тогава търговията, която извършвала до сега тая работа, ще почне пакъ по нормалния пътъ да я извършва — ще бъдатъ внасяни стоки въ зависимостъ отъ количеството на изнасяните стоки, въ зависимостъ отъ пазара въ странство. При тия условия комитетътъ не може да помогне съ нищо, защото и той ще бѣде подчиненъ на същите условия по отношение вноса, на които ще бѣде подчинена и частната търговия. Посредството на комитетата ще има само едно послѣдствие — да се взема комисияната тъй, както я взематъ сега комитетитѣ. По отношение износа какво може да стане? Днесъ, когато въ странство цѣнитѣ на продуктите, произвеждани вътрѣ въ страната, са двойно по-високи отколкото са тукъ, даже и повече, комитетътъ, болшинството му, си поставя за цѣль, като опрѣдѣля единъ цѣни на продуктите, произвеждани тукъ, и ги продава на по-високи цѣни, разликата отъ тези цѣни да присвои въ полза на държавата. Е добръ, утрѣ, слѣдъ прекратяването на войната, понеже икономическите послѣдствия отъ нея нѣма да бъдатъ моментално, веднага, въ скоро време прекратени, тогава какво ще имаме? Ще видимъ, че комитетътъ отъ желание да създаде приходи или да продължава прибирането на създаденитѣ сега съ закона приходи въ полза на държавата може да продължи своето съществуване, като обяснява това съ особени още непрекъснати икономически послѣдствия отъ войната, и тогава ние ще изпадне въ положението стопанитѣ-земледѣлецъ, производителъ на суровитѣ продукти въ страната да плаща на държавата единъ твърдъ тежъкъ данѣкъ. Държавата, явно е, ще приключи своитѣ сметки съ едно задължение повече отъ 3 милиарда лева. Недавна тукъ г. финансовиятъ министъръ даже изнесе, че задълженията на държавата са още сега около 3 милиарда, приближаватъ 3 милиарда. Е добръ, г. финансовиятъ министъръ и днесъ още съвѣтъ нерѣшително пристѣпва къмъ финансови реформи, къмъ търсене ресурсъ за държавата, къмъ създаване приходи на държавното съкровище, а пъкъ чрезъ този комитетъ и чрезъ вършене на износъ се добива една възможностъ държавата да спечели милиони. Тукъ именно азъ съзирамъ опасността — че този комитетъ може да бѣде продълженъ нарочно, за да върши износъ и да събира този тъй тежъкъ за стопанството въ нашата страна данѣкъ, и г. министърътъ на финанситѣ не ще потърси други приходи за държавата. Говори се тукъ за данѣка върху изключителнитѣ печалби презъ време на войната, но останахме само съ една залъгалка, съ обещанието, че тази работа можела да стане, безъ да се опрѣдѣля време, а изглежда, че въ сегашната сесия такъвъ законопроектъ нѣма да бѣде внесенъ, не се знае дали и наесенъ ще бѣде внесенъ, и по такъвъ начинъ работата ще се протаква до тамъ, че държавата ще остане съ приходитѣ, които предвидихте завчера въ закона за бюджета, които, по-право, болшинството гласува, отъ митата върху износа и отъ печалбитѣ, които комитетътъ за обществената предвидливостъ ще донесе, като институтъ, който ще търгува съ земледѣлскитѣ произведения въ странство. Другъ е въпросътъ, дали сега ще имаме вносъ и износъ. Комитетътъ ще продължава да функционира и презъ идущата година. И ако тази година не спечели нищо отъ тая търговия, той ще разчита поне идущата година да спечели нѣщо за държавата.

И така, г-да, азъ се боя, че този текстъ на чл. 1 тукъ може да търпи една голѣма разтегливостъ, може комитетътъ да продължава дѣйствието си по отношение износа и по-нататѣкъ и да събира тежкия данѣкъ върху продуктите за износъ. Затова азъ мисля, че въ чл. 1, ако не сега — понеже се мина малко контрабанда гласуването на този членъ — то поне при третото четене трѣбва да направимъ едно измѣнение, да опрѣдѣлимъ до кога ще трае дѣйствието на комитетата за предвидливостъ, тъй

както опрѣдѣлихме, напр., при гласуването на закона за мораториума; каза се: „Мораториумът се прѣкрътава три мѣсеца слѣдъ прѣкрътаването на войната“. Така можемъ и въ този чл. I на сега разглеждания законопроектъ да прѣдвидимъ, че дѣйствието на комитетата ще бѣде прѣкрътено слѣдъ опрѣдѣлено врѣме, било три или четири мѣсеца.

(Прѣдседателското мѣсто заема изново прѣдседателятъ)

Друго едно измѣнение, което азъ бихъ прѣдложилъ — или поне да се подчертае тукъ, да се запомни, да се развиятъ дебати по него, за да не му се дава ютпослѣ друго тълкувание — то е относително постановлението на чл. 2, защото отъ сегашния членъ на закона се вижда, като че ли той има за обектъ само ония продукти, които служатъ за всѣкидневнитѣ нужди на консоматоритѣ. Е добръ, кои сж, г-да, тѣзи продукти? Менѣ ми се струва, че законътъ визира пакъ изключително земеделскитѣ продукти, които аслж сж нуждни за всѣкидневно употребление. Но ще се съгласите, че има редъ други продукти, които сж сжщо така отъ жизнена необходимостъ за стопанствата, и за земеделцитѣ, и за работници, и за други, които сж отъ ежедневна необходимостъ. И тогава, понеже това може да търпи едно такова тълкувание, могатъ да се явятъ хсра да кажатъ: „Продуктитѣ, които ние разпродаваме, не спадатъ въ рубриката на продуктитѣ, които законътъ прѣдвижда.“ И тогава ще излъже, че, напр., синиятъ камъкъ, който не е продуктъ за ежедневное употребление, но отъ който стопанствата се нуждаятъ прѣвъ единъ — два мѣсеца отъ годината, не е въ числото на тѣзи продукти, и ще се яви единъ споръ между търговци и стопани. Азъ ви соча него като единъ продуктъ, но той не е единственъ, бихъ могълъ да ви изброя тукъ редъ други продукти. Желѣзото, напр., не е продуктъ отъ всѣкидневна необходимостъ, но то е необходимо за стопанството, и днесъ, при липсата на нормирана цѣна за него, то е достигнало една цѣна петорно или шесторно по-висока, отколкото имаше въ обикновено врѣме: докато желѣзото въ обикновено врѣме струваше 25 ст., днесъ, извѣстно е, цѣната му е 2 л.; стопаната и други редъ такива продукти, потребни за стопанствата, сжщо така иматъ цѣни нѣколко пѣти повишени. Та тукъ макаръ и да не стане измѣнение въ текста, все-таки трѣбва отъ страна на народното прѣдствителство да се изтъкне необходимостта отъ включването въ закона и на онязи продукти, които не сж нужни за ежедневное употребление, но които сезонно се употребяватъ.

Сжщо така се забѣлѣзватъ недостатѣци, г-да, и по-натѣкъ въ законопроекта. Менѣ ми се струва, че при гласуването на тѣзи членове послѣдователно ще имаме възможностъ да се изкажемъ по тѣхъ. Може, обаче, и сега да спомена и по друго едно съображение, защото отъ всички се смѣтна, че сега трѣбва да се приказва като по принципъ по самия законопроектъ, защото и г. Кабакчиевъ тѣй приказва прѣди малко.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Второ четене е сега, г. Комановъ.

Н. Комановъ: Нами ще говоримъ по принципъ! Напр., какъ стои въпросътъ съ принудителното засѣване, г-да? Чл. 8 прѣдвижда...

Прѣдседателятъ: Оставете чл. 8, моля Ви се! Говорете послѣ по него.

Н. Комановъ: Азъ мисля, че върху тѣзи работи ще трѣбва сега да се говори.

Прѣдседателятъ: Трѣбва да се говори членъ по членъ.

Н. Харлаковъ: Когато нѣма генерални дебати по първото четене, тѣй се забърква работата.

Прѣдседателятъ: Да се намираме на работа.

Н. Харлаковъ: Направете единъ скандалъ, както е правено и другъ пѣтъ.

Н. Комановъ: Ние ще пристѣпимъ къмъ гласуването на тоя законопроектъ подъ условие само, че той ще бѣде поправенъ въ цѣлото негово съдържание, какво ще бѣде, да се гласува само единъ членъ и да се противопостави той на другъ! Азъ мисля, че за да гласуваме този законопроектъ въ цѣлото негово съдържание, трѣбва да при-

стѣпимъ къмъ неговото корегииране отначало, за да нѣма спорове по всѣки членъ и да нѣма дълги и широки дебати при послѣдователното гласуване на тѣзи членове. Въ комисията сжщо така сж изказани мнѣния по тѣзи членове, но едни отъ тѣхъ, макаръ и веети отначало въ съображение, по-послѣ по особенъ начинъ е вписано съдържанието на тѣзи членове не такова, каквото е било възприето въ комисията.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Това не е вѣрно. Това, което комисията е изработила, то е вписано. И недѣйте говори така, защото въ нея участвуваха прѣдставители отъ всички групи.

Н. Комановъ: Имало грѣшки и комисията ги е възприела.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Това, което е възприето, това е вѣрното. Ще ли бѣде прието отъ Събранието, то е другъ въпросъ.

Н. Комановъ: Но, г-да, по въпроса за принудителното засѣване азъ мисля, че както се изказахме въ комисията, трѣбва да си кажемъ думата и тукъ. Точката, която прѣд-вижда принудителното засѣване, ще трѣбва да се изхвърли; достатѣчна е друга една точка по-долу, точка д, въ която се казва, че комитетътъ се занимава и съ използуване на безстопанственитѣ, държавнитѣ и общинскитѣ поземелни имоти въ интересъ на земеделчието и скотовѣдството, както и частнитѣ поземелни имоти, които стопани не могатъ или не искатъ да ги обработватъ. Прочее, тукъ и г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи се изказа, че ще трѣбва само едно благопожелание да се има по този въпросъ.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Не благопожелание, бе джандѣми! Какво говорите така? Министърътъ на вътрѣшнитѣ работи никога не говори по законитѣ, че по благопожелание трѣбва да бѣде. Това е законъ; никакво благопожелание. Азъ не разбирамъ единъ законъ съ благопожелание. Законътъ има императивна сила.

Н. Комановъ: Именно затова. Понеже така се отговори на една наша депутация, която искаше да знае мнѣнието на г. министър-прѣдседателя и на г. министра на вътрѣшнитѣ работи по тази точка отъ закона, именно зарадъ това ви обръщамъ вниманието, защото тогава бѣше дадено обѣщание, че тая работа прѣдвижда едно благопожелание и нищо повече.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Не е така.

Н. Комановъ: Значи, Вие отрицате Вашата декларация.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Вие, г. Комановъ, не бѣхте въ тая депутация. Никакво благопожелание. Тамъ въпросътъ бѣше поставенъ ясенъ.

Н. Комановъ: Щомъ е така поставенъ, тогава ний сме длѣжни да заявимъ тукъ, че не можемъ да се солидаризираме съ едно подобно мнѣние...

Министъръ Х. Г. Поповъ: То е ваше мнѣние. Кажете го да го изслушатъ хората.

Н. Комановъ...и мислимъ, че тая точка на закона трѣбва да се поправи въ смисълъ тя да се изхвърли съвършено.

По въпроса за вноса, г-да — оставамъ другитѣ членове не засегнати и заявявамъ, че нашата група си запазва правото да говори при тѣхното разглеждане по-натѣкъ. Митата върху стокитѣ за вноса, както въ съюзнитѣ намѣ страни, така и въ воюващитѣ съ насъ, сж прѣмакнати. У насъ тия мита и досега си стоятъ и не малко повишаватъ цѣнитѣ. Тукъ постоянно приказватъ за понижение на цѣнитѣ, но понеже митата стоятъ, тѣ затрудняватъ тоя вносъ; и ние виждаме, че се чувствува единъ полѣтъ недоимѣкъ отъ стоки, необходими за нуждитѣ на страната. Азъ мисля, че г. министърътъ на финанситѣ трѣбва да каже своята дума, и въ закона да се опредѣли едно постановление, че се освобождаватъ отъ вносно мито стокитѣ, за които комитетътъ постанови, че трѣбва да се освободятъ. Просто да се даде право на комитетата да освобождава отъ вносно мито извѣстни продукти, за които намира,

че прѣмахването на митото може да засили вноса нѣмъ въ страната.

По въпроса за износа, г-да. Ние трѣбва още сега да постановимъ, че той се запрѣщава безусловно, защото отъ свѣдѣнията, които досега имаме, и отъ съобщенията, които долитатъ било до статистиката, било до Министерството на земледѣлието, ще се увѣрите всички, че реколтата тази година е съ 40 или даже съ 45 и повече на сто по-слаба отъ миналогодишната. Царевитѣ почти не обѣщаватъ нищо; царевитѣ нищо нѣма да даде. Фасулътъ и всички други лѣтни култури сѣщо така нищо не обѣщаватъ. Остава само една зимница, която, въ сравнение съ миналогодишната реколта, е съ 40% по-малко. Споредъ прѣдполагането сега производство едвамъ ли ще бѣде тази реколта достатъчно за изхранването на населението и на армията. Така щото, азъ мисля, че още сега трѣбва износътъ да бѣде безусловно запрѣтенъ; иначе ние бѣдствуваме да хвърлимъ страната тая година въ по-голямъ мизерия и въ много по-голямъ гладъ. Ако досега се оплакваме, че ядемъ хлѣбъ само отъ царевитѣ, за въ бѣда ще бѣдемъ лишени и отъ нея, пѣкъ и отъ пшеница.

Въ закона азъ не виждамъ, г-да, никѣдъ да се прѣдвиджатъ наказателни разпореждания за контрабандиститѣ на износа. При гласуването на по-ранния законъ, на сега дѣйствующия, ние прѣдложихме редъ мѣрки и прѣдвидѣхме редъ наказания за контрабандиститѣ, но правителството тогава не се съгласи да ги възприеме, а пѣкъ резултатитѣ отъ това станаха явни, че контрабандата се засили, че тя бѣше позволена нѣкога по таенъ или явенъ начинъ или бѣше търпѣна. И днешниятъ законопроектъ не прѣдвиджа никакво наказание за контрабандиститѣ. Ето защо ние мислимъ, че въ това отношение трѣбва сѣщо така да се спори нѣщо. Не зная дали комисията се е занимала съ този въпросъ и какво е направила, но въ текста на внесенния законопроектъ поне такива постановления азъ не виждамъ.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Има пи, г. Комановъ, въ чл. 21.

Н. Комановъ: Но тѣ не се отнасятъ за контрабандата. Обикновенитѣ наказания не сѣ достатъчни.

Г-да! По въпроса за синдикирането, за образуване на търговски синдикати за вносъ, мене ми се струва, че тази мѣрка не заслужава това осмѣждане, което произнесе г. Кабакчиевъ за тѣхъ. Напротивъ, на много по-голямъ мащабъ щѣ се натъкне самиятъ комитетъ, ако се опита да се занимава съ вноса на прѣдметитѣ, отколкото ако се образува единъ синдикатъ отъ търговци и едно сдружение на самитѣ сдружения, което да се погрижи за вноса. Комитетътъ ще трѣбва да има всичката грижа и задача да улеснява това сдружение, да го създаде и улесни по-нататѣкъ, разбира се, да се ползува съ неговото съдѣйствие. Но такава една строга присѣда, каквато г. Кабакчиевъ тегли тукъ, мене ми се струва, че е съвсѣмъ рано да се тегли тя и е много прибрзано отъ негова страна. Разбира се, той е правъ, защото е поклонникъ на едно друго разбиране — че трѣбва да се пристѣпи къмъ конфискация на всичкитѣ имущества за обществена полза. Това е единъ социалистически възгледъ, който социалиститѣ поддържатъ всѣкога и всѣкѣдъ, разбира се, и при сегашния случай, при всичко че вѣрватъ, че хемъ-хемъ тая работа нѣма да настѣпи.

Азъ, г-да, като правя тукъ тѣзи нѣколко свои бѣлѣжки, намирамъ, че колкото щемъ да подобряваме закона, пакъ ще зависи отъ неговото прилагане, дали той ще даде резултати или не. Ако законътъ бѣде добросъвѣстно прилаганъ, ако бѣде добросъвѣстно организирано продоволствието, ако въобще се изкорени ламтежътъ за забогатяване, ламтежъ за търговски спекулации и за избиакане на закона отъ самитѣ хора, които ще го прилагатъ, ако отъ друга страна всички се обнаружимъ съ желанието да се спори нѣщо добро за тая страна, само тогава законътъ може да даде резултати. Инакъ, ако вървимъ изъ пѣтя, по който сме вървѣли досега, бѣдете увѣрени, че какъвто и законъ да изработимъ, той едва ли може да даде резултати и нашитѣ голѣми възлагания и надежди на този законъ нѣма да бѣдатъ реализирани.

Това е, което има да кажа.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

И. Георговъ: Азъ искамъ думата.

Докладчикъ М. Зелковъ: Въ такъвъ случай отстъпвамъ.

Прѣдседателъ: Тогазъ, има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Безспорно, настоящиятъ законопроектъ е отъ грамадна важностъ, защото ние ще трѣбва да обезпечимъ прѣхраната на населението и войската при едни твърдѣ изключителни врѣмена, които прѣживява нашата страна. Когато се разглежда този законопроектъ, трѣбва да се вземе въ съображение извънредното положение, въ което ние сега се намираме. Днесъ България е не само воюваща страна, но и се намира въ международни търговски сношения само съ своитѣ съюзници. И при това тѣзи търговски сношения не сѣ и нормални. Извѣстно е, че нашитѣ съюзници формално сѣ запрѣтили износа на своитѣ произведения и допускатъ износъ само срѣщу компенсация. Въ мирноврѣме мѣдростъта на международната политика на всѣка страна се състои въ това: да изнася колкото може повече произведения, да търси повече тържища, за да може да си набави парични срѣдства за своя вносъ и за суровитѣ материали и да приготви срѣдства за индустрията, земледѣлието и занаятиятъ. Днесъ, обаче, положението е съвсѣмъ друго. Днесъ нашата главна задача е да обезпечимъ продоволствието на населението и на войската. При днешната война всѣка държава, за да си обезпечи побѣдата, е длѣжна да държи на военна нота грамадни военни маси. И заради това нуждата отъ продоволствието въ всѣка страна е много по-голяма, отколкото въ мирно врѣме. Войската се храни съ месо, тогава когато голѣма частъ отъ тая маса въ мирно врѣме употребява много по-малко месо; тѣй сѣщо се изхабяватъ много продукти, и ето защо нуждитѣ отъ продоволствието, както казахъ, сѣ много по-големи въ военно врѣме, отколкото въ мирно. Това налага една особена грижа на държавата за продоволствието. Вънъ отъ това, за ония артикули, отъ които имаме нужда и които можемъ да доставимъ само отъ странство, пазаритѣ сѣ ограничени, и то зарадъ това, защото ние не можемъ да доставимъ отъ всѣкѣдъ нуждитѣ артикули, и зарадъ това, защото износътъ, както казахъ, у нашитѣ съюзници е запрѣтенъ и се допуска само съ компенсация. Оттукъ вие виждате, че главниятъ програмнъ пунктъ на бѣдѣщия комитетъ за стопански грижи трѣбва да бѣде да изолува износа на нашитѣ произведения, за да може да добие като компенсация онова, което е нужно за продоволствието на нашата страна. Но лесно е да се говори това, много мѣчно, обаче, е да се изпълнява при днешнитѣ условия и при днешното управление, и ние въ редица засѣдания изнесохме факти на корупция, на гешефти съ износа. Отъ министерската маса ни се отговори, че подобни гешефти не били ставали. Но, г. г. народни прѣдставители, ние имаме факти и днесъ, че всѣкидневно се даватъ 5 вагони за износъ на месо и други продукти, запрѣтени за износъ. Очевидно е, че бѣдѣщиятъ комитетъ ще има за задача, трѣди всичко, да обуздава гешефтарскитѣ наклонности на силнитѣ на деня — задача твърдѣ мѣчна.

Другиятъ програмнъ пунктъ на комитетъта, на този институтъ ще бѣде да организира производството — работа тѣй сѣщо твърдѣ трудна. Съжалявамъ твърдѣ много, че Министерството на земледѣлието не се е погрижило досега да организира земледѣлскитѣ произведения въ посока, за да може да се допълни храната на войската и на населението. Ние знаемъ, че войската съ цѣли недѣли не получава месна храна. Отъ друга страна, не получава и достатъчно зеленчукъ. Трѣбваше Министерството на земледѣлието да вземе грижата, за да организира производството на зеленчука въ много по-големи размѣри, отколкото е било то въ мирно врѣме. Ето една нова задача на бѣдѣщия институтъ.

Третата задача е разпрѣдѣлението на продуктитѣ. Възможно е нѣкои отъ мѣстнитѣ продукти да бѣдатъ недостатъчни; но ако разпрѣдѣлението на продуктитѣ стане справедливо и пропорционално, ние бихме могли да отговоримъ на липсата. Въ Германия и въ Австро-Унгария липсватъ много повече мѣстни продукти въ сравнение съ мирно врѣме, отколкото у насъ, но, благодарение на справедливото разпрѣдѣление на продуктитѣ, тамъ липсата не се чувствува толкова много и извѣстно ви е, че тамъ вече се отпуска хлѣбъ, месо и други прѣдмети отъ първа необходимостъ въ порции: всѣки гражданинъ въ Германия и Австро-Унгария получава еднаква частъ, еднакъвъ порционъ. Е добръ, това у насъ досега не става. У насъ има тоже едно разпрѣдѣление на нѣкои артикули, които доставяме отъвън, обаче разпрѣдѣлението става по единъ много-пристрастенъ, несправедливъ начинъ. Отъ когато сѣ раздадени картитѣ, напр., за доставянето на сѣ-

мействата захарь, едва съ могли да получатъ по 6—7 кгр. захарь, тогазъ когато ние сме свидѣтели на една несправедливостъ; на една фаворизация дори по отношение на народнитѣ прѣдставители, които трѣбва да бждатъ контролъ за справедливото разпрѣдѣление на продуктитѣ. Централниятъ комитетъ, за да съюлазни денутатитѣ, даде имъ карти, за да може да получатъ по 25 кгр. захарь, тогава когато съ това не се ползватъ другитѣ български граждани. И нашата група, за да покаже на дѣло, че трѣбва справедливо да се разпрѣдѣлятъ продуктитѣ, отказа да се ползува отъ това фаворизирано право. (Смѣхъ въ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Нѣкой отъ дѣсницата: Вземъ сте отъ друго мѣсто, зарадъ това.

Другъ отъ дѣсницата: Кой ви е забранявалъ да я вземете и да я раздадете на други?

Прѣдседателъ: Не е ли жалко, дѣто 40 души разглеждаха 15 дена този законопроектъ и сега още говорите такива работи?

И. Георговъ: Това е на прѣдмета, защото трѣбва да се прѣпорѣчва на бждация комитетъ по-голъма справедливостъ за разпрѣдѣление на продуктитѣ отъ първа необходимостъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ние не бихме могли да постигнемъ тѣзи голѣми задачи на бждация институтъ, ако не прѣвдвигамъ една добра организация за изпълнението на всички задачи на комитета. Вие тукъ виждате, че въ чл. 3 се прѣвдвигда единъ комитетъ само отъ народни прѣдставители — 18 души, тогава когато въ първоначалния проектъ бѣха прѣвдигнати само 14 такива и тѣ също като членове на комитета да влизатъ директоритѣ на тритѣ държавни банки, прѣдставителитѣ на военното продоволствие, директоритѣ на статистиката и други още нѣкои. Ще признаете, че голѣмитѣ очаквания, които възлага обществото на бждация институтъ, се основаватъ върху прѣдположението, че вътрѣ ще влѣзатъ прѣдставители на всички парламентарни групи и че нѣма правителството да гледа да си създава тамъ болшинство.

Г. г. народни прѣдставители! Маса въпроси на спорове ще се явятъ вътрѣ въ комитета и ако прѣдварително правителството си създаде едно болшинство, този комитетъ не ще може да обуздае гешефтарскитѣ наклонности на силнитѣ на деня, и ето защо най-важниятъ въпросъ е да се не допуца никакво болшинство въ срѣдата на бждация комитетъ отъ правителствени хора. Въ бждация комитетъ ще трѣбва да се влѣе здравата мисль, да има вътрѣ не само денутати, но и други много компетентни хора, които, при разногласие между двѣтѣ страни, ще могатъ съ своя гласъ да помогнатъ да се вземе едно надлежно справедливо рѣшение. И ето защо азъ ви моля да не отказвате да допуснете въ комитета, освѣнъ народни прѣдставители, да влѣзатъ и други компетентни лица.

Съ това азъ свършвамъ моитѣ забѣлжки по принципъ, като си запазвамъ правото да взема думата и по другитѣ отдѣлни членове.

Г. г. народни прѣдставители! Ако вие не погледнете сериозно на този твърдъ важенъ въпросъ, въпросътъ за създаване на бждация институтъ, вие ще разочаровате обществото въ неговитѣ надежди и вие ще турите въ невъзможно положение нѣкои отъ парламентарнитѣ групи, които искатъ да се помогне на тѣзи жизнени задачи, които се възлагатъ на института отъ обществото. Ето защо, азъ ви моля да се откажете отъ всѣкакви партизански съображения и да спомогнете да създадемъ единъ законъ, който ще може да разрѣши въпроса за продоволствието на войската и народа по единъ най-рационаленъ начинъ.

Прѣдседателъ: Има думата докладчикътъ г. Михаилъ Зелковъ.

Докладчикъ М. Зелковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще се огранича да отговоря само по онова, което се отнася до законопроекта. Другитѣ работи, като приповторения отъ по-миналото засѣдание, изоставямъ тѣй като на повечето отъ тѣхъ се отговори отъ г. г. министритѣ и отъ други лица.

Отъ онова, което г. Кабакчиевъ поддържаше, най-главното, най-сжщественото е: пълната конфискация. Върху това негово прѣдложение, което се поддържаше и отъ друга една парламентарна група, въ малко по-друга форма,

парламентарнитѣ комисии, слѣдъ продължителни дебати, взеха рѣшение, че е невъзможно да се приеме да легне то, като основенъ принципъ, като начало въ законопроекта, и същото да оиде императивно право, защото на бждация комитетъ, комуто дадохме широки права, му се прѣдостави и правото да съобразява, на кои прѣдмети отъ първа необходимостъ може да бжде турлата забрана и да бждатъ тѣ конфискувани и кои не. И послѣ, намѣри се за невъзможно да се реализира една такава мѣрка, да се тури дѣлото производство, всичкитѣ прѣдмети отъ цѣлата държава, всичката частна собственостъ, въ отдѣлни складове на комитета или въ държавни складове, защото значителна частъ отъ много прѣдмети, иззети отъ рѣцѣтѣ на частнитѣ притежатели и събрани на купъ, ще се подложи на фазвала, и това, което комитетътъ гони да събере, въ половината и повече ще бжде развалено.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Кой ви казва да натрупате всичко въ складове?

Докладчикъ М. Зелковъ: Щомъ се конфискува и взема всичко, така трѣбва да се събере въ складове. Като се оставятъ продуктитѣ у самото население, комитетътъ ще съобрази кога да си взематъ, споредъ нуждитѣ, споредъ потребитѣ на войската и населението, и по такъвъ начинъ нѣма да се развали нищо отъ хранителнитѣ произведения и отъ другитѣ прѣдмети отъ първа необходимостъ. И този начинъ, изсрнатъ отъ парламентарнитѣ комисии, легна като основа въ редакцията на този членъ.

Но г. Кабакчиевъ, както въ комисията, така и тукъ казва пълното си недовѣрие къмъ институтитѣ на свършената капиталистическа държава. Той каза, че въ свръвременното селскостопанство на народитѣ тѣзи капиталистически държави са показали своята немощъ. Ще си послужи съ думатъ на г. Данаилова, казани въ комисията, че тѣкмо сега капиталистическитѣ държави показватъ всичката своя мощъ, защото и ние заедно съ другитѣ държави, които воюватъ, отидохме до оная хубава мѣрка, да приравнимъ консомацията на богати и бѣдни, на малки и голѣми. Азъ не зная нѣщо по-хубаво отъ тази мѣрка.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Какво приравняване има?

Докладчикъ М. Зелковъ: Друго нѣщо, върху което г. Кабакчиевъ се спрѣ, бѣше запрѣщаването на износа. На това съмъ длженъ да отговоря, че същото това запрѣщаване, което той иска, се съдържа въ чл. 8, буква л — тамъ е категорично поменато. Тамъ се казва, че отъ деня на влизане на настоящия законъ въ сила, всѣкаквъ износъ се запрѣщава. И когато дойдемъ до този членъ, до тази негова буква л, можемъ да говоримъ за по-друго редактиране, ако ви се вижда неудачно онова, което е направено.

Остава едно трето нѣщо, на което г. Кабакчиевъ се спрѣ. То бѣше за писмото отъ Щаба на дѣйствующата армия. Съдържанието на това писмо се прѣдава неабрно, тенденциозно ще кажа

Х. Кабакчиевъ: Съвършено върно е.

Докладчикъ М. Зелковъ: Чакайте да ме чуете. — Прѣди всичко, това писмо не е адресирано до парламентарнитѣ комисии или до бюрото на Народното събрание, то е адресирано до г. министъръ-прѣдседателя, то се отнася до него. Но г. министъръ-прѣдседателъ бѣше така добъръ да го внесе въ парламентарнитѣ комисии, да го четатъ всички. И онова, което се извежда отъ това писмо, е желанието да не остане нито за единъ денъ, нито за единъ часъ армията безъ редовно прѣхранване. Есенцията на това писмо не е друга, освѣнъ тази: едно пожелание отъ Щаба на дѣйствующата армия, едно пожелание на главнокомандующия.

Ю. Юрдановъ: Това значи, че Щабътъ на армията нѣма довѣрие въ Парламента; значи, Парламентътъ не може да се грижи за тази армия, а нѣколко души, назначени отъ единъ другъ.

Докладчикъ М. Зелковъ: Когато вие нѣмате довѣрие въ никой институтъ на нашата държава, какъ ще имате довѣрие въ главнокомандующия?

Ю. Юрдановъ: Той нѣма въ васъ довѣрие — тамъ е въпросътъ.

Докладчикъ М. Зелковъ: Моля Ви се. Прѣди всичко, това е едно мнѣние на главнокомандующия, съобщено на г. министъръ-прѣдседателя, и вие не можете да отречете нему — на главнокомандующия — правото да се грижи за армията.

Ю. Юрдановъ: Парламентътъ стои надъ главнокомандующия.

Докладчикъ М. Зелковъ: И ще стои. Кой отрича това? Недѣйствително изопачава моето становище. — Азъ ви казвамъ само, че писмото не е било до Парламента, не е било до парламентарнитѣ комисии; писмото е до министъръ-прѣдседателя и въ това писмо нѣма нищо такова, което да шокира Парламента, нѣма нищо, което да уронва престижа на народния трибуналъ, да отнема нашитѣ права да създадемъ такъвъ комитетъ, какъвто желаемъ. Защо отивате вие да изопачавате съдържанието на писмото съ една тенденция, че главнокомандующиятъ е дошълъ да тормози Парламента?

Г. Димитровъ: Прочетете писмото. То унижава и правителството, и Парламента.

Министъръ Х. И. Поповъ: Не е вѣрно.

Докладчикъ М. Зелковъ: Върху туй нѣма защо повече да се спирамъ, защото писмото стои на разположение и всѣки, който желае да узнае напълно съдържанието му, може да го прочете. Въ това, което казвамъ, ще се убѣдите и вие, ако прочетете втори пътъ същото писмо.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Защо не го прочетете прѣдъ Парламента?

Докладчикъ М. Зелковъ: Защото не искамъ да отнемамъ безъ полза времето на Парламента.

Прѣдседателътъ: Не можете да искате отъ г. докладчика повече отъ туй, което е рѣшено въ комисията.

Докладчикъ М. Зелковъ: Остава да се спра на едно друго предложение на вашия лидеръ, г. Кабакчиевъ, който, като казва, че знае какво нищо отъ онова, което прѣдлага, нѣма да се приеме, защото той събра въ комисията само два гласа за своето прѣдложение, очаква конфискация да се извърши отъ революцията.

Отъ крайната лѣвица: Да, да.

Докладчикъ М. Зелковъ: Съ тия идеи бждете и ще уредите нашата държава. Свършвамъ съ г. Кабакчиевъ.

Г. Комановъ се спре върху едно съществено нѣщо. Той каза, че ние се засѣгатъ въ чл. 2 и други прѣдмети, необходими за стопанството. Въ чл. 2, споредъ неговото схващане, се опредѣлятъ само прѣдметитѣ отъ всѣкидневно потреблѣние; а какво ще стане съ другитѣ прѣдмети, нужни за стопанството? Той спомена желязо и пр. и пр. Дълга да му отговоря, че чл. 8 буква з дава право на комитета да счита и други прѣдмети, необходими за стопанството, като прѣдмети отъ първа необходимостъ, като такива, които подлежатъ на неговото нормиране, доставяне и разпредѣление. Значи, законътъ и по същество на тази материя, която г. Комановъ засѣга, е изчерпателенъ. Бжданиятъ комитетъ ще има право да нормира и тия прѣдмети.

Г. Георговъ не ни посочи отначало нѣщо такова, което да е въ разрѣзъ, въ противорѣчие съ закона. Напротивъ, изтъкнатото отъ него дойде да ни помогне. Той каза, че има нужда, че трѣбва да става правилно разпредѣлене, значи, изложени мотиви, които трѣбва да ни каратъ да приемемъ по-скоро закона. По онова, което той каза за захарта, макаръ че не е тъй съществено, ще забѣлжа, че по отношение на захарта, онова разпореждане, което е направено по-рано отъ комитета — да се изравни консомацията ѝ — е намѣрено погрѣшно отъ много срѣди, отъ много парламентарни групи, защото съ това изравняване, да се консумира такъвъ единъ почти луксозенъ артикулъ наравно отъ всички съсловия, се отнема този артикулъ отъ прѣдметитѣ му консоматори и се дава на хора, които не го консумиратъ. А тѣзи послѣднитѣ сж по продавали на хора, за да спекулиратъ съ него.

Ю. Юрдановъ: Какъвъ ти луксозенъ артикулъ? Захарта е артикулъ отъ първа необходимостъ

Докладчикъ М. Зелковъ: Вие не можете, въ всѣки случай, да сравнявате една състоятелна класа въ консомацията на този артикулъ съ една друга, която и въ нормално време купува рѣдко и малко захаръ. Тѣ сж схващания, въ които се различаваме.

Ю. Юрдановъ: Тогава, за какво изравняване на консомацията говорите?

Докладчикъ М. Зелковъ: За прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ, а не за луксозни и подобни на тѣхъ.

Понеже съ такива дреони нѣща ние често пжти, по поводъ отъ лѣвицата, се занимаваме, често се повръщаме да говоримъ по сжщитѣ, то на опѣзи, които се интересуватъ да правятъ статистики, ще имъ кажа друга една статистика: всѣки единъ часъ говорене въ Парламента струва на държавата 3.680 л.

Н. Комановъ: Ами неговоренето колко струва?

Докладчикъ М. Зелковъ: Така че ония, които искатъ да повтарятъ твърдѣ много, които искатъ да се повръщатъ по десетъ пжти на едни и сжщи нѣща, добръ е да иматъ прѣдъ видъ и тази статистика.

Н. Комановъ: Мълчанието струва за държавата много повече.

Докладчикъ М. Зелковъ: Азъ моля да се приеме чл. 2, както е редактиранъ въ законопроекта.

Прѣдседателътъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 2 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ръжката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ М. Зелковъ: (Чете)

„Чл. 3. Комитетътъ за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ се състои отъ 18 народни прѣдставители, избрани отъ Народното събрание; така че всѣка парламентарна група да бжде прѣдставена въ комитета поне отъ единъ народенъ прѣдставителъ“.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Чл. 3 се отнася до състава на бждания комитетъ. Значи, започваме да се занимаваме съ срѣдствата и съ начинитѣ, по които ние ще смѣнемъ да изпълнимъ едва що приетитѣ въ чл. чл. 1 и 2 цѣли. Тѣзи цѣли трѣбва добръ да се схванатъ, за да може да се подбератъ и нужнитѣ срѣдства за постигането имъ. Цѣлитѣ сж много широки. Тѣ произтичатъ отъ изключителнитѣ обстоятелства, прѣдизвикани отъ войната, които ни налагатъ не само да дадемъ, докато трае войната, едно правилно разпредѣление на туй, което имаме, да запазимъ това, което произвеждаме, да увеличимъ това, което можемъ да увеличимъ въ производството, но тѣ цѣлятъ много по-далечъ: тѣ цѣлятъ да запазимъ твърда, крѣпка нашата стопанска организация въ всикитѣ нейни разклонения. И който не се проиникне отъ това схващане на цѣлитѣ, както сж поменати въ чл. чл. 1 и 2, едва-ли той ще може да даде единъ правиленъ подборъ на срѣдствата, съ които ние ще трѣбва да си послужимъ за постигането на поменатитѣ цѣли.

Днесъ нашитѣ съюзници се грижатъ, още въ време на войната, не само за това, докато трае войната какво да направятъ. Покрай института на тѣй наречения диктаторъ за прѣхраната въ време на войната, сега има прѣдложение — и ще стане законъ — за единъ другъ институтъ, който ще има да се грижи за ония мѣроприятия въ прѣходното време отъ войната до мира, които държавата трѣбва да вземе, за да излѣзне германската народостопанствена организация силна и мощна, подготвена за новитѣ условия при бждания миръ. И когато хората така слагатъ своитѣ задачи, тѣ слагатъ онова, което най-много човѣкъ може да даде — тѣ полагатъ умъ въ своето управление. А у насъ, ако има нѣщо, отъ което най-много да се страда, то е липсата на онова, което е посочено въ заглавието, едвамъ що прието, на този законопроектъ: грижи народостопански и, особено, обществена прѣдвидливостъ. Е добръ, ако тѣзи грижи народостопански и тази обществена прѣдвидливостъ биха се схващали у насъ така, както трѣбва, то ние днесъ съ почитаемото правителство щѣхме да бждемъ начисто по всички икономически въпроси, съ които то се е ангажирало спрѣмо нашитѣ съюзници. Ние щѣхме да

знаемъ, на какво ние почиваме, какво сме се задължили да дадемъ, какво имаме право да искаме. Може ли нѣкой днесъ да отговори на тия въпроси? Отправямъ тия въпроси къмъ самото правителство: може ли то да отговори на тѣзи въпроси? Азъ ги отправихъ и въ другъ кръгъ и тамъ не можахъ да получа отговоръ. Нѣщо повече; доидохъ до убѣждението, че тѣзи въпроси не сѫ слатни дори и за самитѣ тѣхъ, за тѣзи, които сѫ длъжни да прѣдвиджатъ, а още повече за тѣзи, които ангажирватъ нашата страна.

Туй е фактическото положение. И при това фактическо положение, при положението, че толкова малко мѣсто, да не кажа никакъ, се дава на ума въ управлението, на ония умъ, който трѣбва да прѣдвижда, на ония наредби, които трѣбва да изпълняватъ грижата за народното стопанство, ние днесъ сме повикани, слѣдъ като поставяме тия цѣли на бъдещия комитетъ, да му поставимъ и органитѣ, чрѣзъ които той ще постига тѣзи цѣли.

Съмнѣние нѣма, че въ постановленията на току-що прѣетия чл. 2 всѣки единъ съгласява онова, което му е най-милостиво; едни смѣтатъ, че е дошло врѣме непрѣменно да се наложи извѣстно разбиране въ народостопанския животъ; други смѣтатъ, че съ това ще се достигне едно — евтинъ хлѣбъ; трети могатъ да прѣдполагатъ, че съ това ще се поощри капитализмътъ и т. н. Но азъ смѣтамъ, че народното прѣдставителство трѣбва да се издигне по-високо отъ тѣзи отдѣлни схващания и трѣбва да се постави на гледището на държавника, който схваща въ случая общото за цѣлата страна, за цѣлия народъ, и отпосрѣдъ вече оставя мѣсто за онова, което е второстепенно и третостепенно, което ще засѣга отдѣлнитѣ съсловия, което може да бѣде за едни по-полезно, за други да бѣде по-пакостно, ако щете, но прѣдъ видъ на това, че общото е добро, да може да се извоюва и да може да се получи едно съгласие за извоюването му.

Г. г. народни прѣдставители! Бъдещиятъ комитетъ ще има за цѣль прѣдвидно да урегулира, както се казва въ чл. 8, дѣто се изброяватъ функциитѣ му, най-сѣществениѣ части на нашия народостопански животъ спрѣмо нашитѣ съюзници и спрѣмо неутралнитѣ, а спрѣмо другитѣ държави ще остане за слѣдъ войната. Тази задача на пръвъ погледъ би трѣбвало да не бѣде на единъ новъ институтъ, защото за тази задача сѣществуватъ министерства, но ние му я налагаме. Защо? Защото ние проявяваме въ това направление. И това не е обидно въ настояще врѣме за никого, нека никога не се обиджа, защото фактътъ, че ние приемаме такива цѣли днесъ, самъ по себе си оправдава нуждата отъ това приемане. Е добръ, като е тъй, коя е първата цѣль на комитетъ? Тя е, да бѣде распоредителъ въ икономическата, народостопанската политика на държавата, докато трае войната. Това е неговата първа цѣль, описана подробно въ приетитѣ два члена. И за да бѣде тази цѣль постигната по-добръ, смѣта се за нужно участието на народното прѣдставителство въ състава на този комитетъ. Вие знаете, г-да, народниятъ прѣдставителъ трѣбва да бѣде далечъ, по възможностъ, отъ изпълнителната властъ. При изключителния случай ние всички, доколкото можахъ да разбера, отъ всички страни на Парламента, допускаме, щото народниятъ прѣдставителъ, като вземе участие въ бъдещия комитетъ — да не говоря, какъ е вземалъ участие при сѣществующия комитетъ — да може да се яви като распоредителъ и едновременно като контролоръ. Но веднага се явява въпросъ: трѣбва ли народниятъ прѣдставителъ да остане съвсѣмъ чуждъ на изпълнителната властъ, чрѣзъ която той трѣбва да си послужа, за да може да постигне цѣльта? За мене, г. г. народни прѣдставители, не. Но ако той не може да бѣде съвсѣмъ чуждъ на изпълнителната властъ, при този компромисъ, който правимъ въ това изключително врѣме, съмнѣние не може да има, че той трѣбва по възможностъ да се самоограничи, да не стане нейния органъ, а да запази висотата на положението, което трѣбва да има. По съображения, повечекото отъ които не съмъ ги казалъ и нѣма да ги повтарямъ, защото ги знаете — може-би, тѣ да сѫ най-важнитѣ — и по съображенията, които тукъ изтъкнахъ, ако това участие на народното прѣдставителство въ комитетъ е нужно, едновременно съ това всички ще се съгласите, че нужно е и друго едно: то е единството на всички власти по мѣроприятията на комитетъ. Какъ да се постигне това единство? Ние приехме, че комитетътъ трѣбва да бѣде при Министерския съвѣтъ или, както се каза, дори подъ надзора на Министерския съвѣтъ. Всичкото развитие по-нататъкъ на законопроекта е

въ свръзка съ Министерския съвѣтъ. Но когато практически дойдемъ до наредбитѣ, които ще има да взема този комитетъ и които ще трѣбва да се изпълняватъ, за насъ се изтъкватъ слѣднитѣ съображения. Комитетътъ отъ народни прѣдставители ще распореджа. Чрѣзъ кого? Чрѣзъ органитѣ на държавната властъ. Кои сѫ тѣзи най-сѣществени органи, които нему ще подпомагатъ? Тѣзи, най-сѣществени органи, които нему ще подпомагатъ, които тъй да се каже, ще изпълняватъ неговитѣ мисли, неговитѣ наредби, това сѫ, прѣди всичко, прѣдставителитѣ на Военното министерство и, второ, прѣдставителитѣ на ония учрѣждения, които ще даватъ паричнитѣ срдѣства или, по-право казано, чрѣзъ паричнитѣ срдѣства на които ще може комитетътъ да си услужва. Е добръ, можемъ ли ние да приемемъ, че тѣзи хора трѣбва да бѣдатъ чужди за състава на комитетъ? Съжалявамъ, че не е тукъ г. военниятъ министъръ. Ако той би билъ тукъ, азъ щѣхъ да се спра на едно колебание у него. Той има всичката добра воля бъдещето учрѣждение за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ да бѣде подпомогнато отъ всички военни власти, да бѣде дѣйността му въ съгласие съ нуждитѣ на народа и, разбира се, на армията. Но той се колебае, дали правилно разрѣшение ще се даде на това. Отъ тамъ е и спорътъ, писмото отъ Главната квартира до Министерския съвѣтъ, ако се не лъжа. Въ него писмо, нека ми бѣде позволено да кажа, не се забѣлѣзватъ ония опасения, които тукъ се изтъкватъ. Въ него писмо се казва слѣдното, което е най-важното: „Слушаеме, че има единъ законопроектъ, който ние научаваме отъ вестницитѣ; този законопроектъ засѣга въпроси най-сѣществени за нашия тилъ, за прѣхраната на войската и ги урежда по единъ начинъ, който ни се вижда доста съмнителенъ по своитѣ резултати: да дава мнѣние по износа“ и пр. Това сѫ бѣлѣжитѣ на това писмо. Писмото е резултатъ на липса на единство въ дѣйствиата на правителството и Главната квартира; може-би по единъ изключителенъ случай да не сѫ се споразумѣли прѣдварително — както е нужно да се споразумѣятъ.

Х. Кабакчиевъ: Не може да се постигне съгласие между тѣхъ.

А. Ляпчевъ: Моля, азъ ще дойда и до това, г. Кабакчиевъ — причината за написването на това писмо се съдържа въ тѣзи редове, които приблизително ви приведохъ. И тѣзи редове, процитирани, не ще съмнѣние, даватъ изводъ, какъто г. Кабакчиевъ ми припомни, отъ дѣто и колебанието на г. военния министъръ. „Ако вие не съумѣете заедно съ насъ да постигнете едно общо съгласие въ тази наредба, ние сме длъжни да хранимъ войската, и въ такъвъ случай ние ще трѣбва да запазимъ всички ония наредби и институции, които ни гарантиратъ тази прѣхрана“ — думата е за реквизиционнитѣ комисии. Така стои въпросътъ. Та у г. военния министъръ, както у всички г. г. министри, има желание да се въведе единство, но както разбрахъ отъ писмото на Главната квартира, у г. министра има извѣстно колебание, какъ да се нагласи тази работа. На този въпросъ, какъ да се нагласи тази работа, азъ мисля, че ще дамъ отговора, като ще кажа: нѣма, г-да, никакво друго срдѣство, за да въдворите единство между различнитѣ учрѣждения, отъ това: прѣдставителитѣ, мѣродавнитѣ фактори на тѣзи учрѣждения да ги съберете на едно мѣсто. Не ги ли съберете тѣхъ на едно мѣсто, вашата кауза е изгубена; Вие ще се занимавате съ прѣписки, а обикновено прѣпискитѣ въ учрѣжденията иматъ единъ резултатъ, че началницитѣ на всѣко бюро при едно и също министерство, на което има единъ заповѣдникъ, единъ министъръ, считатъ се за врагове и гледатъ да си запазятъ всѣки единъ по-голямъ периметъръ, като въ природата на човѣка е да работи повече, повече властъ да има, да направи така, както той мисли. Не съберете ли на едно мѣсто тия учрѣждения, които сѫ тъй прѣко заинтересувани по този въпросъ, въ лицето на тѣхнитѣ прѣдставители, съгласие вие нѣма да имате, единство не може да се постигне. И ето защо, азъ смѣтамъ, че при числото на народнитѣ прѣдставители, което бѣше 14 души или, ако щете, направете ги 12 — не държа — при това число народни прѣдставители е абсолютно нужно да прибавите прѣдставителитѣ на най-важнитѣ институции, съ които този комитетъ всѣки денъ ще попада въ конфликтъ, да бѣдатъ тѣ негови членове, каквито сѫ другитѣ. Кои сѫ тѣ? За Военното министерство тѣ сѫ двама: началникътъ на интенданството при Военното министерство. . . .

М. Такевъ: И началникътъ на тилового управление.

А. Ляпчевъ: Началникът на тилловото управление нѣма какво да прави тамъ. То е друга работа. — ... и второ, прѣдседателът на главната реквизиционна комисия. Тѣ сѣ двѣ личности, които вие отстраните ли ги, въ България връзката на комитета съ военното управление е скъсана. А отпослѣ той да си я създава чрѣзъ прѣписки, тя е една работа невъзможна.

Дѣйността на комитета, практическата му дѣйност, досѣжно набавянето на онова, което се произвеждаше, и на онова, което може отвѣн да се докара, е дейността търговска. А знаете, че въ търговията завладѣване нѣма. Стокитѣ не се завладѣватъ, тѣ се купуватъ; ако не ги купите, нѣма да ги имате. Значи, съ размѣна ще се работи, съ капитали ще се дѣйствува. Кой ще даде тия капитали и какъ, е единъ много важенъ въпросъ. Благодарение съществуването на нашитѣ кредитни учрѣждения ние правимъ изключение отъ много и много държави, сме улеснени въ голѣмъ размѣръ въ социалнитѣ прѣдприятия на държавата, защото имаме готови тѣзи държавни институти: Народната банка, Земледѣлската банка, Централната кооперативна банка; всѣкогащъ тѣ сѣ подъ ръка намъ, и дори съ министерски постановления много пѣти се е услужвало чрѣзъ тѣхъ подъ отговорностъ, разбира се, на управляющитѣ. Тия учрѣждения отъ никѣдъ нѣма протестъ, че трѣбва да бѣдатъ повикани въ помощъ на практическата дѣйност на комитета. Е добръ, може ли тия учрѣждения, които ще бѣдатъ най-важнитѣ, да останатъ чужди за насъ и само да имъ заповѣдаме отъ вѣнъ, безъ ние да ги ангажираме въ нашето схващане и безъ да свържемъ тѣхната амбиция, че и тѣ вършатъ нѣщо, въ лицето на тѣхнитѣ прѣдставители? По моето разбиране, ще бѣде много погрѣшно, ако ги отстранимъ. Тѣхъ трѣбва да повикаме. Това сѣ трима прѣдставители на тия три банкерски учрѣждения, които учрѣждения народното прѣдставителство ще може да използува дори като запази въ неговата сѣщностъ — не въ неговата форма — принципа, че не се бърка прѣко въ изпълнителната власт на държавата, че народното прѣдставителство, което участвува въ този комитетъ, нѣма да върши търговия, нѣма да оставя смѣтки. Какъ ще стане това? Много просто. Тѣзи три кредитни учрѣждения сѣ въ положение да извършватъ закупуването на артикулитѣ, които комитетътъ рѣши, че трѣбва да се закупятъ отъ държавата, значи, отъ комитета. Тѣ ще ги закупватъ, ще ги разпрѣдѣлятъ, защото иматъ една голѣма мръжа отъ 200—300 голѣми агенти въ страната, ще ги пласиратъ и нѣщо повече: иматъ си цѣлата машинария, която не се създава прѣзъ нощъ, за да се извърши тази служба отъ тѣхнитѣ органи. И въ края ще постѣпятъ тѣй, както трѣбва, чисто търговски: набавеното да поискатъ да се плати, или пъкъ, ако нѣкъде намиратъ, че не трѣбва да се плати, тѣ ще постѣпятъ тѣй: като отварятъ смѣтка на кредитъ, отварятъ на онѣзи единици, които, по обща смѣтка, иматъ право на кредитъ при тѣхъ. И по този начинъ всичко се улеснява и комитетътъ, въ лицето на своитѣ народни прѣдставители, оставя далечъ отъ една прѣка търговска намѣса. А какво ще каже това, г. г. народни прѣдставители? По своитѣ резултати то е, може би, всичкото досѣжно първата сполука на този комитетъ. Коя е тая първа сполука и най-важната? Едно успокоение на цѣлото население, въоръжено, както и невъоръжено, че ще се работи за общо добро не само, а ще се работи незаинтересувано отъ тѣзи, които даватъ разпоредби, че нѣма да става нужда да се подписватъ протоколи въ провинцията за цѣнитѣ, да се прави търгуване слѣдъ станалитѣ сдѣлки за покупки и доставки, че нѣма да се оставятъ смѣткитѣ открити, че нѣма да не се знае онова, което е ангажирано, онова, което е внесено, и онова, което е вече изплатено. Подчертавамъ тия нѣща затуй, защото днесъ сме тъкмо въ противното — да не се простирамъ въ подробности, но това е фактъ, който никой нѣма да оспори.

Като е тѣй, кой народенъ прѣдставитель ще пожелае, отъ интересъ общественъ, отъ своето положение, което заема, да изпусне отъ рѣцѣтъ си това оръдие, тия кредитни учрѣждения, чрѣзъ които така може да си послужи; и той да се натовари съ една работа — търговската работа — която, колкото и да е важна прѣко за прѣхраната, тя за мене, г. г. народни прѣдставители, е второстепенна, да не кажа третостепенна? Може би мнозина иначе схващатъ, но тя е второстепенна или третостепенна, защото азъ поставямъ задачитѣ на този комитетъ много по-високо. Другадѣ сѣ неговитѣ задачи; тамъ сѣ, дѣто той ще бѣде опора по най-сѣщественния въпросъ на самото правителство въ връмената, които прѣживѣваме.

За да завърша съ лицата, които би трѣбвало да взематъ участие, ще упомена само едно учрѣждение, за което двѣ мнѣния не може да има. Прѣдвидливостъ, това се казва да знаете кое съществува въ страната, това е статистиката. Единъ такъвъ прѣдставитель, който е въ положение по-добръ отъ кой да е другъ въ държавата да знае стопанскитѣ величини на държавата, да знае нейнитѣ разклонения и т. н., да го не използувате въ такова едно учрѣждение, то значи — позволете ми да кажа — да гоните свѣтлината и да мислите, че постигате много нѣщо, като вървите въ мрака. Туй е необходимо.

Спирамъ съ тѣзи прѣдставители, шестъ на посоченитѣ отъ мене учрѣждения, тѣй близко свързани, като смѣтамъ, че тѣ сѣ нужни, че чрѣзъ тѣхъ ще се намѣри и повече свѣтлина, а най-вече, ще се намѣри единство въ по-нататѣшнитѣ разпоредби въ изпълнение наредбитѣ на комитета.

И г. военниятъ министръ казваше: „Азъ държа за моитѣ реквизиционни комисии, за транспортитѣ, както сѣ организирани и пр. и пр. при всичкото ми желание, заради туй, защото, азъ имамъ тамъ гаранция отъ опита на тѣзи учрѣждения“. Но когато му се възразяваше: „Добръ, но ако това се постигне чрѣзъ Вашата главна реквизиционна комисия, чрѣзъ Вашия прѣдставитель на тилловото управление при Васъ, значи чрѣзъ Васъ, вие има ли нѣщо да се боните?“ — „Разбира се, въ такъвъ случай, казва, не“. Та тъкмо това гони и комитетътъ. Той именно гони да махне тия разногласия, той иска да събере всички наедно. Дайте, г-да, да ги съберемъ. Въ нищо нѣма да пострада положението на народния прѣдставитель, че той, народниятъ прѣдставитель, щѣлъ да засѣдава съ такива високи сановници — абсолютно въ нищо. Той, напротивъ, ще спечели, както вие ще видите по-нататѣкъ, при едно конкретно съпоставяне на въпроситѣ, защото ще си послужи, безъ да изпада въ работи, все таки, второстепенни и съ отговорности материялни. Нѣкои, като се залавятъ за една дума, че комитетътъ ще бѣде еманация на народното прѣдставителство, на Парламента, мислятъ, че не могли да се допуснатъ наравно съ народнитѣ прѣдставители и чиновници. Азъ, прѣди всичко, думата „еманация“, както единъ прѣдставитель забѣлѣза, смѣтамъ не на мѣсто. Тя е една религиозна дума, която иска да каже възпроизвеждане на нѣщо, но нѣкаква юридическа смисълъ въ случая да ѝ даваме, не разбирамъ, не виждамъ. Никаква еманация нѣма въ случая. Има при едни изключителни обстоятелства избрано едно тѣло измежду народното прѣдставителство, дотѣк-мено съ здравъ разумъ, намѣрени за случая лица, за да може работата да върви. Това е то.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ д-ръ И. Момчиловъ)

Привършвамъ, г-да, досѣжно състава и моля както г. г. народнитѣ прѣдставители, тѣй и особено г. г. министритѣ, да помислятъ по-сериозно по този въпросъ, защото тѣ, особено г. г. министритѣ, въ лицето на тѣзи шестъ прѣдставители ще иматъ най-голѣмата гаранция. Защото прѣдставителитѣ на Парламента, колкото и да се въодушевяватъ отъ единство, какъвто и да е високъ патриотизъмъ имъ, тѣ сѣ все подчинени на програми, на платформи, на рѣшения отъ своитѣ групи, на партизанитѣкъ малко — да го наречемъ — тогазъ когато въ тѣзи шестъ души прѣдставители на държавата, хора на правителството, — това е положението — ще иматъ гаранцията, че въ това тѣло има единъ елементъ на държавнически мозъкъ, който въ най-важнитѣ въпроси сѣ ще наддѣлѣ тамъ, дѣто е най-здравото за държавата. А това ние трѣбва да имаме прѣдъ видъ. Тѣй схващамъ азъ въпроса и го изтъквамъ тукъ при дълбокото убѣждение, че ако правителството би го искало, още може би да се намѣри нѣкой да не му го дава, но когато Народното събрание би го дало, азъ смѣтамъ, че правителството трѣбва да употреби всички усилия, за да може да го възприеме. Другото положение — да има изключително само народни прѣдставители — да се прѣслѣдва отъ самото правителство, за мене поне е непонятно, недалновидно по резултатитѣ за държавата.

Това, г-да, по чл. 3. За да не вземамъ думата по отдѣлнитѣ въпроси по-нататѣкъ, азъ ще си позволя да кажа нѣколко думи тукъ за най-сѣщественитѣ точки въ този законопроектъ, и то тъкмо по ония само, които трѣбва да бѣдатъ подобрени, споредъ мене.

Законопроектътъ на нѣкои може да прави впечатление за непълнъ, на други да прави впечатление за недоиздържанъ. Може и едното, и другото да се намѣри. Но, въ

своята цѣлостъ законопроектътъ общава да внесе много съществени подобрения, разбира се, при условие, че ще бѣде добръ изпълняванъ. Това, което отличава законопроекта е, че на бъдещето учрѣждение той дава много широки права. И ония, които не може да ги изорон, дава му ги въ едно общо постановление: и всички други мѣроприятия, казва послѣдната алинея на чл. 8, които намѣри за нужни, комитетътъ може да усвои, защото обстоятелствата, въпроситъ, съ които има да се занимава, налагатъ това; иначе е невъзможно. Но покрай тия голѣми права, азъ бихъ казалъ, че има нѣкои, отъ които комитетътъ трѣбва още тукъ, въ закона, да се откаже. Най-съществено отъ тѣхъ азъ споменахъ, когато оорисувахъ съставъ на комитета. То е това учрѣждение, което има пълна възможностъ да си услужва чрѣзъ кредитнитѣ държавни учрѣждения, не бива да изпадне въ прѣка намѣса въ търговски сдѣлки за покупка и продажба. А тѣмо чл. 9, както и едно, тъй да се каже, вмѣтнато прѣдложение, нѣкои вмѣтнати думи въ буква и на чл. 8, даватъ да се разбере, че бъдещиятъ комитетъ ще върши сдѣлки търговски. Защото въ тази алинея се казва: „освобождение на общински и комитетски магазини“. Значи, прѣдполага се, че ще има комитетски магазини; за да има комитетски магазини, трѣбва да има комитетски стоки, за да има комитетски стоки, трѣбва да има непрѣмѣнно купуване прѣко отъ страна на комитета и продаване прѣко отъ страна на комитета. А това, споредъ мене, е погрѣшно. Въ сѣщата алинея се казва по-нататъкъ: „държавни банки. . . , които дѣйствуватъ отъ името и за смѣтка на комитета“. Думитъ „и за смѣтка на комитета“ пакъ изкъватъ мисълта, че комитетътъ ще се намиса, ще има смѣтки да води, което е абсолютно ненужно. А чл. 9, въ свръзка съ това разбиране на буква и отъ чл. 8, както я прочетохъ, чл. 9, като говори, че „оборотнитѣ финансови срдѣства, които биха се оказали нужни на комитета, се отнушатъ взаимнообразно отъ Българската народна банка, по искане на комитета и подъ гаранция на държавата — дава да се разбере, че комитетътъ ще тегли суми отъ Народната банка, за да прави покупки. И отподирѣ комитетътъ, като продава чрѣзъ своитѣ органи, наречени мѣстни комитети, или чрѣзъ които намѣри за добръ, самиятъ той, комитетътъ, ще прибира сумитъ и ще ги внася въ Народната банка, за да се изплаща.

Г. г. народни прѣдставители! Да приемемъ случая, когато комитетътъ ще бѣде заставенъ да извършва нѣкаква търговия за добро на страната. Който и да е този артикулъ, който комитетътъ ще обяви монополъ — да го закупи и да го разпродава — азъ се питамъ: какви по малко гаранции даватъ Народната и Земледѣлската банки, отколкото комитетътъ, който се е установилъ въ края на краищата въ София и има въ мѣстнитѣ си комитети повечето чиновници на тѣзи банки, случайни органи? Абсолютно никакви. Но да дойда на другъ случай. Ще ми се възрази: ами ако комитетътъ е рѣшилъ да продава единъ артикулъ, който е станалъ много скѣпъ, напр., солта, която е станала 10 л. килограмътъ, а я продава 60 ст., да предположимъ — защото 10 л. солта не трѣбва да се продава — а отъ друга страна, трѣбва да я закупи по 10 л. отъ нѣкои контрабандисти, защото това учрѣждение прѣди всичко трѣбва да си набави нужното, какъ ще стане тази смѣтка? Много лесно, г. г. народни прѣдставители: само като нареди комитетътъ съ тѣзи кредитни учрѣждения загубитъ отъ извъстенъ артикулъ да се дотъкмятъ отъ печалбитъ на други, които тѣ ще взематъ евтино, било — ако въ края на краищата допуснемъ, че банката ще загуби 2, 3, 5 милиона лева, това трѣбва да се приеме, когато продава солта, напр., по-евтино — като комитетътъ, който е при Министерския съветъ, съ рѣшение на послѣдния, заповѣда на тази банка да купи тази солъ по 10 л., да я продава по 60 ст., като ѝ забѣлжи: „загубата, която ще имате отъ тази сдѣлка, когато ще се оформи сумата ѝ, ще ви се изплати чрѣзъ кредитъ, който правителството, държавата ще гласува въ Парламента“, и ще се разчисти смѣтката съ банката. Ето защо никѣдъ нѣма да се намѣри случай, дѣто можемъ да бждемъ спънати въ дѣйствиата си съ кредитнитѣ учрѣждения и да ни се възразява, че комитетътъ не може да функционира, ако той прѣко не върши търговия. Това не е сериозно. Бедниятъ министърътъ на финанситъ не си изпълнява дълга като распоредителъ, когато той нито една стотинка не събира отъ държавнитѣ приходи, нито една стотинка, освѣтъ неговата заплата, отъ държавнитѣ разходи прѣзъ неговитѣ рацѣ не минава? Ами това е редътъ, това е распрѣдѣлението на службитъ, това е първото условие на културното обще-

ство: да може да си създаде за специални нужди специални органи, или ако ги има, да ги използва. И комитетътъ не може да отговори на тѣзи цѣли, които сѣ му поставени, ако той не повика въ своя услуга всички съществуващи органи на държавата, всички служащи на народа въ дадения моментъ; той е изгубенъ. Германцитъ? Германцитъ не създаватъ; тѣ използватъ това, което днесъ съществува, защото днесъ не е врѣме да създаватъ нови органи, нови институти — да създаватъ всичко, а е врѣме на война, когато народитъ сѣ на изпитъ и трѣбва да покажатъ на какво сѣ тѣ способни, какво тѣхното минало, тѣхната култура е дала, та днесъ да могатъ да го използватъ, когато се рисува оцѣдната имъ. Не е врѣме днесъ да създаваме нови органи, нови институти, а е врѣме да използваме съществуващото. А то е дадено поне въ този конкретенъ случай, досѣжно покупкитъ, доставкитъ и продажнитъ, които трѣбва да ставатъ, досѣжно паричната частъ, която трѣбва да бѣде оставена на държавнитѣ кредитни учрѣждения и въ която ние никаква намѣса не трѣбва да имаме. Нѣкои отъ господата въ комисията и подкомисиятъ изказаха такова мнѣние: „Съгласни сме, щото по същество никога да не се приотгва до това срдѣство — прѣка намѣса отъ страна на комитета по парични въпроси; но понеже използваме отъ прѣдположението, че трѣбва по възможностъ да му дадемъ повече права, ще вотираме да му се даде и това право“. Азъ казвамъ: не, това не е право; вие му давате една функция, която той не може да изпълнява, една функция, която ще затрудни него и ще му отвори едни мѣтеки много нежелателни, съ резултати съвсѣмъ калнави, а тѣ сѣ съвсѣмъ ненужни — махнете ги.

Азъ се спрѣхъ на този въпросъ затова, защото отъ неговото разбиране е въ зависимостъ съставътъ на комитета. Дадено това разбиране, което азъ намирамъ за правилно, за цѣлесъобразно, участието на прѣдставителитъ на кредитнитѣ учрѣждения, които се нагърбватъ съ тази задача въ самия комитетъ, е необходимо. Нѣкои възразяватъ, че прѣдставителитъ на всички тия учрѣждения сѣ толкови много заети, че не могатъ да присѣдствуватъ. Позволете ми да ви кажа, че въ днешния моментъ никое отъ тѣзи учрѣждения не може да бѣде чуждо на този въпросъ — абсолютно никое. Тѣ всички сѣ заинтересувани въ този въпросъ — да не се спиратъ на подробности да разказвамъ. Ако управителитъ на банката сѣ длъжни да взематъ участие тамъ, дѣто тѣхнитѣ учрѣждения иматъ нѣкакво съучастие отъ нѣкой и другъ милионъ, толковъ повече тѣ сѣ длъжни да взематъ участие тукъ, дѣто сѣ ангажирани съ стотици милиони, въ единъ институтъ — въ едно учрѣждение, съ функции отъ обществено значение. Да не взематъ участие, то ще бѣде странно. Не е вѣрно това. Още по-малко пѣкъ е вѣрно твърдението, че напредъ идвали — неидвали. Съвсѣмъ друго бѣше тѣхното положение, не е това, което законопроектътъ прѣдвжда.

За да изчерпя, г. г. народни прѣдставители, въпроса за съставъ на комитета, въ свръзка съ другитѣ постановления на законопроекта, азъ ще се спра на най-послѣдното. Това е въпросътъ за прѣжитѣ, специалнитѣ органи на комитета. Прѣдвждатъ се мѣстни органи. Нѣмамъ нищо противъ, ако подъ мѣстнитѣ органи се разбираатъ ония учрѣждения като отдѣли при градскитѣ общини, или дѣто и да е, които ще услужатъ, но възставамъ противъ всѣкакви мѣстни органи, които се създаватъ съ мисълта, че чрѣзъ тѣхъ комитетътъ ще върши търговия, чрѣзъ тѣхъ той ще може да постигне прѣхранването на населението — най-погрѣшното, което може да бѣде. Мѣстнитѣ органи, тъй както се създаватъ, съ хора подобрени отъ тукъ отъ тамъ, органи, които не сѣ стопански единици, които нѣматъ кредитъ прѣдъ никого, тѣзи органи могатъ да изпълняватъ само една функция: когато централниятъ комитетъ имъ даде стоки, да ги продаватъ, и слѣдъ като ги продадатъ или слѣдъ като ги раздадатъ, каквото могатъ да събератъ, да го повърнатъ; а тукъ централниятъ комитетъ да раздава, и слѣдъ като мѣстниятъ комитетъ раздаде, да прибере, та да върне. Позволете ми да кажа, че има една голѣма празнина, която ще се отзове много зле не въ смисълъ, че ще отидатъ нѣколко милиона — азъ ги прѣдвждамъ, тѣ ще отидатъ и при другъ редъ — но защото ще отидатъ не за общи нужди, а ще отидатъ често пъти за въ полза на ачигъзи, били тѣ даже не единици физически, отъ единъ човѣкъ, а юридически — село, градъ и пр. Така може да стане и ще стане на много мѣста. Не може иначе и да бѣде, щомъ като този мѣстенъ комитетъ нѣма срдѣства, а ще чака да се продаде стоката, та да вземе пари, да ги върне, тъй ще стане. А отъ друга страна, нуждата е голѣма и

трябва да дадем хляб на населението. Не, аз предпочитам другия път: нека наредим чръз Народната банка да се дават парите, и ако речем да храним населението, ще вотираме кредит тук, въ Камарата, и ще знаем, че го даваме на едно население чисто и просто да го прехраним, но не и по този околен път да забогачаваме и със туй трудното положение на държавните финансии. Ето защо тези органи, така както се гласуват, съ смисъла, който им се дава въ свързка съ чл. 9, съ оборотните суми на Народната банка и т. н., аз мисля, че са много опасни. Ама ще се каже: тѣ ще бъдат при общинитѣ и, когато трѣва да се купува, ще поискат кредитъ отъ тѣхъ. Ама тогава какъвъ е този органъ, който, прѣди да купува, ще иска пари отъ общината? Тогава общината е моятъ органъ, а не комитетътъ. Нека прѣдоставимъ това на нашитѣ общини. Каквито и да сѣтъ, какъвто и съставъ да иматъ, оная той тричленна комисиия — приемамъ и най-лошия съставъ — тѣхната задача прѣди всичко е отъ такова естество: благоустройство и грижа за стомахъ и за прѣхраната на гражданитѣ, когато стане нужда, както е днесъ. Тѣ са стопански единици, тѣ иматъ кредитъ и могатъ всичко да направятъ. Тѣ ще си изравнятъ смѣткитѣ съ банката много лесно. Централниятъ комитетъ ще работи съ паритѣ на Народната банка. Да прѣдположимъ, тѣзи пари ще се обвързатъ въ стока. Стокитѣ ще отиватъ въ мѣстния комитетъ. Той нѣма да има възможностъ да ги плати. Ако има възможностъ, ще вземе отъ общината, ако ли не, нѣма да вземе. Когато всичко ще се върши чръзъ кредитнитѣ учрѣждения, работата ще бъде много лесна. Стокитѣ, които ще бъдатъ на разположение на тѣзи кредитни учрѣждения, чръзъ тѣхнитѣ агенти — слава богу, имаме ги навсякъде — ще се раздаватъ на всѣка община така, както е разпрѣдѣлено отъ комитета. Тази е тѣхната цѣль. Елико си община, ще се заповѣда, ще получи такова количество отъ Народната или Земледѣлската банки, и тя трѣва да си намѣри срѣдства, за да получи тая сума. А тя е стопанска единица и може прѣко въ Народната банка да си отвори кредитъ. Народната банка нѣма да изгуби нищо, защото знае, че общината е стопанска единица.

Ето защо мѣстнитѣ комитети са опасни. Ако има нѣщо полезно въ тѣхъ, останете ги на общинитѣ да си ги създадатъ както намѣрятъ за добръ. Дайте, най-послѣ, чувството на отговорностъ на тѣзи институции, които са повикани прѣдивно за тази служба — общинитѣ.

Г. Абаджиевъ: Кой ще гарантира на общинитѣ за кредититѣ, които ще се отпускатъ?

А. Ляпчевъ: Много просто, г. Абаджиевъ. Да се гарантира общината има два начина: или тя си има кредитъ въ Народната банка, който не е изчерпанъ, или пъкъ, ако нѣма такъвъ кредитъ въ Народната банка, още по-малко го има мѣстниятъ комитетъ. Въ такъвъ случай ще каже: „Имамъ нужда отъ хлябъ, нѣмамъ никакви срѣдства“. И тогава ние тукъ ще вотираме да се отпусне кредитъ на таква община и ще знаемъ, че тѣзи пари са изгубени. Друго срѣдство нѣма. Защото, ако вие този въпросъ не рѣшите чръзъ общината по единъ откритъ начинъ, вие ще го рѣшите чръзъ мѣстния комитетъ, само че замаскиранъ, за да се констатира утрѣ, че толкова милиона не могатъ да се събератъ. Този ще сѣде резултатътъ. Азъ предпочитамъ да бъде открито, за да има редъ. Друго срѣдство нѣма.

Въ свързка, г-да, съ казаното отъ мене до тукъ, само по себе си, автоматически, идва и въпросътъ: единъ отъ послѣднитѣ членове на този законопроектъ каква формулировка да добие. Той е членътъ досѣга дѣлата на сегашния комитетъ, по отношение дѣйността на съществуващия комитетъ. Понякоже днешниятъ комитетъ, по една или друга причина — споредъ мене неоснователно, не споредъ закона — загази въ тази материя, да води той самъ смѣтки, и за жалостъ пъкъ, не си създаде грижата — или той си е създавалъ грижата, но Министерскиятъ съветъ е ималъ едно друго разбиране — и не е наредилъ счетоводство, тогавъ дѣйността на бъдещия комитетъ по тази материя, само по себе си, ще бъде ненапълно отдѣлена отъ дѣлата на досегашния комитетъ. А това е нужно не защото то само по себе си е цѣль, но защото то допринася, за да може учрѣдението още отъ първия денъ да внесе онова спокойствие, въ името на което ние измѣнихме заглавieto: отъ комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, нарекохме го комитетъ за народостопански

грижи и обществена прѣдвидливостъ. Защо го направихме? Съ нѣкаква цѣль. Това е за да дадемъ нѣщо ново, да дадемъ нѣщо, което да внесе спокойствие, което като че го нѣма. Е добръ, ако искате да създадете нѣщо ново, ако искате да внесете по-големо спокойствие, дайте и въ съдържанието такова нѣщо. А съдържанието е такова, че ако вие не вземете подъ внимание това, което азъ въ една съкратена форма ви изтъкнахъ, народътъ ще каже: прѣмѣнитъ се Илия, погледналь се — пакъ въ тия. Дадохме друго наименование на учрѣдението, а въ сѣщностъ комитетътъ, неговата дѣйностъ при оставянето на една, макаръ малка, вратичка — чл. 9 тѣй, както се тѣмки — той ще бъде същиятъ, който бѣше и по-рано и ще потегли, за негово несчастье и за несчастье на страната и най-малко за препорѣка на управлението на страната, по едни най-нежелателни пътища.

Г. г. народни прѣдставители: Азъ привършвамъ съ тѣзи кратки събѣжки по чл. 9, като се надѣвамъ, че въпросътъ за народната прѣхрана, за обществената прѣдвидливостъ, за народостопанскитѣ грижи е така надъ всички ни, че ако по него никой не желае да прави партизанство, това трѣва да се даде най-напрѣдъ отъ самото правителство, и то да възвѣрне държавническия възгледъ, за да можемъ дѣйствително да имаме едно учрѣждение дѣеспособно, да направи възможното — защото всичко, което се очаква отъ него, нѣма да го даде, но да направи възможното — да омаде една здрава подкрѣпка, една опорна точка, ще кажа азъ, въ лоста на правителството за нашитѣ народостопански грижи, и то по възможностъ по-скоро. Защото, ако тази реформа по отношение комитета за обществената прѣдвидливостъ бѣше станала прѣзъ мартъ, положението на прѣдвидливостта, доколкото е въ рѣшитѣ на хората, бѣше да бъде много по-друго, отколкото е днесъ. Прѣзъ пролѣтта свършва едната икономическа година и започва другата икономическа година; прѣзъ пролѣтта се изчерпва всичко старо и се очаква да постѣпи всичко ново. Отъ м. мартъ до мѣсець септемврий имаше доста време, за да се взематъ прѣдъ видъ всички онѣзи наредби, нужни за да може да се почувствува дѣятелността на такъвъ единъ комитетъ. Днесъ поставенъ той, бъдете увѣрени, че най-рано слѣдъ три мѣсеци неговитѣ резултати ще могатъ да се почувствуватъ, защото никъкъ не може да се работи. Извѣстни провѣрки, разпрѣдѣления и т. н., тѣ са лесни тукъ да се казватъ. Азъ се надѣвамъ, че тѣзи, които изпитаха резултатитѣ отъ телеграмата: „За 24 часа — ли? — въ 14 дена — ли? — дайте свѣдѣния какъ имамъ“ и пр. и пр., трѣва да сѣ се убѣдили, че така не се работи. Искане съ дълго време, най-малко 3 мѣсеци, на едно такова централно учрѣждение въ една страна отъ 150.000 кв. км., съ 7—8 милиона население, една страна, колкото и телеграфи и телефони да има, която далечъ-далечъ не е така силотена и така организирана, за да можете да получите резултати, дори ако щете по провѣрката на това, което имате, и камоли да получите резултати по онова, което ще трѣва да се разпрѣдѣли, дѣ да се задържи и т. н. Та, казвамъ, времето отъ 5 мѣсеци, което изгубихме, е много скъпо; то е толкова скъпо, че азъ бихъ казалъ наполовина прѣдвидливостта за настѣпающата година отъ новата жетва е изедена отъ насъ; прѣдвидливостта е унищожена. Малко време остана. Нека бързо се дѣйствува, нека се дѣйствува съ огледъ на държавнитѣ нужди на страната, за да постигнемъ нѣкакви резултати. Нека правителството даде примѣръ за държавнически умъ, за държавнически цѣли, и тогавъ само народното прѣдставителство ще може да бъде отъ полза въ онова, което то може да даде. (Ръкоплѣскания отъ лѣвия центъръ).

Прѣдседателствуещъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Атанасъ Буровъ.

А. Буровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще говоря само по чл. 3, който сега е прѣдметъ на дебатиране, и ще се мъча да бъда късъ. Въ моитѣ очи отъ правилното разрѣшение на въпроса, поставенъ въ чл. 3, ще зависи въ голѣма степенъ достигането на цѣльта, която се гони съ настоящия законопроектъ.

Прѣдседателствуещъ д-ръ И. Момчиловъ: Тишина въ галеритѣ. Ще взема мѣрки да не пуцамъ никого. Конели са тамъ или хора?

А. Буровъ: Една материя, тѣй сложно свързана съ проблеми многостранни, съ проблеми, които всички даже не мо-

гатъ да се предвидятъ въ тѣхната цѣлостъ още сега — за-
конътъ за обществената предвидливостъ, то значи дадена
голяма свобода на единъ държавенъ органъ да се справи
съ всичкитѣ мажнотии, които дѣйствителността би на-
ложила въ всѣки моментъ. И въ комисията тоя възгледъ,
може да се каже, се приемаше отъ всички; по тия съобра-
жения всички бѣхме съгласни, че на комитетъ трѣбва да
се дадатъ колкото се може по-големи права, че той трѣбва
да има колкото се може по-голяма широчина за дѣйстви-
е, че той трѣбва да е единъ автономенъ институтъ, съ право
на законодателствуване, съ право на администрация, съ
право на вмѣшательство въ свободната търговия, въ свобод-
ния икономически животъ, единъ институтъ, съ една дума,
за автономното уреждане на икономическия животъ на
страната. Такава една концепция за задачитѣ на този ин-
ститутъ се налагаше, както казахъ, отъ самата дѣйстви-
телностъ, отъ съзнанието, че не може въ единъ законъ
отъ 40 члена да се предвидятъ всички конкретни про-
блеми и да имъ се даде надлежно разрѣшение. Но тѣмо
зарадъ туй, г. г. народни прѣдставители, че на този коми-
тетъ се даваха такива грамадни права, които сж необхо-
дими, които сж неизбѣжни, тѣмо зарадъ туй, казвамъ,
въпросътъ за състава на комитетъ е единъ въпросъ отъ
първостепенно значение. Законътъ може да бѣде идеално
добъръ, той може да съдържа всичкитѣ норми, които да-
ватъ възможностъ на единъ свѣстенъ и компетентенъ из-
пълнител да се справя съ задачитѣ, създадени отъ вой-
ната въ нашия икономически животъ; но ако самитѣ из-
пълнители нѣматъ достатъчно компетентностъ, нѣматъ до-
статъчна дѣеспособностъ, ако тѣ по своя вжтрѣшенъ съ-
ставъ сж единъ видъ омъртвени и унижени, всичкитѣ
добри прескрипции на закона, всичкитѣ хубави норми ще
останатъ писани думи, работа налице нѣма да има. А за
насъ е важно да има работа. И зарадъ туй ползитѣ, които
очакваме отъ този законъ, ще зависатъ, прѣди всичко,
отъ състава на органитѣ, които ще прилагатъ закона.
Моля ви, г. г. народни прѣдставители, да отдѣлите голѣмо
внимание върху този въпросъ, да гледате на него само
като народни прѣдставители, безъ никакви партизански
прѣдпоставки и чувства, защото, увѣрявамъ ви, централи-
зациятъ възелъ, ядката на цѣлия въпросъ е тамъ. Какво има
да гонимъ ние съ закона, въ свѣзка съ състава на коми-
тетъ, или, по-право, какъвъ трѣбва да бѣде съставътъ за
да отговаря на цѣльта, която гонимъ чрѣзъ закона? Прѣди
всичко, съставътъ трѣбва да даде гаранция за единство
въ дѣйствиата на държавнитѣ органи, които има да мани-
пулиратъ съ продоволствието на войска и народъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля,
г. Буровъ.

Понеже часътъ е 8, споредъ правилника, трѣбва да се
видигне засѣданието. Азъ Ви моля да се продължи засѣ-
данието до 9 ч.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители!
Вие знаете отъ каква важностъ е законътъ. Азъ ще моля
да поработимъ до 9½ ч., за да може и г. Буровъ, и нѣкои
други отъ г. г. ораторитѣ да се изкажатъ.

А. Ляпчевъ: Г. министре! Ресторантитѣ ще бждатъ за-
творени и много отъ г. г. народнитѣ прѣдставители ще
останатъ гладни. Нека се продължи до 9 часа.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който е съ-
гласенъ да се продължи засѣданието до 9 часа, моля, да
си вдигне ржката. (Мнозинство) Продължавайте, г. Буровъ.

А. Буровъ: Казахъ, че първото условие, което съста-
вятъ на комитетъ трѣбва да задоволи, това е единството
въ органитѣ и въ функциитѣ, които борава въ продо-
волствието на войска и народъ. Въ голѣмата комисия,
която се занимава съ законопроекта, се изнесоха редъ
факти, отъ които ясно се виждаше, че една отъ причинитѣ,
за да се създаде тая безпомощностъ въ нашата общественъ
предвидливостъ се дължи на противорѣчивитѣ дѣйстви-
я на разнитѣ органи, които борава въ продоволствието.
Имате, отъ една страна, реквизиционна комисия, отъ друга
страна — главно интендантство, отъ трета страна — ти-
лово управление, отъ четвърта страна — комитетъ за об-
ществена предвидливостъ. Всѣки отъ тѣхъ дѣйствува не-
зависимо, всѣки отъ тѣхъ дѣйствува по свое усмо-
трѣние, всѣки отъ тѣхъ дѣйствува като отдѣлна авто-
номна властъ на държавата. И дѣйствуватъ върху са-
мата материя създаватъ цѣни върху сжщитѣ прѣдмети

отъ първа необходимостъ, цѣни върху сжщитѣ прѣд-
мети, които вариратъ помежду си отъ 50—100, и чрѣзъ
това даже елиминиратъ ползата, която можеше да се
очаква отъ закона за обществената предвидливостъ.
Запазването на едни нормирани цѣни не можа да се
достигне. Нормиратъ цѣната за единъ прѣдметъ, да
кажемъ левъ; става търгъ, на търга се достига цѣна
150 л.; лицето, което е взело доставката, добива сво-
боденъ листъ да купува по тая цѣна, безъ право на ре-
квизиране; то, благодарение на този листъ, създава
агенти въ цѣлата страна, които му доставятъ по тая цѣна.
Дѣто и да посегне комитетътъ да вземе нѣкакви прѣдмети,
отговарятъ му, че той е назначенъ за доставката по еди-
кой си търгъ. И въ самата маса на притежателитѣ се съз-
дава убѣждението, че ако могатъ да укрятъ дадени прѣд-
мети, рано или късно, било чрѣзъ доставка на интендант-
ство, или чрѣзъ доставка по търгъ, тѣ ще могатъ да го
продадатъ на цѣни по-високи и, слѣдователно, благодарен-
ие на туй разнообразие, на това противорѣчие на дѣй-
ствиата на държавнитѣ органи, дава се единъ видъ пре-
мия на укриването, окуражаватъ се злоупотребленията,
разрушаватъ се всѣкакви норми въ цѣнитѣ и се достига
до пълна анархия въ една материя, въ която трѣбва да
има редъ. Нѣма да се спирамъ подробно по отношение
критиката. Мога да кажа само едно, че цѣлата комисия
бѣше единодушна, като почнете отъ прѣдставителитѣ на
правителството, членовѣтъ на комитетъ за обществената
предвидливостъ и свършите до крайната лѣвица; всички
бѣха единодушни, че е необходимо да се въведе един-
ство и пълна централизация въ функциитѣ на бждация
комитетъ за обществената предвидливостъ. Този принципъ
е възприетъ, той е легналъ въ основата на новия законъ,
той трѣбва да бѣде прокаранъ още по-силно и трѣбва да
се изрази въ самия съставъ на комитетъ. Отъ тая точка
погледнато, азъ смѣтамъ, че е необходимо въ състава на
комитетъ да влѣзатъ прѣдставители на тия военни инсти-
туту, които борава въ доставката на храни и материяли
за войската. Иначе, г-да, каквото и да пише въ закона, кол-
кото и да сме съгласни върху принципа на единството,
на централизацията, азъ се боя, че ако тия институти оста-
натъ вънъ отъ централния комитетъ, това единство, тая
централизация нѣма да се постигне. И като-че-ли на воен-
ния министъръ се желае тѣ да останатъ единъ ор-
ганъ настрана, незасѣгнатъ отъ новия законъ, като единъ
специаленъ органъ на Военното министерство за въ слу-
чай на нужда. Азъ се боя, че Военното министерство твърдѣ
скоро ще изпадне въ изкушение, и съвсѣмъ естествено,
да си служи съ единъ органъ, който по-бързо нѣкакъ дѣй-
ствува отъ точка зрѣние на военната психология, съ която
по сж свикнали и която по нѣма да бѣде формалистична,
и малко по-малко прѣзъ заднитѣ врата това единство,
което ние искаме да достигнемъ, ще бѣде разрушено. Ако,
обаче, прѣдставителитѣ на тѣзи военни институти — раз-
бирамъ главния интендантъ при Военното министерство,
прѣдседателъ на Главната реквизиционна комисия, интен-
данта при тилово управление — бждатъ впрѣгнати
вжтрѣ като обикновени членове на комитетъ, съ задѣлже-
ние да присѣдствуватъ; ако чрѣзъ този интименъ кон-
тактъ се подчертае по конкретенъ начинъ органическата
връзка, която трѣбва да сжществува между тѣхнитѣ фун-
кции и функциитѣ на новосъздадения комитетъ; ако се
подчертае, казвамъ, зависимостта, въ която трѣбва да
бждатъ тѣ, по отношение изземването и първоначалното
доставяне на продукти, нужни за продоволствието — азъ
съмъ убѣденъ, че много конфликти ще се избѣгнатъ, че
много излишни търкания и протакания нѣма да станатъ
и че колкото и различни психологии да сжществува въ
тия срѣди, малко по малко, подъ силата на реалнитѣ усло-
вия, ще се достигне това единство, което трѣбва да бѣде
цѣль на закона, което трѣбва да бѣде цѣль и на Парла-
мента, когато дебатиратъ по този законъ.

По-нататкъ, второто условие, на което съставътъ на
комитетъ трѣбва да задоволи, това е да бѣде компетен-
тенъ. И не трѣбва да си въобразяваме, г. г. народни прѣд-
ставители, че ние тукъ включваме въ себе си универсална
компетентностъ и че вънъ отъ насъ по-компетентни хора
нѣма; не трѣбва да мислимъ, че понеже отъ 240 народни
прѣдставители — 18, споредъ проекта, ще бждатъ чле-
нове на комитетъ — се ще се намѣрятъ 18 души, които да
бждатъ свѣдуци по всички въпроси. Това би било не-
простима наивностъ, която нѣма да ни направи честь и
която въ резултатъ ще има да създаде единъ комитетъ отъ
оратори, може би, но въ който ще има твърдѣ малко
хора за работа. Когато се касае да се организира прѣхра-

ната на населението и на войската, и не само прѣхраната, а и снабдяването ѝ съ прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ, па и отъ втора необходимостъ, никога не можете да направите институти прѣкалено компетентенъ. Задачата е толкова мѣтка, толкова сложна; тя изисква точно познаване на условията на нашия икономически животъ въ всичкитѣ негови разни проявлени; тя изисква такава техническа, ако щете, подготовка, такава административна сръчностъ, каквато никоя друга работа въ държавния животъ не би изисквала и не изисква. Касае се да наредимъ нѣщо много хубаво, касае се извѣстна дѣйностъ, която до сега е била въ рѣцѣтъ на цѣло едно съсловие, нормирано отъ свободната конкуренция подъ бужоазния режимъ, да я изземемъ въ голѣма степенъ, да я направимъ държавна функция и да я регулираме като държавна функция. Е добръ, г-да, мислите ли вие, че 18 народни прѣдставители сж достатъчно компетентни да разрѣшатъ тая сложна, мѣтка практическа задача по начини задоволителни, безъ помощта на когото и да било? Азъ се силно съмнѣвамъ въ това нѣщо. Какво трѣбва да направимъ, за да засилимъ компетентността на този институтъ, на неговия съставъ? Е добръ, г-да, азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. Ляпчева, че освѣнъ тия прѣдставители на военнитѣ институти, най-малкото, което трѣбва да направимъ, то е да туримъ въ състава на комитета и управителитѣ на нашитѣ държавни банки. Недѣйте ми казва, че тѣ сж много заети; недѣйте ми казва, че тѣ сж правителствени хора, които ще слушатъ министра. Тия аргументи сж несериозни. Не можете да смѣтнете началницѣ на най-голѣмитѣ наши кредитни учрѣждения, хората, които отъ години, по силата на своето положение, се занимаватъ изключително съ проблеми отъ нашия икономически животъ, хора, които сж администратори на грамадни учрѣждения по своя персоналъ и по разнообразието на функциитѣ на тия институти, не можете да смѣтнете, казвамъ, че тѣ нѣма да бждатъ полезни въ една работа, която е всецѣло икономическа, и нека не ми се казва, че тѣ и безъ това сж членове на особения свѣщателенъ свѣтъ и винаги могатъ да бждатъ викани, когато комитетътъ намѣри това за нужно. Това сж, г-да, двѣ идеи свършено различни и това различие азъ дължа да подчертая прѣдъ васъ. Съвсѣмъ иначе се чувствува и работи човѣкъ, който знае, че го викатъ да взематъ неговото мнѣние по даденъ въпросъ, който не чувствува своята лична отговорностъ, свързана съ тая работа, който не е въ течение на самото развитие на работата, на проблемитѣ и дѣйността на извѣстенъ институтъ, който, слѣдователно, се поканва единъжъ въ недѣлята, за да се чуе неговото мнѣние, и самъ той гледа на тая работа като на едно корве, като на единъ товаръ, като си смѣта, че има хора, нарочно натоварени съ тая работа, които ще я вършатъ, и съвсѣмъ друго ще бжде положението на този човѣкъ, който знае, че неговото име, неговото достоинство, неговото положение въ обществото, ако щете, е свързано директно съ ролята, която ще играе въ този институтъ, съ ползата, която ще може да даде на своята страна.

Азъ си прѣдставлявамъ, напр., управителтъ на Народната банка, който е членъ въ свѣта съ свѣщателенъ гласъ. Най-напрѣдъ той нѣма инициативата да даде своя свѣтъ, когато намѣрва, че е нужно, а ще чака, когато комитетътъ ще благоволи да му поиска мнѣнието. Ще дойде извѣстенъ въпросъ, по който комитетътъ ще го вика; ще трѣбва комитетътъ да го тури въ течение на цѣлата своя икономическа програма, защото той ще бжде чуждъ, ще трѣбва да го тури въ течение на прѣчкитѣ, които комитетътъ срѣща, ще има единъ грамаденъ бавежъ, и най-послѣ управителтъ на банката, слѣдъ като изслуша всички тѣзи работи, ще трѣбва веднага, безъ да участвува въ другитѣ разисквания на централния комитетъ, да ви даде едно мнѣние безъ отговорностъ, да си вземе шапката и да си отиде. Азъ ви казвамъ, че ползата отъ тѣзи негови свѣти въ моитѣ очи ще бжде равна на нула. По-добръ ще бжде да не туряме тамъ тия хора, за да не си правимъ илюзии, за да не си прави илюзии и обществото, че ще се използватъ техническитѣ и икономическитѣ познания на редъ хора, лица и органи въ страната, когато въ сжщностъ нищо отъ тѣхъ нѣма да се използва по този начинъ, тѣ нищо нѣма да дадатъ отъ своето знание, защото не сж ангажирани въ това дѣло, защото нѣматъ чувството на отговорностъ и защото самата техника, самата вътрѣшна работа ще направи твърдъ рѣдко да бждатъ викани на свѣтъ и още по-рѣдко тѣ ще се явяватъ.

Г. Василевъ: Свършено вѣрно. Въ никой парламентъ не сж се занимавали съ тая задача, както вие.

А. Буровъ: Сжщо така съмъ съгласенъ съ г. Ляпчева, че и на директора на статистиката мѣстото е въ този институтъ. Да приведете въ извѣстностъ наличността на всички прѣдмети отъ първа необходимостъ, да установите нуждитѣ на всѣко сѣмейство, да отдѣлите прѣдметитѣ за нуждитѣ на сѣмейството и свободнитѣ прѣдмети за нуждитѣ на войската и другото население, ами това е, прѣди всичко, г-да, работа на статистиката, работа на цифри. Защо ще държите директора на статистиката съ факултативенъ гласъ въ тоя особенъ свѣщателенъ свѣтъ, когато безусловно всѣки денъ ще имате нужда отъ него? Още отъ първия денъ, когато помислите, чрѣзъ какви срѣдства, по какъвъ начинъ ще приведете въ извѣстностъ наличността на прѣдметитѣ, до послѣдния денъ, когато ще ги разпрѣдѣлите до послѣдното село той ще ви трѣбва. Вие нѣма да намѣрите човѣкъ по-компетентенъ, по-сръченъ отъ него. Защо да не го турите, за да поема той отговорностъ, да знае той, че е членъ на това тѣло, което се е нагърбило съ тежката задача да храни и народа, и войската, и да го принудите по този начинъ да даде максимума на своя умъ, на своята воля, на своята трудоспособностъ? Защо да стои тѣкмо на края, по границата, тъй да се каже, на труда, когато ако бжде въпрезидатъ, безспорно ще има по-голѣма полза за работата? Още отъ първия денъ вие ще имате нужда да рѣшавате редъ финансови въпроси, ще вършите, споредъ закона, доставки на прѣдмети чрѣзъ нашитѣ банки. Защо да не бждатъ прѣдставителитѣ на тѣзи банки тамъ, когато чрѣзъ тѣхнитѣ пари, чрѣзъ тѣхния умъ, чрѣзъ тѣхната организация вие ще извършвате много по-лесно тѣзи трудни търговски проблеми? Още отъ първия денъ вие ще трѣбва да организирате комитети, да създадете секции и да търсите компетентни специалисти, които да стоятъ начело на всѣка секция. Кой ще ви посочи тия компетентни специалисти? Ние депутатитѣ ли? Азъ се боя, че всѣки отъ насъ ще посочи хора отъ своята срѣда, че всѣки отъ насъ ще бжде повече или по-малко подъ влиянието на своето партийно чувство. Пакъ ще трѣбва да търсите хората, пиониритѣ на нашия икономически животъ, тѣ ще ви посочатъ техници, защото тѣ ги знаятъ, тѣ ще ви дадатъ реда за организацията на тази работа, защото тѣ сж администратори *par excellence*. Щомъ непрѣмѣнно тѣхъ ще търсите, защо да ги търсите само за свѣтъ, когато е по-добръ да имате чувството на отговорностъ, като вършатъ тази работа заедно съ васъ? По-нататкъ, не се ли бонте, г-да, че това тѣло, съставено само отъ народни прѣдставители — една частъ правителствени прѣдставители, друга частъ опозиционни — ще се изроди въ единъ малкъ парламентъ, дѣто антагонизмътъ на нашитѣ политически борби, навикътъ и чувствата, прилобити тукъ, въ тази ограда, ще се прѣнесатъ, ще се изродятъ и ще обрнатъ института за обществената прѣдвидливостъ въ институтъ за надхортуване.

Г. Василевъ: Въ единъ малкъ парламентъ, който ще рѣшава по сжщия начинъ.

А. Буровъ: ...и че ще бжде отъ първостепенна полза и важностъ и отъ сжщественъ интересъ, при такъвъ съставъ отъ хора, свикнали да отстояватъ винаги своитѣ позиции и принципи, да гледатъ винаги малко така доктринерно на практическитѣ въпроси, да бждатъ поставени хора на дѣйствителния животъ, нѣколцина души — 5 или 6, за които говоря — около които, убѣденъ съмъ, най-лесно ще се кристализиратъ практическитѣ рѣшения? Ще имате, напр., тамъ интенданта при Военното министерство. Ами този човѣкъ ще бжде въ този институтъ съ пълно чувство на отговорностъ, че въ него лежи прѣхраната на 700 хиляди български войници? И не сте ли вие съгласни съ менъ, че тѣкмо защото той ще участвува съ топа съзнание, той ще бжде единъ органъ на примирителностъ, единъ органъ на практично, цѣлесъобразно и експедитивно разрѣшаване на въпроситѣ, които се полагатъ? Не сте ли, съгласни сжщо, че при всички възможни икономически и търговски проблеми, които биха се сложили, участието на управителитѣ на нашитѣ държавни банки ще внесе сжщия духъ на примирителностъ, ще внесе компетентностъ по въпроситѣ и ще даде по този начинъ възможностъ на този институтъ да бжде единъ живъ, гъвкавъ, практиченъ, дѣйствуещъ органъ въ нашия икономически животъ?

Срѣщу всичкитѣ тѣзи аргументи, какво може да се опира? Азъ ще кажа тритѣ рода аргументи, които се про-

тивопоставиха въ комисията. Първият беше, че институтът трябва да бъде една еманация на Народното събрание, и понеже по много материи той ще има законодателни функции, само народни представители могат да бъдат натоварени с тях, че Народното събрание не може да делегира освен на свои членове такива големи права, защото и т. н. Това е първият аргумент. Позволете ми, г-да, да ви кажа с най-голяма откровеност, че аз го намирам съвършено несериозен. По нашата конституция, такава делегация от съдбата на Народното събрание, с такива права, които изискват малък парламент, който да представлява Събранията или партията въ Събранията, не съществува. Нашата конституция дава право на Народното събрание да делегира на когото то намери за добър, известни функции, или, по-право, да му възложи известни задължения, и както няма да има никакво противоречие с конституцията, ако възложи известни функции само на 18 народни представители, тъй же няма да има никакво противоречие с конституцията, ако ги възложи на 14 народни представители и на 6 други лица, за които Народното събрание е убедено, че ще могат да застъпят четирима народни представители с голяма полза. Следователно, върху тоя аргумент не се спирамъ.

Вторият аргумент беше, че се създава по-голям състав, по-мощен за събиране и, понеже тй били много заети, и няма да идват никога, често пъти комитетът няма да има кворумъ и следователно, ще се яви една пречка за бързото работене на комитета. Е добър, г-да, аз мисля, че и този аргумент, черпен от миналото, е не състоятелен, защото съвсемъ друга бй ролята и функцията на комитета, който дйствува по съществуващия законъ, съвсемъ друга е ролята, функцията и задачата на комитета, който искаме да създадемъ. Азъ съмъ убеденъ, че у тйзи просвѣтени представители на голѣмитъ наши кредитни учреждения ще има достатъчно чувство на дългъ и достатъчно разумъ да разбератъ, че когато въ такива трудни връзки законодателятъ пи туря изрично като членове на изпълнителен комитетъ, за тйхъ това е вече едно задължение не само по служба, а едно задължение по дългъ и по съвестъ да дадатъ всичкиятъ свой умъ и всичката своя компетентностъ за това важно за страната дѣло. Защото работата въ Народната банка или въ Земледѣлската банка може много лесно да бъде експедирана отъ тйхнитъ помощници, които съществуватъ, но специалната компетентностъ, за която ние ги викаме въ комитета, не може да бъде използвана освенъ чрезъ тйхното лично непосредствено и редовно участие въ дѣлата на комитета. Тйшото и този аргументъ не е сериозенъ въ моитъ очи.

Третиият аргументъ беше: и тй ги пишемъ като членове на особеното съвѣтателно тѣло, ако стане нужда, ще бъдатъ викани. На този аргументъ отговорихъ вече, г-да, и пакъ ви моля да прѣцините моя отговоръ. Съвсемъ иначе работи човѣкъ, който има въ себе си чувството на отговорност, който е пълноправенъ членъ въ единъ институтъ, който знае, че за добрия или лошиятъ въвежъ на този институтъ въ голѣма степенъ ще се хвърли сѣнка или свѣтлина върху неговото име, и съвсемъ иначе работи единъ човѣкъ, който случайно може да бъде повиканъ да дава мнѣние по нѣкой въпросъ. Ние създаваме законъ за обществената прѣдвидливостъ. Е добър, трябва да бъдемъ достатъчно психологически прѣдвидливи, за да прѣдвидимъ тази грамадна разлика въ отношенията на единъ човѣкъ къмъ една работа, въ която той сѣ своята амбиция, съ своето достойнство, съ своето име с обвързанъ, и въ отношенията на сѣния човѣкъ, който сѣ нищо не е обвързанъ съ тази работа.

По всички тйзи съображения азъ ще прѣдложа съставътъ на комитета да бъде отъ 14 души народни прѣдставители, както беше проведено въ правителствения проектъ, отъ двама прѣдставители на военнитъ институтъ — понеже чувамъ мнѣние отъ нѣкои другари, че въсто да бъде прѣдседателятъ на Главната реквизиционна комисия, по-добъръ би било да бъде интендантътъ при тѣловото управление заявявамъ, че не държа и не искамъ да правя споръ по такива работи, готовъ съмъ на компромисъ — отъ управителятъ на тритъ наши държавни банки и отъ главния директоръ на статистиката. Относително послѣдния, зная, че у нѣкои отъ нашитъ другари, въ сѣдбата на болшинството съществува едно прѣднамѣрено чувство на недовѣрие. Азъ ви моля личнитъ въпроси и личнитъ чувства да не влияятъ върху вашитъ рѣшения. Не се касае тукъ за г. Кирилъ Поповъ, касае се за директора на държавната статистика, за единствения нашъ

статистикъ, за човѣка, който ще бъде една жива нарѣчна справочна книжка, нужна въ всѣки моментъ въ работата на комитета. Ако, най-послѣ, болшинството би правило голѣмъ въпросъ отъ неговото участие, азъ въ своя компромисилъкъ бихъ отишълъ дори да жертвувамъ и него. Но за другитъ петъ лица, апелирамъ къмъ васъ, г. г. народни прѣдставители отъ болшинството, да подкрѣпите това прѣдложение, съ пълно съзнание, че ще засѣлите и компетентността, и експедитивността, и срѣщността на този институтъ. Недѣйте внася никакъвъ елементъ на партизанство и недѣйте мисли, че ние самитъ внасяме такъвъ елементъ, като правимъ това прѣдложение. Тйзи петъ лица, които прѣпорѣчвамъ, сѣ въ сѣщността държавни чиновници, и ако ние искаме да отслабимъ правителството чрезъ комитета, ние не бихме търсели чиновници, повече или по-малко зависими отъ правителството, за да ги вкараме въ комитета. Цѣльта ни е единствено тази, която открито изповѣдахъ, и ви моля, като разсѣдите тй-же откровенно, като добри българи, безъ задна партизанска мисълъ, да подкрѣпите това прѣдложение. Убѣденъ съмъ, че съ това ще направите нѣщо добро. (Нѣкои отъ лѣвицата рѣкоплѣскаха)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Желяя да развия нѣколко мисли върху редакцията на чл. 3 отъ законопроекта. Още въ комисията азъ бѣхъ далъ обѣщание, че моето мнѣние върху състава на комитета за прѣдвидливостъта ще го изложа прѣдъ Народното събрание. Сега ида да одържа това си обѣщание. Още въ комисията азъ заявихъ, че 18 души сѣ много, за да може да се върши полезна работа. Не правя никакъвъ въпросъ за амбиция, не настоявамъ да се приеме мнѣнието, което ще имамъ честта да изложа прѣдъ почетното Народное събрание; готовъ съмъ да се присѣдиня къмъ всѣко едно мнѣние, което се доближава до него и което да бъде примирително. Но ако вземамъ думата за критикувамъ съдържанието на чл. 3, правя го отъ желание да се постигне единъ съставъ на комитета, който ще обезпечи полезна дѣятелностъ, който ще отговори на грамаднитъ нужди, които се стоварватъ на гърба на този комитетъ. Не трябва да си правимъ никаква илюзия. Сѣ най-добрия законъ, сѣ най-добритъ хора, сѣ най-вѣшитъ и способни лица, всичкитъ нужди ние няма да задоволимъ, всичкитъ лишения ние няма да отстранимъ, и не е възможно идеално добрия законъ да го измислимъ, защото работата е неопредѣлена въ миналото никой не се е занимавалъ съ нея. Въ другитъ воюващи държави минаха вече нѣколко закони. Ако има държава, която да е образцова по организацията на всички държавни служби, по дисциплината на народа, по готовността на всѣки членъ отъ населението да се притече на помощъ на държавата, то е Германия. Но и тамъ сѣ недоволни отъ начина, по който функционира прѣдвидливостъта, и тамъ сѣ били принудени на мѣсецъ, на два, на три мѣсеца да внасятъ нѣкакви измѣнения, които се диктуватъ отъ новороденитъ или нарастващи нужди. Та не се мамя и не си въображавамъ, че ние сме въ състояние да измислимъ най-добрия законъ. Практиката, може би, ще ни покаже много недостатъци и въ този законъ, но и да бихме ги прѣдвидѣли, пакъ ще търпимъ известни лишения, защото то е крайна необходимостъ. Обаче отъ насъ зависи това, което още днесъ виждаме, че е недостатъкъ на закона, да го отстранимъ. И ние не трябва да забравяме двѣ нѣща: първо, че се стараемъ да изработимъ възможно най-добрия законъ и, второ, че при изработването на този законъ не трябва да се фантазираме съ прѣдзети мнѣния, не трябва да имаме прѣдъ очи, че работимъ политическа дѣятелностъ, а трябва да имаме прѣдъ погледа си, че сме повикани да изработимъ едно дѣло на социаленъ миръ, че трябва да снабдимъ страната съ единъ организъмъ, крайно необходимъ, безъ който лишенията могатъ да станатъ много големи и отъ това послѣднитъ да бъдатъ неизчислими.

(Прѣдседателското мѣсто се заема отъ прѣдседателя)
Чл. 3. отъ законопроекта е тѣсно свързанъ съ чл. 4. Въ първия отъ тѣхъ, въ чл. 3, се предвиждатъ лицата, които съставятъ комитета, които държатъ въ рѣцѣтъ си всичката властъ, за да могатъ да изхранватъ войската и населението. Като възвръщамъ ученитъ фрази, това е същността на работата; цѣльта ни е да се изхрани войската и населението, да се сдобиемъ и съ другитъ необходими първи материи за съществуването на гражданитъ, които

не сж храна. Въ чл. 4 сж прѣдвидени лицата, вѣщи лица, до съвѣтитѣ на които може да прибѣгва комитетътъ. Тоя чл. 4 е съвършено излишенъ. Той е единъ остатъкъ отъ внесеніята отъ правителството законопроектъ. Когато единъ законопроектъ се поправя, много пѣти въ него оставатъ нѣкои нѣща, които сж били прѣмахнати. Понеже първоначално се е мислило, че въ състава на комитета ще влизатъ и народни прѣдставители, и други лица, а отпослѣ се усвои мнѣнието, че комитетътъ ще се състои само отъ народни прѣдставители, и заради това другитѣ лица, разширено вече числото имъ, сж всички групирали въ чл. 4 и на тѣхъ се дава съвѣщателенъ гласъ само тогава, когато комитетътъ намѣри за добръ да ги повика. Докосвамъ се до тоя чл. 4 само съ двѣ думи, за да ви кажа, че той е съвършено излишенъ и нѣма никакво значение. Защото нищо не прѣчи на комитета да вика на съвѣщание и всички лица, които намѣри за добръ. Освѣтѣ това, въ послѣдната алинея на чл. 4 е казано: „вѣщи лица“ — една обща фраза. Тѣзи вѣщи лица могатъ да бѣдатъ 3, могатъ да бѣдатъ 30, могатъ да бѣдатъ 300. Ако и да нѣма нищо писано въ закона, нищо не прѣчи на сегашния комитетъ за прѣдвидливостъ, ако има нужда отъ съвѣтитѣ на едно лице, военно да речемъ, да повика това военно лице. Всички учрѣждения, безъ да го пише въ закона, си служатъ съ това сръдство. Едно министерство, Министерството на финанситѣ, напр., има нужда да състави една комисия, въ която ще се разиска нѣкой въпросъ по желѣзницитѣ — едно писмо, написано до Министерството на желѣзницитѣ: „Делегирайте единъ чиновникъ, или еди-кой чиновникъ“, и този чиновникъ ще се яви. Не само това, но ако комитетътъ повика частни лица, които не сж държавни чиновници, допускате ли вие, че тѣ ще откажатъ да отидатъ да дадатъ тамъ съвѣтитѣ си? Азъ не допускамъ. Така щото, и да е писанъ, и да не е писанъ чл. 4, то е безразлично, и съ неговото съдържание не се засилва съставътъ на комитета. Трѣбва да забравимъ за минута, че има чл. 4, защото никой не прѣчи на ония, които по чл. 3 съставляватъ комитета, да взематъ съвѣти, отъ които щатъ. Трѣбва да се занимаемъ, слѣдователно, само съ тия лица, които ще влизатъ въ комитета.

Споредъ законопроекта, както излиза отъ комисията, тѣ сж всички, до единъ, народни прѣдставители, и сж 18 души. Първиятъ въпросъ, който изтъква прѣдъ мене, е тоя: защо да сж 18 души, защо да не бѣдатъ 35, защо да не бѣдатъ 45? Ако нѣкой се яви тукъ съ предложение комитетътъ да се състои отъ 45 народни прѣдставители, освѣнъ тоя, който прѣдлага, никой нѣма да гласува за. Защо? Защото то е най-доброто сръдство да парализираш комитета, да го направишъ недѣеспособенъ. Колкото повече души поставишъ вътрѣ, толкова повече ще се приказва и толкова по-малко работа ще се върши. Но защо пъкъ числото 18? Не сж ли тѣ много? Никой нѣма да рече, че сж малко.

А. Христовъ и други: Много сж.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Много сж. Азъ разбирамъ, че това число 18 произлиза отъ желанието, отъ съвършено законното желание, щомъ като ще има единъ институтъ, съставенъ отъ народни прѣдставители, да се прѣдставятъ всичкитѣ парламентарни групи. Тоя стремежъ: въ всѣко едно тѣло, което изхожда отъ Народното събрание, да бѣдатъ прѣдставени парламентарнитѣ групи, е отдавнашенъ. Той се прояви най-напрѣдъ въ правилника за вътрѣшния редъ отъ 1901 г., ако се не лъжа, и пакъ се възстанови на 1909 г. Откакъ Народното събрание се състои отъ прѣдставители, избирани по пропорционалната система, дума не може да става вече да се върнемъ къмъ стария редъ, който имаше прѣдъ очи своето оправдание, практични нѣкои възгледи — нѣма защо да се простирамъ сега по този прѣдметъ — не може да става дума да се повърнемъ върху стара нѣкоя система. Щомъ въ народното прѣдставителство сж прѣдставени разнитѣ мнѣния пропорционално, всѣка една парламентарна група трѣбва да взема участие въ всички тѣла, които изхождатъ отъ Народното събрание съ изключение на министерството — защото, колкото се касае до министерството, тамъ е запазена не пропорционалната система вече, а старата система. Въ комисиятѣ правилникътъ ни заповѣдва, че трѣбва да съблюдаваме тоя редъ. Въ контролнитѣ комисии, въ анкетнитѣ комисии, пакъ ще се ръководимъ отъ сжшата мисль. Но ние забравяме едно нѣщо: че функциитѣ на Народното събрание сж функции не на изпълнителната власть, а сж функции на контролъ надъ изпълнителната власть. И ако

ние установимъ нѣкое тѣло, което да контролира дѣлата на управлението, тамъ трѣбва да бѣдатъ прѣдставени не прѣмѣнно всички фракции, всички партии. Но когато ще работимъ нѣщо ново, непрѣдвидено, и когато ще дадемъ на една еманация на Народното събрание — за да си послужи съ дума, която се употребяваше много въ комисията — когато ще дадемъ на тази еманация на Народното събрание функции, които Народното събрание не упражнява, функции на изпълнителна власть, тогава не е необходимо да се опираме на мисълта, че трѣбва съставътъ да бѣде въ такава число, щото всички партии да бѣдатъ прѣдставени. Защото, г. народни прѣдставители, отъ тоя принципъ — за почитане принципътъ — прокаранъ въ правилника за вътрѣшния редъ, произхожда вече и друга необходимостъ. Партиитѣ сж 7 или 8, нѣкои още като се отдѣлятъ може да станатъ и 9 — по единъ човѣкъ отъ всѣка една партия не може да се постави. Азъ мисля, че петъ души членове на комитета ще бѣдатъ достатъчни, но ако нѣкой прѣдложи да бѣдатъ седемъ души, нѣма да бѣде прѣкалено. Но когато отидемъ до 18 души, вече работата се съвършено измѣня. Въ комисията, двѣтъ комисии, комисията по Министерството на вътрѣшнитѣ работи и бюджетарната комисия, събрани заедно, не се обясни, защо, като има седемъ или осемъ партии, членоветѣ на бѣдация комитетъ трѣбва да бѣдатъ 18 души народни прѣдставители. То това го разбираме всѣки единъ. Защото като ще има 5—6 души отъ опозицията, правителството пъкъ желае да има болшинство въ тоя комитетъ. И забѣлжете, че това желание на правителството е съвършено законно. Правителството, като иска да има болшинство, иска да си запази властта, но въ сжщото врѣме поема всичката отговорностъ. Не може едно парламентарно правителство да рече: Имаме 10 министерства; всѣки единъ министъръ отговаря за своитѣ дѣла; сега ще създадемъ едно ново учрѣждение, което ще има функции на едно министерство, което ще има функции на двѣтъ министерства, и то ще се ръководи отъ други начала — ние, правителството, нѣма да имаме никаква власть. Защото, безъ да вникваме въ особеността на нашитѣ права, въ която и да е държава, правителството може да ви каже: „Щомъ отъ моята партия има единъ човѣкъ, двама или трима, и шестъ души отъ опозицията, азъ, правителството, не съмъ гарантирано, че тѣзи шестъ души ще присѣдствуватъ всѣкога; пои единъ конфликтъ между правителството и опозицията, 6-тѣ души отъ опозицията може да не присѣдствуватъ, за да не може да върши работа комитетътъ“.

Д-ръ П. Джидровъ: Правителството не мисли ли Васъ, г. Генадиевъ.

Министъръ Х. И. Поповъ: Той принципиално разсѣждава.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. Джидровъ! Правителството може да мисли както иска, азъ мисля, както се изразявамъ; Вие може да не бѣдете съгласни съ мене.

Д-ръ П. Джидровъ: Никой не е съгласенъ съ Васъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ подозирамъ, че мнозина не сж съгласни съ мене, но направете ми честта да ме изслушате, за да видите какво азъ ще изкажа.

Д-ръ П. Джидровъ: Слушамъ, разбира се.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Не е важно, дали правителството не мисли като мене. Азъ зная много добръ, че то мисли съвършено иначе, защото, досега поне, правителството е усвоило законопроекта, както е излѣзълъ отъ комисията. Но азъ ви обяснявамъ, че едно правителство, въ която и да е държава, когато желае да има болшинство въ комитета, поема въ сжщото врѣме отговорността. И вие не можете да откажете на правителството да бѣде отговорно за прѣхраната на населението и войската. Нали него ще държимъ всички отговорно? Прѣдполагамъ, че и Вие, г. Джидровъ, който толкова нелюбезно ме прѣкъснахте, усвоявате мнѣнието на комисията и приемате да бѣдатъ 18 души членовѣтъ на комитета.

Д-ръ П. Джидровъ: Съвѣмъ не, г. Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Не знаете ли Вие, че това число 18 души се прѣдвиджда именно затова, за да има болшинство правителството? Слѣдователно, каква е разликата между моя възгледъ и Вашия? Разликата е тамъ, че Вие се ръко-

водите от един принцип, който уважавате всички, за участие на всички парламентарни групи във всяка една работа на Народното събрание, а азъ въ тоя моментъ желая да изоставя малко настрана този принципъ, защото имаме да вършимъ една работа извънредно важна и защото ме е страхъ, че ако законътъ не бѣде добъръ, ако съставътъ на комитета не бѣде сполучливо избранъ, било въ посочването на лицата, било въ броя на членоветъ на комитета, отъ това могатъ да произлѣзатъ голѣми бѣдствия. И азъ се страхувамъ, че хранитѣ, съ които разполагаме, като се отстрани това, което е необходимо за сѣме, това, което неминуемо, при тоя законъ, ще бѣде укрито отъ населението, едвамъ ще достигнатъ, за да прѣхранимъ населението. И ако ние, страната на житното производство, която всѣка година изнасяме между 700—800 хиляди тона и остава пакъ да се храни населението, ако ние, които въ най-гладната година, 1896, сме изнаесли около 300 хиляди тона и сме яли чистъ хлѣбъ, днесъ при изобилие — поне миналогодишната реколта бѣше изобилна — достигнахме да не ядемъ добъръ хлѣбъ, отъ което всички тукъ се оплакватъ, съгласете се съ мене, че има нѣкакъвъ недостатѣкъ, съгласете се, че вината е въ организацията — оставете настрана личноститѣ — въ организацията, която сме дали, въ начина, по който функционира комитетътъ на прѣдвидливостта, и не само комитетътъ на прѣдвидливостта, ами всички други институти, създадени вече отъ по-раншни закони въ държавата. Та азъ се опасявамъ отъ голѣмитъ послѣдствия, които могатъ да произтекатъ, ако законътъ не постигне цѣльта си, ако не оправдае всички надежди, които се възлагатъ на него. И затова, за минута, сега отстъпвамъ отъ тоя принципъ, който наравно съ васъ уважавамъ. Това е мисълта, която искамъ да изкажа.

Ако желаете, за да не остане нѣщо недоразбрано, азъ ще отида до край и ще ви кажа, че споредъ моето разбиране, ако това допускатъ конституцията, намѣсто да има комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, трѣбваше да създадемъ специално министерство. Нуждитѣ на войната на караха воюващитѣ държави да създадатъ министерство на мунициитѣ. Ние нѣмаме тая нужда, защото муниции не произвеждаме въ страната си. Но въпросътъ за прѣхраната е много по-важенъ у насъ, отколкото въпросътъ за мунициитѣ въ другитѣ държави. Не че другитѣ държави могатъ безъ муниции, шомъ воюватъ, но защото и безъ специално министерство, пакъ муниции щѣше да има; сама голѣмата печалба може да накара и фабрицитѣ да се умножатъ и да си увеличатъ производството. Едно специално министерство съ единъ отговоренъ министъръ, който да прѣдстави тукъ проектъ за организацията на министерството, и да знаемъ ние, кой отговаря, него да държимъ отговоренъ, той да си назначи потрѣбнитѣ чиновници . . .

Д-ръ П. Джидровъ: Кого сте държали до сега отговоренъ? България гладува, а Вие приказвате за отговорностъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. Джидровъ! Вие ще ми отнемете и правото да пия чаша вода, когато се уморя.

Д-ръ П. Джидровъ: Пийте, пийте, ако Ви понася.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Говоря, както говори всѣки единъ парламентаренъ ораторъ, когато развива една мисль. Вие се вгупите въ свършено друга материя и ми казвате. „Кого сте държали досега отговоренъ?“ То е свършено другъ въпросъ. И Вие разбирате много добръ, че ако почитамъ Васъ и ако почитамъ себе си, не мога да седна да отговарямъ на туй прѣкъсване.

Д-ръ П. Джидровъ: Имамъ право да Ви апострофирамъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Апострофирайте ме по работата, която разискваме. Вие знаете, че азъ нѣма да се сърдя. Но нецѣйте се отклонява въ свършено други работи. И ако тѣзи думи, този езикъ не Ви харесва, азъ ще кажа: едно министерство би дало гаранция на Народното събрание, че има кой да бди и че най-после ние ще знаемъ кой е отговоренъ, въ случай че има гладъ, въ случай че нѣма достатѣчно храна, било за войската, било за населението. Но не можемъ да поправимъ едно опущение, една грѣшка. Когато се измѣняше конституцията на 1894 г., само затова, защото конституцията отъ 1879 г. прѣдвидява, опрѣдѣля числото на министерствата, не се даде свобода на Народното събрание да разшири министерствата. На 1894 г., като се създадохъ двѣ нови министерства, внесе се въ текста на самата конституция, че се създаватъ двѣ нови министер-

ства. На 1911 г., въ силата на сѣщата традиция, пакъ стана една грѣшка. Азъ мисля, че днесъ щѣхме да бѣдемъ по-добъръ и за въ бѣдаше, въ нормално врѣме, е по-добъръ за управлението и за страната, ако въпросътъ за числото на министерствата не се разрѣшава отъ конституцията, а се разрѣшава съ обикновенъ вотъ на Народното събрание. И нѣма нужда да ви доказвамъ, вие знаете по-добъръ отъ мене, че въ другитѣ държави, въ ония страни, отъ които ние взимаме примѣръ на парламентарно управление, не конституцията рѣшава, колко ще бѣдатъ министерствата. Въ Англия, при всѣко ново министерство, числото на министритѣ се мѣни. Въ Франция създадохъ ново министерство прѣди вота на камарата, само съ единъ указъ, и камарата санкционира съ опрѣдѣленъ заплатата на новия министъръ на труда. То бѣше въ министерството на Клемансо. Но у насъ конституцията ни спѣва. Ние не можемъ да създадемъ министерство и нѣма защо да се занимаваме съ тоя въпросъ. Нека видимъ съ какво можемъ да го замѣстимъ. Можемъ да го замѣстимъ съ единъ институтъ, на който да дадемъ права на изпълнителна властъ. Тоя институтъ трѣбва да бѣде въ връзка съ правителството; и затова въ чл. I е поставено, че комитетътъ ще бѣде подъ контрола на Министерския съветъ. Дайте сега тоя институтъ да го наредимъ по такъвъ начинъ, щото да отговаря най-много на нуждата, да оправдае въ висша степенъ надеждитѣ, които възлагаме на него.

Въ тоя редъ на мисли, азъ ви казвамъ, че 18 души народни прѣдставители, и не народни прѣдставители, ако щете, но 18 души е голѣмо число. Можеха да бѣдатъ само петъ души. А шомъ поставимъ петъ души, ако бѣдатъ народни прѣдставители, естествено е, че всички групи не могатъ да бѣдатъ прѣдставени.

Но азъ се питамъ сега: крайно необходимо ли е членоветѣ на комитета да бѣдатъ народни прѣдставители и крайно необходимо ли е да бѣдатъ прѣдставени всички групи? Единъ отъ принципитѣ трѣбва да жертвуваме: или ще жертвуваме правото на всѣка група да се прѣдставлява въ този комитетъ, или ще жертвуваме практичността, практичнитѣ съображения. Ако възприемемъ въ комитета да влизатъ 18 души народни прѣдставители, тогава парламентаризмътъ, както го разбираме, въ всичкитѣ негови подробности, е спасенъ, . . .

Министъръ Х. И. Поповъ: То е въпросъ дали е спасенъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Само съ него не се спасява парламентаризмътъ; то е една малка подробностъ. Но въ всѣки случай, това, което се стремѣха да достигнатъ ония членове въ комисията, които желаета да бѣдатъ прѣдставени всички групи, то се спасява, и то е единъ принципъ за уважение. Ако приемемъ по-малко число, тоя принципъ се жертвува, но, въ сѣщото врѣме, менъ ми се струва, че постигаме въ по-широки размѣри цѣльта, който гонимъ. Азъ не мисля, че само съ състава на комитета се разрѣшаватъ всичкитѣ въпроси. Азъ имамъ намѣрението да взема думата и по други членове и да направя прѣдложение за измѣнение на нѣкои отъ тѣхъ, за да се достигне нѣщо практично. Азъ съмъ на мнѣние, напр., че тамъ, където е възможно, тамъ, където нѣма абсолютна необходимостъ трѣбва да възстановимъ свободната търговия. Само съ трима души, или съ 17 души, народни прѣдставители, или не народни прѣдставители членове на комитета нѣма да се свърши всичко, но понеже сега ни занимава изключително този въпросъ — числото на членоветѣ на комитета, качеството на тия членове — позволете ми да ви кажа и азъ, и да повтора заедно съ г. Бурова, че качеството на народенъ прѣдставителъ не е абсолютна гаранция, че непрѣмѣнно ще се намѣрятъ 18 души, които да бѣдатъ вѣщи за специална работа, съ която ги натоварваме. И азъ сподѣлямъ неговото мнѣние, че когато се събератъ прѣдставителитѣ на групитѣ, именно защото сѣ прѣдставители на групи, тѣ не ще идатъ само съ своето мнѣние, за разрѣшаване на въпроситѣ, които ще бѣдатъ подложени на обсъждане отъ комитета, а тѣ ще идатъ ангажирани съ доктринитѣ на своитѣ партии. Всѣки чувствува, че задъ него стои партията му, всѣки ще се стреми да проведе възгледитѣ на своята партия. Това е свършено естествено и вие друго нѣщо не можете да искате отъ парламентарни дѣатели; политическитѣ мѣже не могатъ да иматъ друга дѣятелностъ. Ако вѣщитѣ лица, които трѣбва да бѣдатъ членове на комитета, могатъ да се намѣрятъ въ срѣдата на народното прѣдставителство, не само никой нѣма да има нѣщо противъ, не само нѣма да стане нарушение на нѣкой принципъ, ами всички ще бѣдемъ съгласни да бѣдатъ народни

прѣдставители. Дайте ни ги само и посочете всѣки единъ отъ насъ да разбере, че дѣйствително тѣ ще бждатъ не само прѣдставители на своитѣ политически възгледи, но и вѣщи лица, които разбиратъ отъ тая работа. Както единъ министъръ трѣбва да бжде народенъ прѣдставителъ, така и всѣки единъ институтъ, който ще се чатовари съ изпълнителна властъ, може да изхожда отъ Народното събрание, би трѣбвало да изхожда отъ Народното събрание и това правило се спазва. Но ако имаме причини да вѣрваме, да допушаме, че качеството на народенъ представителъ само по себе си не може да бжде гаранция за вѣщина, за разбиране на всичкитѣ въпроси, които ще се обсъждатъ въ комитета, защо да не прѣскочимъ и да кажемъ: „Допуснете да влизатъ вѣщи лица“? Тукъ прѣди малко ви се говореше за управителитѣ на банкитѣ, за единъ прѣдставителъ на военната властъ, на тилового управление, за директора на статистиката повече, отколкото за директоритѣ на банкитѣ. Азъ бихъ настоявалъ директоритѣ на статистиката да влѣзе въ този комитетъ не само като длъжностно лице, като прѣдставителъ на онова учрѣждение, услугитѣ на което ще бждатъ всѣкидневно необходими на комитета, ами и като личностъ, защото има практически умъ и много познания. Азъ не питамъ отъ коя партия е, той е мой политически противникъ, но на държавата може да бжде твърдѣ полезенъ. Повече отколкото управителитѣ на тритѣ държавни банки азъ бихъ желалъ да видя въ този комитетъ и едно военно лице. Ако г. военниятъ министъръ мисли, че началникътъ на тилового управление или главниятъ интендантъ не могатъ да присъствуватъ, да участвуватъ въ комитета, защото сж погълнати съ много други работи, единъ прѣдставителъ на войската, единъ новъ интендантъ, когото ще назначите, който и да е той, само полза би имало да бжде членъ на комитета съ пълна и еднаква отговорностъ съ другитѣ членове. Защото, прѣди всичко, трѣбва да избѣгнемъ търканията между гражданскитѣ и военни власти. Ако оставимъ отъ една страна еманацията на народното прѣдставителство, отъ друга страна военнитѣ власти, отъ рѣцѣтъ на които не можешъ да отнемешъ изхранването на войската, да вѣрватъ по своитѣ порядки, изъ рамкитѣ, въ които се е движилъ тѣхниятъ умъ, откакто сж стѣпили въ военната кариера, не само ще има търкания, но много често могатъ да се появятъ конфликти а отъ това нѣма да излѣзе никаква полза.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, колкото и да ни е скѣпъ принципътъ, че въ управителното тѣло на комитета трѣбва да влизатъ прѣдставители на всичкитѣ партии и само за това да умножимъ по необходимостъ числото на членоветѣ на комитета, убѣденъ съмъ, че отъ това нѣма да излѣзе полза, а ще се спъва работата, азъ ви моля да приемете комитетътъ да се състои само отъ петъ члена. Тримата могатъ да бждатъ народни прѣдставители, а другитѣ двама — лицата, които посочихъ. Прѣдложете да бждатъ седемъ члена, азъ бихъ се съгласилъ. Още отъ началото, когато се качихъ на тази трибуна казахъ, че съмъ готовъ да се присѣдиня къмъ всѣко прѣдложение, което би се приближило малко-много до моето, което би било по-примирително, но, дайте всички да се съгласимъ, че отъ нашитѣ разисквания трѣбва да излѣзе нѣщо практично. Законътъ, който ще се обнародва въ „Държавенъ вѣстникъ“, трѣбва да бжде отражение на трѣзви мисли, на пълното съзнание на голѣмата нужда, която ни е налѣгнала, на голѣмия товаръ, съ който ще се нагърби комитетътъ, на грамадната работа, която ще има да изпълнява той, на тошкова голѣмата работа, щото единъ умъ, който и да бжде отъ насъ, който би се заелъ не да чете закона и да го критикува, ами да го приложи, азъ мисля, че ще бжде смаянъ, не ще знае отъ кѣдѣ да подкачи. Изберете отъ тукъ най-отличния, най-практичния, най-трѣзвия умъ да вземе да изпълнява цѣлия този законъ, съ всичкитѣ функции, които се изброяватъ въ различнитѣ букви — почти цѣла азбука — на чл. чл. 8 и 9; ами че то е една страшна, прозна работа. И надъ туй отгорѣ ще имаме да се разправяме съ дефекциозни организации, каквито имаме сега, които наслѣдихме отъ стария законъ, които сж доказали недѣеспособността си, организации, които е трѣбвало да функциониратъ отъ началото на войната, като

реквизиционната комисиия, но които нѣматъ смисълъ, когато войната се продължава година-две. И не затуй сж били прѣдвидени реквизиционнитѣ комисии. Но по този въпросъ ще имамъ честта да взема думата когато се разисква по другъ членъ, да ви занимая 10—15 минути, а сега желая да свърша и да заключа.

Намирамъ, че 18 души народни прѣдставители е твърдѣ голѣмо число и азъ прѣдлагамъ членоветѣ на комитета да бждатъ само петъ души.

Прѣдседателътъ: (Звъни) Ще гласуваме чл. 3 тѣй, както е редактиранъ отъ комисията.

И. Георговъ: Нали се продължи заседанието само до 9 часа?

Министъръ д-ръ П. Динчевъ: Хай завалията, много се умори! Горкиятъ!

Прѣдседателътъ: Какво желаете, г. Георговъ?

И. Георговъ: Ще говоря.

Прѣдседателътъ: Ама не сте записанъ.

И. Георговъ: Сега искамъ да се запиша.

Министъръ Х. И. Поповъ: Да, ама каза се, че ще се гласува.

Прѣдседателътъ: Правилникътъ не позволява. Искайте своевременно думата, за да ви запиша. Чл 50 отъ правилника въ туй отношение е съвсѣмъ категориченъ.

Н. Харлаковъ: Нѣма прѣкращение на дебатитѣ.

Прѣдседателътъ: Нѣма нужда отъ прѣкращение на дебатитѣ. Обяви се вече, че ще се гласува.

И. Георговъ: Кой е обявилъ?

Прѣдседателътъ: Чл. 50 казва: че щомъ нѣма никой записанъ до това врѣме, не може да се иска думата вече. Тогава, г-да, да работимъ безъ правилникъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Нищо джанъмъ, въ това врѣме човѣкътъ иска думата.

Прѣдседателътъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ туй, но не е редовно. Недѣйте сами да измѣняваме практиката, която правилникътъ е осветилъ.

Н. Харлаковъ: Недѣйте кара по чл. 4 да се говори за чл. 2, и чл. 3.

А. Свиначовъ: Да се гласува.

А. Христовъ: Какъ ще се гласува? Дебатитѣ не сж прѣкратени. Всѣка група има право да се изкаже.

Прѣдседателътъ: Г-да! Чл. 50 е изриченъ — никой не може да иска думата прѣвъ врѣме на гласуването.

Н. Харлаковъ: Нѣма гласуване. Дѣ е гласуването?

Прѣдседателътъ: Ама нѣма записани. (Възражения отъ лѣвицата) Тогава, г-да, по този начинъ нѣма да свършимъ нищо. Не ще може да мине този законопроектъ.

М. Такевъ: Този законопроектъ е внесенъ по наше искане; ще го свършимъ.

Прѣдседателъ: Часътъ е 9. Народното събрание прѣди малко рѣши засѣданието да се вдигне въ 9 ч. Тогава, щомъ г. Георговъ иска думата и вие всички искате непрѣмѣнно да му се даде, въпрѣки правилника, добръ.

Н. Харлаковъ: Не въпрѣки правилника.

Прѣдседателъ: Обяви се гласуването.

Г. Кирковъ: Не е необходимо, като се почнатъ дебати, непрѣмѣнно всички да се запишатъ; може нѣкой да се запише и по-послѣ.

Прѣдседателъ: Не искамъ никому да отнемамъ думата. Засѣданието ще се отложи за утрѣ. Които сж съгласни да имаме утрѣ засѣдание съ сѣщия дневенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 9 ч. вечеръта)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: П. ПАНАЙОТОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ